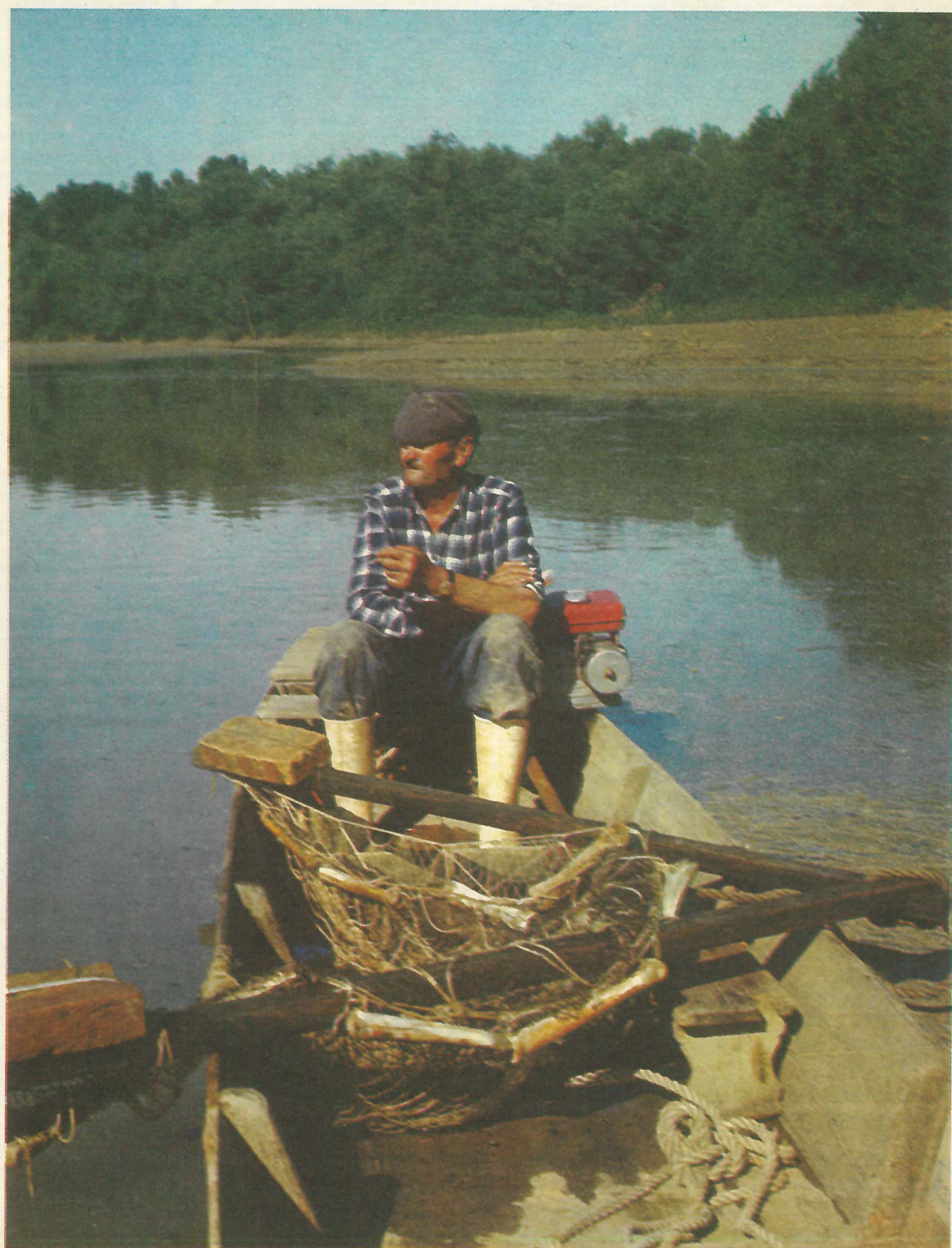

HÁVÁSZA

1

XXX. (77.)

ÉVFOLYAM

1984.

JANUÁR—FEBRUÁR

Ára: 14,- Ft

A FOTÓMŰVÉSZ A HALÁSZATRÓL

Beszéljen indítékairól, tevékenysége céljáról és képeiről maga az alkotó? Zavarba ejtő kérdés, mert a művészeti életben egy külön szakembert, a kritikust szoktuk meghallgatni. A másik oldalról viszont nagyszerű lehetőség, ha valaki a választott hivatásáról szólhat. És ki ne szeretne arról beszélni, ami betölti az életét?

Meghatározónak bizonyult számomra a legfogékonyabb korban átfülfülfő környezet, a zezgugos holtágakkal teli Kőrös-vidéki vízvilág. Nem véletlen, hogy a fővárosban lepergett két évtized után a természetben találok meg a harmóniát, melyet manapság bizony keresni kell. A világmeretű kör-

nyezetszenyezőések híreitől agyoninformáltan valósággal üdítő érzés olyan emberekkel találkozni, akik — mert létük alapja — minden napos összefonódásban élnek a természettel és a természetből.

Máris a halászokhoz érkeztünk. Ugyan melyik más mesterség büszkélkedhet ekkora szakmai háttorsszággal, az évezredek távolába vesző sajátos kultúrával?

Könyv-szerelmeim között őrzetem Herman Ottónak a múlt század végén kiadott kétkötetes művét, A magyar halászat könyvét. Milyen jó, hogy a nagy polihisztor még a huszonnegyedik órában elvégezte ezt az óriási munkát! — hallom a tudálekos meg-

állapítást, s gyanút fogok: korai még sóhajtozni a hagyományt, s a csakis a régmúltban keresgélő tudóskodás a fárasztó terepmunka elkerülésére is alkalmas. A riportternek viszont lételeme az országjárás, és már az első „fordulónál” kiderült: a rég holtnak nyilvánított módszerek is ott élnek még az idős halászbemberek kezén.

Az 1839-ben felfedezett fotográfia ma már a művészi megjelenítés eszköztárának széles skáláját kínálja, azonban van egy speciális erőssége is. Minden fotó: adat. Kétségbevonhatatlan bizonyítéka annak, hogy a felvétel készítésének időpontjában az a valami úgy történt, olyan volt. Gondoljuk el, ha a fényképezésnek ezt a szerepkörét időben felismerték volna és ma a rendelkezésünkre állna egy szisztematikus fotógyűjtemény a legkülönbözőbb tevékenységekről, élethelyzetekről, mesterségekről és munkafolyamatokról — e fogódzók mekkora segítséget adnának egy-egy szakma történetének a feldolgozásához, sőt, magának a történelemnek a megírásához is!

Az elmúlt években sorozatosan megszervezték Szolnokon, a Közép-tiszai környezetvédelmi és képzőművészeti táborát, röviden: a Tisza-expedíciót. Kis csapat pásztázta végig a partmenti erdőket és településeket, és csónak-karavánjukkal alkalmas helyen kikötve a természeti környezet és a vele együtt élő ember alaposabb megismerésére törekedtek. Tizenöt-húszan voltak, biológusok és néprajzosok, hivatásos kutatók, tanárok és egyetemi hallgatók. Csatlakozott hozzájuk néhány képzőművész és mint fotóművészt meghívták a kutatótáborba e sorok íróját is.

Az írásos beszámoló és a művészekről egy-egy alkotás a rendező szervek tulajdonába került. Ezen felül a fotográfus képeiből **TISZAI BARANGOLÁSOK** címen egy külön önálló kiállítás született 1983 májusában Szolnokon, a Megyei Művelődési Központ galériájában. Azóta a tárlat, mint vándorkiállítás teljesít közmművelődési célokat, legutóbb a Tiszazugi Földrajzi Múzeumban, Tiszafüreden láthatta a közönség. (Ebből a képanyagból közlünk most néhányat lapunkban.)

A természethez kötődő életmód fényképekkel történő bemutatásának módszere más vizeken is hatékonyan alkalmazható. Nem lehet kétséges: semmi mással nem helyettesíthető és sürgethetően fontos elvégezni valói vannak a fotográfiának a halászat jelenkorig nyúló történetének dokumentálásában.

Nagy János hetvenhat éves halász Kiskören

Kunkovács László

Szerkesztőség: 1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.

Kiadóhivatal: 1959 Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3. Telefon: 343-100

XV. kibővített ülését tartotta a FAO Halászati Bizottsága 1983. októberében

A világ halászatának fejlődési üteme jelentősen lelassult és megindult a zsákmány nagyságának bizonyos mértékű átrendeződése. Az eredeti elképzelésektől számottevő a lemaradás. Miközben nő a világ népessége, és ezzel együtt a kereslet a vizek termékei iránt, ha a jelenlegi helyzet nem változik, akkor évente közel egy millióval nő az éhezők száma: a 2000. évre elérheti a 600 millió főt.

A FAO Halászati Bizottságának (COFI) ülésén részt vett magyar delegáció részéről be kívánunk számolni két fontos területéről, egyrészt a világ halászatának helyzetéről, másrészt külön kitérünk a belvízi halászatra, ahol már nemcsak egy leegyszerűsített termelési elemzés kapott helyet, hanem olyan állásfoglalások, amelyek sürgetik szociális és gazdasági okokból is a belvízi halászat és az akvakultúra gyorsabb fejlesztését.

A VILÁG HALÁSZATA

A világ teljes halzsákmánya — tengeri és belvízi halászat — 1981-ben, vagyis a legutolsó olyan évben, amelyről már rendelkezésre állnak a világviszonylatban összesített adatok, 74,8 millió tonna volt, 1982-ben pedig elérte a 75 millió tonnát. Bár több mint száz ország érdekelt a halászatban, mégis öt országra jutott a teljes zsákmány több mint 40%-a: Japán — 10,7 millió tonna; Szovjetunió — 9,5 millió tonna; Kína — becslések szerint 4,6 millió tonna; Egyesült Államok — 3,8 millió tonna és Chile — 3,4 millió tonna. További fontos halásznemzetek még (1981-ben): Peru (2,8); Norvégia (2,6); India és Dél-Korea (2,4–2,4); Indonézia (1,9); Dánia (1,8); Fülöp-szigetek és Thaiföld (1,7–1,7); Mexikó (1,6); Koreai Népköztársaság (1,5—FAO becslés), valamint Izland és Kanada (1,4–1,4 millió tonna).

A földrészek közt Ázsia vezet 32,5 millió tonnás összes fogással, majd Európa következik (a Szovjetunió nélkül) 12,4 millió tonnával, Dél-Amerika 8,6; Észak-Amerika 7,2; Afrika 4,0; Óceánia pedig 0,4 millió tonnával zárja a sort.

Az óceánok szerint felosztva, a legmagasabb, 37,8 millió tonnás hozamot a Csendes-óceán adta, ezt követi az Atlanti-óceán 24,8; az Indiai-óceán 3,5 millió tonnával. A Déli-tenger eredménye 0,6 millió tonna volt.

A világ teljes zsákmányának közel 90%-a származott 1981-ben a tengerekből. A zsákmány több mint felét alkották a felszíni rétegekben élő halfajok, mint a hering, a makréla és a tonhal. A fenéklakók, mint a tőkehal és a lepényhal, 35%-ot tettek ki. A gerinctelenek — puhatestűek, rákfélék stb. — alkották a maradék 15%-ot.

1981-ben a legintenzívebben kitermelt halfajok a hering, az anchovi és a szardínia voltak, összesen 17,5 millió tonnás mennyiséggel. Ezeket követte a tőkehal, hek és haddock, 10,6 millió tonnával.

A belvízi halászat összes zsákmánya 1981-ben 8,1 millió tonna volt. Ázsia vezet a kontinensek között, 4,9 millió tonnával, a második helyen Afrika áll 1,4 millió tonnával. Az európai belvízi zsákmány (a Szovjetunió nélkül) 0,4 millió tonna volt. Dél-Amerika 0,3 millió,

Észak-Amerika 0,2 millió tonnás eredményt ért el.

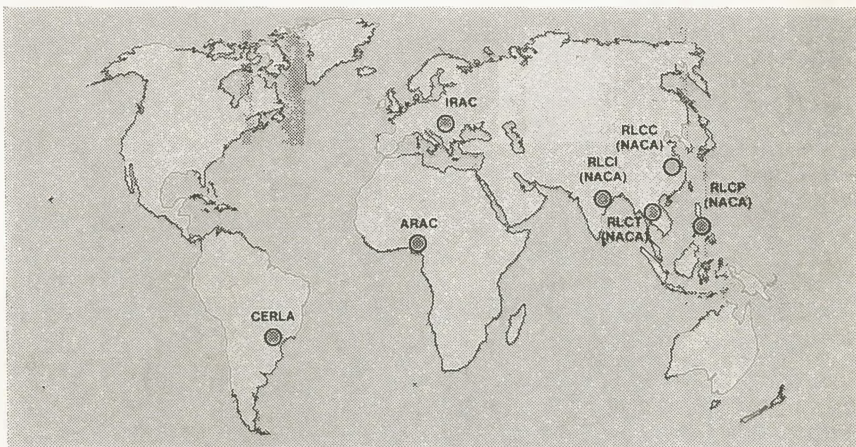
A Szovjetunió jelentős belvízi halászatot jelentett, melynek eredménye 1981-ben 0,8 millió tonna volt.

Az 1981. évi halfogásnak összesen kb. 70%-át használták fel közvetlenül emberi fogyasztásra. A fennmaradó mennyiségből takarmányozási célt szolgáló hallisztet és olajat gyártottak.

HALKERESKEDELEM

A világ termelésének kb. egyharmada került halászati termékek formájában a nemzetközi kereskedelembe. A friss, hűtött és fagyasztott hal és egyéb szervezet a kereskedelmi forgalom értékének 60%-át tette ki. A feldolgozott, konzervált hal és a halliszt alkotta a maradékot.

A legmagasabb értékű halimportot bonyolító két ország 1981-ben Japán és az Egyesült Államok volt. Japán (3737 millió \$) és az USA (2988 millió \$) halimportja együttesen 40%-nál többet tett ki a világ teljes importjából. A további

Az akvakultúra kutatási és oktatási központok UNDP/FAO hálózata:
 CERLA — Latin-amerikai Akvakultúra Központ — Brazília,
 ARAC — Afrikai Regionális Akvakultúra Központ — Nigéria,
 NACA — Ázsiai Regionális Akvakultúra Központok hálózata — Kína, India, Fülöp-szigetek, Thaiföld
 IRAC — Inter-regionális Akvakultúra Központ — Magyarország (a szarvasi Haltenyésztési Kutató Intézet)

Angóliai halászok (Sibélka G. felvétele)

jelentős importőr volt 1981-ben Franciaország, Nagy-Britannia, az NSZK és Olaszország.

Kanada volt a világ legnagyobb halexportőre 3 egymást követő évben, 1981-ben 1267 millió \$ értékű kivittel. Az Egyesült Államok exportja 1142 millió \$ volt. Norvégia 1002 millió, Dánia 940 millió, Japán 863 millió \$ értékben exportált. További jelentős exportőrök: Dél-Korea: 835, Izland: 713, Mexikó: 538 millió \$.

A Szovjetunió exportja háromszorosa importjának.

A kontinensek közül Európa (a Szovjetunió nélkül) bonyolította 1981-ben a legnagyobb hal importot és exportot is. Az import értéke 6364 millió \$, míg az exporté 5250 millió volt. Ázsia importja 4879 \$, exportja 4332 millió \$ volt. Észak-Amerika 3521 millió \$ értékben importált halászati termékeket, és 3388 millió \$ értékben exportált. Dél-Amerikában ezek az értékek: 218 és 1107 millió, Afrika esetében 684 millió, illetve 567 millió \$ voltak.

A jelentős export-import forgalom összefügg azzal is, hogy a magas technikájú halászflokkok bejárája a világ összes tengerét és a közeli területeken jelentős forgalmazást bonyolítanak.

VÁLTOZÁSOK A VILÁG HALÁSZATÁNAK HELYZETÉBEN

A világ 1981. évi zsákmánya magasabb volt, mint 1980-ban (74,8 millió tonna szemben a 72,4 millió tonnás előző évvel), de a növekedési ütem továbbra is az elmúlt években tapasztalt lassú növekedés folytatását jelzi — eltérően az 1950-es és 1960-as években jelzett 5%-ot meghaladó éves növekménytől. Például, a világ összes halzsákmánya 1948-tól 1970-ig 20 millió tonna alatti mennyiségről 60 millió tonna fölé emelkedett.

A kereskedelmi halászat növekvő költségei, amelyhez hozzájárul számos hagyományosan fogott halfaj állományának teljes hasznosítása, sőt túlhalászása is, oda vezettek, hogy az elmúlt években csökkent a világ halászatának növekedési üteme.

A fogások csökkent ütemű növekedése ellenére, tovább növekedett a hal iránti igény, különösen a közvetlen emberi fogyasztás vonatkozásában. 2000-re — változatlan árakon becslve — a hal iránti kereslet mintegy 93 millió tonnára növekszik, szemben az 1980-as évek elején 50 millió tonnára tehető éves halfogyasztással.

E növekmény egy része a fejenkénti halfogyasztás emelkedéséből fog származni. Az átlagos fogyasztás megközelítőleg 13 kg-ról évi 15 kg-ra fog emelkedni 2000-re. A vi-

lág haligényének növekedése azonban döntő részben a lakosság számának növekedéséből fog következni. Éppen ezért a kereslet növekedése döntően a fejlődő országokban várható. Ténylegesen a 2000-ig becsült teljes keresleti növekedés mintegy 76%-a, vagyis kb. 33 millió tonna a fejlődő országokban várható. 2000-re a fejlődő országok igénye várhatóan eléri a világ teljes keresletének, több mint 60%-át.

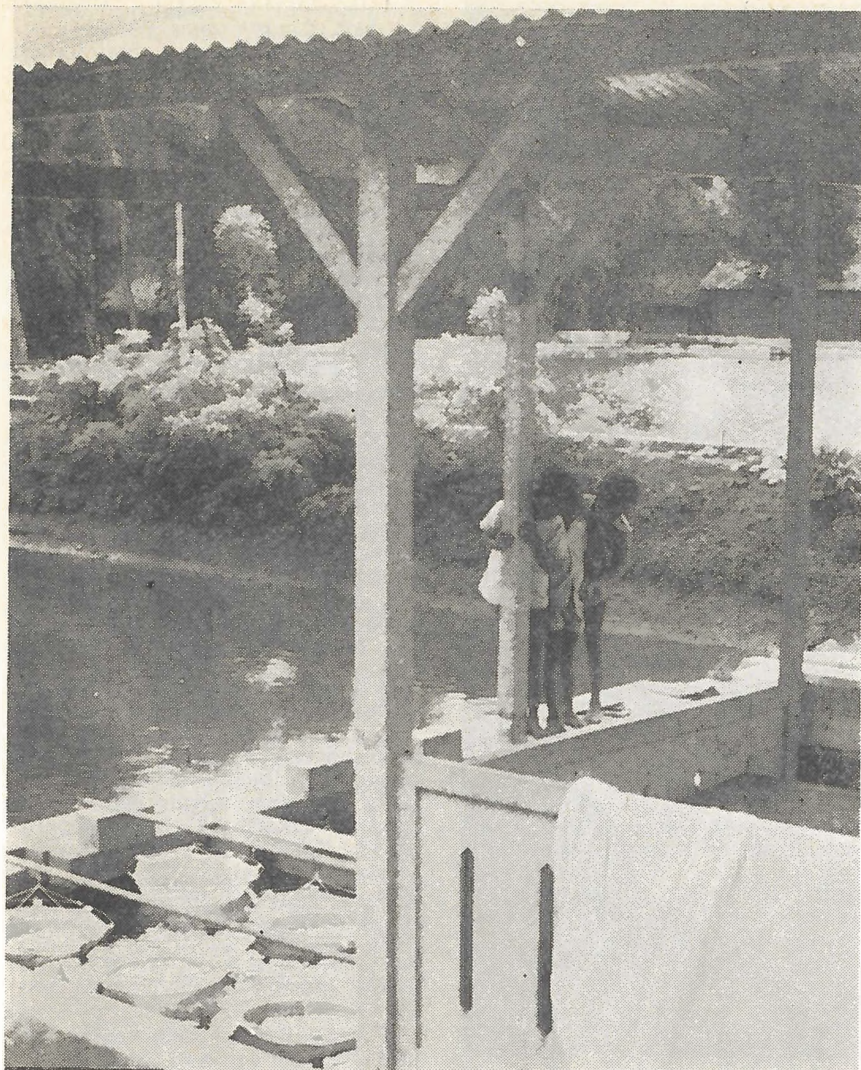
A hagyományos tengeri halkészletek legfeljebb évi 80–90 millió tonna kitermelését teszik lehetővé, de lehetőég van más tengeri szervezetek, így az antarktiszi krill kitermelésének fejlesztésére. Az akvakultúra — halak, puhatestűek és rákok tenyésztése — további biztató fehérforrást jelent. Ez már elérte az évi 8,7 millió tonnára becsült termelési szintet. Szükség van azonban új technológiára a már elért zsákmányszint nagyobb mértékű, közvetlen emberi fogyasztásra történő hasznosításához, valamint nagyobb mértékű nemzetközi együttműködés kívánatos a készletek racionális szabályozására, amennyiben célul tűzzük ki a világ növekvő halkeresletének kielégítését.

A növekvő kereslet és a csökkenő termelés-növekedési ütem éppen akkor jelentkezett, amikor a világ halászatának jellege drámai változásokon megy át. Több mint 100 tengeri ország, köztük sok fejlődő ország, kiterjesztette jogait egy szélesebb kizárólagos halászati övezetre, amely rendszerint a partoktól 200 mérföldig terjed. Az összes tengeri halzsákmány, mintegy 99 százaléka származik ebből az övezetből.

A nemzeti jogok kiterjesztésének világméretű elfogadása ezekre a halászati övezetekre teljesen új rendet alakított ki, de ennek gyakorlati vonatkozásai rendkívül összetettek és ellentmondásosak. Világviszonylatban a halászati készle-

Edesvízi halak előkészítése füstölésre Angóliában (Sibélka G. felvétele)

Jávai ponty keltetése tüll-tülsérekben egy indonéziai halszaporító állomáson
(Dr. Müller F. felvétele)

tek megóvásának és fejlesztésének esélyei sokkal nagyobbak, mint korábban, mivel az szinte lehetetlen volt abban az időben, amikor mindenki szabadon használhatta a halállományok többségét. Nemzeti szinten, a tengerparti országokban, legyenek azok akár fejlett, akár fejlődő országok, nagyobb lehetőség van a partmenti készletek teljesebb hasznosítására. Már napjainkban is a halászat tíz vezető országa közül öt a fejlődő országokból kerül ki.

A világ halászati készleteinek hasznosításában és szabályozásában a fő felelősség napjainkban már a fejlődő országokra hárul. Ezeknek az országoknak egy része olyan halászatfejlesztési program bevezetésén fáradozik, amely biztosítja a halászati készletek fejlesztését mind az adott nemzeti, mind a nemzetközi érdekeknek megfelelően.

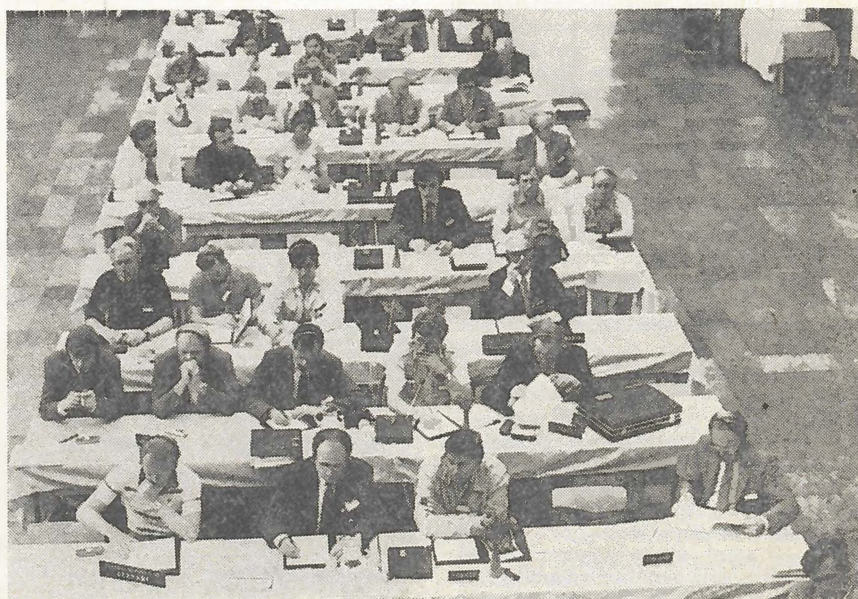
BELVÍZI HALÁSZAT

Számos ország messzemenően elismeri az édesvízi hal jelentőségét a lakosság ételmezésében. Ez a felfelforrás különösen fontos a

szegényebb társadalmi rétegek számára, illetve a tengerektől távoli, szárazföldi országokban és ott, ahol a tengeri halkészletek csekélyek. Tekintettel a kérdés fontosságára, a Bizottság hangsúlyozta, hogy a Halászati Világkonferencia befejező fázisában különös figyelmet kell fordítani a belvízi halászat szerepére.

Az országok többsége találkozik azzal a problémával, hogy a vizeket a halászaton kívül számos más célra is hasznosítják. E tevékenységek jelentős része — vízszennyezés vagy környezetrombolás következményeként — csökkenti a halállományokat; de akad példa ennek ellenkezőjére is, így például rizsföldek és víztározók kialakítása növeli a halászat, vagy a mesterséges haltenyésztés rendelkezésére álló termelőalapokat. Mivel ilyen esetekben a halászat csak egyike a számos hasznosítási módnak, feltétlenül szükség van arra, hogy a halászati tervezők aktívan részt vállaljanak — mind országos, mind nemzetközi szinten — a vízgyűjtő területek integrált fejlesztésére vonatkozó döntésekben, biztosítsák a halászat számára a megfelelő mennyiségű és minőségű vizet.

Foglalkozott az ülés a honosított halfajok hatásával az őshonos halfajok ökológiai viszonyaira. A veszélyek hangsúlyozása mellett, számos példát mutattak be olyan esetekre, amikor a kitermelő jellegű halászat értékesebb zsákmányrésze éppen a honosított halfajokból származik. Hozzátehető még, hogy az akvakultúra is viszonylag kis számú fajjal foglalkozik, amelyek széles körben kerültek elterjesztésre eredeti előfordulási területükön kívül. Az ülés egyetértett a FAO azon törekvésével, hogy a további honosításokat rendkívül óvatosan kell kezelni.

A FAO Európai Belvízi Halászati Tanácsadó Testülete 1982-ben Budapesten ülésezett (Kőlcseyi Z. felvétele)

Kifejlett garnélarákok egy trópusi polikultúrák halastóból (Dr. Müller F. felvétele)

A halkitermelés fokozását és a halállományok védelmét számos országban korlátozza a felmérő jellegű vizsgálatok hiánya, illetve az, hogy nem állnak rendelkezésre megfelelő modellek az állománybecslésekre és a szabályozásra. Szükséges, hogy a FAO e területen továbbra is nyújtson segítséget a tagállamoknak, részben program szerinti munkájában, részben — ahol e célra anyagi alapok biztosíthatók — területi programok keretében. E módszerek különösen hiányoznak olyan témákban, mint az anadrom halfajok állománybecslése és -szabályozása, a folyók halkészlete, tengeröblök és új víztározók halkészlete.

Mint más szektorokban is, a belvízi halászat szabályozásában és kutatásában hiányzik a megfelelően képzett munkaerő számos országban. Az ülés kérte a FAO-t, hogy — ahol ez lehetséges — bővítsé oktatási tevékenységét a témakörben a halászati tanácsadók, kutatók és igazgatási dolgozók szintjén, kiterjesztve azokra a vezető állami tisztviselőkre is, akik

a halászattal kapcsolatos erőforrások elosztásáért felelősek. E tevékenységet ki kell egészíteni az államok közötti közvetlen tapasztalatcserékkel és szakértői vállalkozásokkal.

AKVAKULTÚRA

Hangsúlyt kapott az akvakultúra jelentősége, bár ez számos okból országonként igen eltérő. A szárazföldi országokban különösen a következő szempontokat emelték ki: vidéki és városi területeken egyaránt hozzáférhető élelmiszer-forrás; foglalkoztatási és jövedelem-szerzési lehetőség. Arra is rámutattak, hogy a formák és az üzemi méretek rugalmas volta miatt, az akvakultúra jól adaptálható a falusi kistermelők viszonyaihoz. Kiemelték a nők alkalmazási lehetőségeit is az akvakultúrában, ami egyben növeli a családi fogyasztásban bekerülő hal mennyiségét. Végül, fontos a szerepe az akvakultúrás termékeknek a csökkent belvízi és tengeri készletek pótlásában is.

A küldöttek felhívták a figyelmet számos olyan tényezőre, amely akadályozza az akvakultúra fejlesztését. A szennyezések fenyegetik a vízellátást. A fejlődő országokban általános a hiány olyan eszközökből, mint a takarmány és a népesítő anyag. Tekintettel az akvakultúra viszonylag újkeletű fejlődésére, számos technológiai jellegű korlát is létezik. Így, problematikus a termelt szervezetek teljes életciklusának szabályozása és az ismert termelési módszerek ökonómiai életképességének bemutatása. Minden szinten hiányzik a megfelelően képzett személyzet.

A bizottság hangsúlyozta, hogy az akvakultúra, sokkal több figyelmet

Külföldi halászati kutatók csoportja a szarvasi Haltenyésztési Kutató Intézetben (Máté J. felvétele)

érdemelve, mint amennyit jelenleg kap egyes kormányzintú tervező intézményektől. A Halászati Világkonferencia fontos szerepet tölthet be az akvakultúra jövőbeni fejlesztésében azzal, hogy a kormányokat felhívja általános elemzés készítésére országuk akvakultúra helyzetéről, fejlesztéséről és a fejlesztés végrehajtása érdekében szükséges konkrét intézkedésekről.

A Bizottság hangsúlyozta annak fontosságát, hogy az akvakultúra integrálásra kerüljön a falufejlesztési programokkal, témacsoportok bekapcsolásával és a szaktanácsadási tevékenység változatos formáival.

A küldöttségek többsége állást foglalt amellett, hogy folytatni kell az akvakultúra-fejlesztés műszaki és pénzügyi támogatását a kutatás, az oktatás és a bemutató tevékenység területén.

A FAO által nyújtott támogatás minőségével kapcsolatban több ország kifejtette dicséretét. Különösen magasra értékelték az információk terjesztésével és az oktatás szervezésével kapcsolatos munkát. A legfontosabb eredménynek a regionális akvakultúra kutatási és oktatási központok egész világot átfogó hálózatának létrehozását tekintették, amelyet a jövőben még erősíteni fog az újabb központok kiépítése és a kapcsolatok elmélyítése a nemzeti központokkal.

Tekintettel az akvakultúra hatalmas, kihasználatlan lehetőségeire, a Bizottság javasolta, hogy a közeli jövőben kerüljön meghirdetésre az Akvakultúra Világév. Ennek célja, hogy a figyelem középpontjába állítsa az akvakultúrával kapcsolatos tudományos kutatást, a modellüzemek beindítását és fejlesztési tervek végrehajtását az egyes országokban; az akvakultúrával kapcsolatos információcserét és fokozza a termelés növelését szolgáló hitel áramlását a nemzetközi pénzügyi szervezetektől.

A FAO ÉS A HALÁSZAT

A FAO, azzal, hogy 30 éves múlttal rendelkezik a halászat fejlesztésében, egyedülálló helyzetet foglalt el a segítségnyújtásban olyan programok és stratégiák kidolgozásához, amelyek a világ halászati készleteinek optimális hasznosítását célozzák.

A FAO Halászati Főosztálya a következő részlegekből áll: Szabályozási és Tervezési Osztály, Halászati Készletgazdálkodási és Környezeti Osztály, Halipari Osztály, Halászati Információs és Statisztikai Szolgálat, valamint Végrehajtási Szolgálat, mely utóbbi a területi fejlesztési terveket felügyeli. Mindezek együttesen a világ legnagyobb halászati tanácsadó szervét képezik.

Az 1982-83-as időszakban a Főosztály 200-nál több fejlesztési tervet (projektumot) irányított, melyek a következőkre terjedtek ki: oktatás, koncepciótervek, készlet felmérések, fogástechnikai fejlesztés, feldolgozás és marketing, intézetek építése, a kisüzemi halászat vizsgálá-

lata és fejlesztése, akvakultúra és belvízi halászat.

A FAO Halászati Főosztály 1982/83-as működésének egyik alapvető területe volt a program, amely segítséget kívánt nyújtani a fejlődő országoknak ahhoz, hogy maximálisan kihasználják az előnyöket, amelyeket azzal szereztek, hogy jogait kiterjesztették a partmenti vizek halászati készleteire. A kizárólagos gazdasági övezetek halászatfejlesztési és szabályozási programja (EEZ) 1979-ben indult a vezérigazgató kezdeményezésére. Kifejezetten azokkal a problémákkal és igényekkel foglalkozik, amelyek a fejlődő országokban vetődtek fel a tengeri halászat jogi rendjének megváltozása kapcsán.

A FAO EEZ-program három legfontosabb célja:

- fejleszteni a tengerparti fejlődő országok halászati kapacitását, egyedileg és együttműködési kapcsolatok keretében is; irányítani és fejleszteni ezen országok halászatát;

- elősegíteni a halászati készletek racionális szabályozását és teljeskörű hasznosítását a fejlődő országok kizárólagos gazdasági övezeteiben;

- képessé tenni ezen országokat arra — az új gazdasági világrend kialakítására irányuló erőfeszítések keretében —, hogy nagyobb részt biztosítsanak maguknak az élő tengeri erőforrásokból.

Az országok kívánságainak megfelelően, a segítségnyújtás kiterjedhet a legkülönbözőbb területekre, a halászati technológiai és marketing valamennyi szabályozási és tervezési kérdéseire, a nemzeti jogalkotásra, halászati szabályozásra.

A Halászati Főosztály egy másik fontos funkciója a tagországok el látása megbízható, aktuális információkkal a világ halászatának minden kérdésében, segítségnyújtás a kormányoknak halászati iparuk megtervezésében és irányításában. A főosztály tudományos szemináriumokat is szervez a legkü-

lönbözőbb halászati problémákról és az azokhoz kapcsolódó ökológiai kérdésekről.

A HALÁSZATI VILÁGKONFERENCIA

Tekintettel a világ halászatában jelentkező új lehetőségekre és a helyzet ellentmondásaira, a FAO még 1984-ben világkonferenciát rendez a halászat szabályozásáról és fejlesztéséről. (A konferencia két, egymást kiegészítő szakaszból áll. Az első szakaszt a halászati bizottság [COFI] 1983. októberi kibővített ülése képezte, a második végső szakaszra pedig 1984. júniusában került sor Rómában, a FAO központjában). A FAO felkéri a Halászati Világkonferenciát, — hogy vizsgálja meg a halhozam világméretű növekedésének lehetőségeit, az ökonomiai és szociális problémákat, melyek következnek a tengerek új jogi rendjéből is. Annak ellenére, hogy a központi kérdés a tengeri halászat, az akvakultúra és a belvízi halászat jelentősége szintén elismerést nyert.

A konferencia sajátos céljai a következők:

- egyéni és közös stratégiák, akcióprogramok kidolgozása annak érdekében, hogy növekedjék a halászat hozzájárulása a világ élelmezéséhez, a táplálkozás, szociális és gazdasági célok eléréséhez;

- a fejlődő országok képességeinek javítása halászati készleteik szabályozásában és fejlesztésében;

- a nemzetközi együttműködés javítása az előnyök kihasználásában; a kooperáció javításával mind a fejlett és fejlődő országok között, mind a különböző fejlődő országok között.

Delegációink hozzászólásában kifejtette véleményét arra vonatkozóan, hogy adottságaink, lehetőségeink keretei között milyen módon, milyen témakörökben tudunk bekapcsolódni a programba, az édesvízi halászat fejlesztése területén.

Dr. Dobrai Lajos
Pintér Károly

Meghalt Nagy Dániel (1910—1983)

Szentesen született 1910-ben. Élete első felét a földdel, a természettel vívott kemény munka töltötte ki.

A húszas-harmincas években a kenyeret napszámba járással — később feles- és haszonbérlettel biztosította magának és családjának.

A háború elvonulása után, mindjárt 1945 első napjaiban bekapcsolódott a politikai életbe. Részt vett a földreform végrehajtásában, s ő maga is földhöz jutott lett.

Képviselővé 1947-ben választották, majd 1949-ben az Elnöki Tanács helyettes elnökévé választották. Ezt a magas közjogi méltóságot 1964-ig töltötte be.

Különböző beosztások után, 1954-ben került az akkor Földművelésügyi Minisztériumba és 1955-ben

vette át a Halgazdasági Tröszt irányítását, amelyet másfél évtizeden keresztül töretlen munkabírással végzett.

E munka nyomán az állami halgazdaságok jelentős fejlődésen mentek keresztül.

Nagy Dániel személyében olyan embert veszítettünk el, aki szívvel-lélekkel végezte azt, amire vállalkozott és abban eredményt ért el. Az állami halászat érdekében maradandót alkotott és útmutatást is adott a halászat jövőjét illetően, amelyet abban a szellemben kell tovább szolgálni, ahogyan azt Nagy Dániel példája nyomán megismertük és megtanultuk.

Emlékét megőrizzük. Nyugodjék békében.

Aszály

a tógazdaságban

1983-ban súlyos aszály sújtotta hazánk mezőgazdaságát. Nemcsak a szántóföldi növénytermesztés nélkülözött az életet jelentő csapadékot, a halastavak is szűkiben voltak a víznek. Mindez hátrányosan érintette halgazdálkodásunkat. Hiába volt a sokévi átlagnál melegebb (ami részint felfokozta a halak étvágyát), hiába állt rendelkezésre kellő mennyiségű és minőségű takarmány — a várva-várt kimagasló

eredmény elmaradt. Az ok kézenfekvő: a vízhiány miatt leapadtak a tavak — s így az összezsugorodott életben megtorpant a halak fejlődése, kívánatos súlygyarapodása. Persze kivétel is van. Tudunk olyan halgazdaságról (pl. Hortobágyi ÁG) ahol volt elegendő víz a halastavakban. Ez a víz (az említett esetben, több mint 9 millió m³ többlet vízhasználat volt), drága pénzen vásárolt volt, ami jelentős mérték-

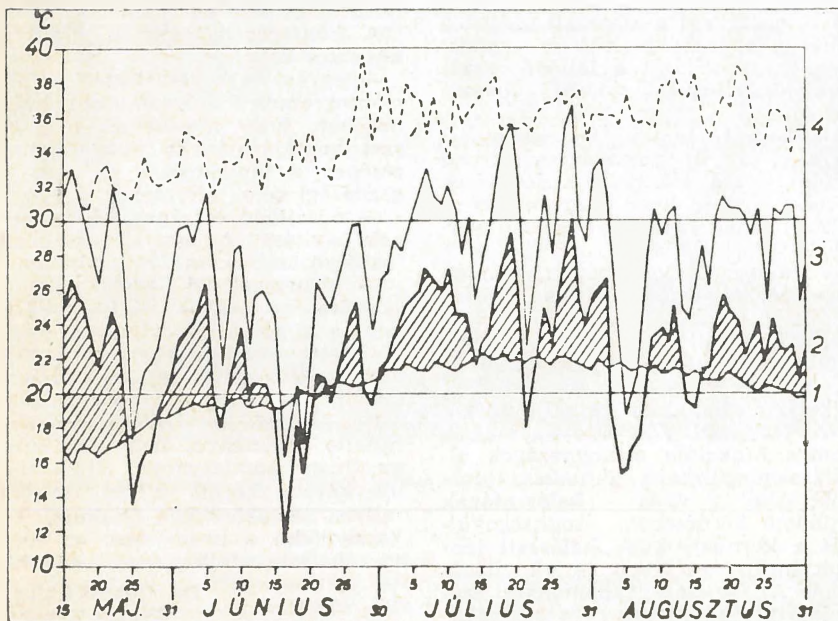
ben növelte a termelési költségeket. Végül is mindenki vesztett a csapadékhiány miatt.

METEOROLÓGIAI ELŐZMÉNYEK

Dr. Péczeli György, az alábbiak szerint jellemezte az 1983-as esztendő éghajlati adottságait:

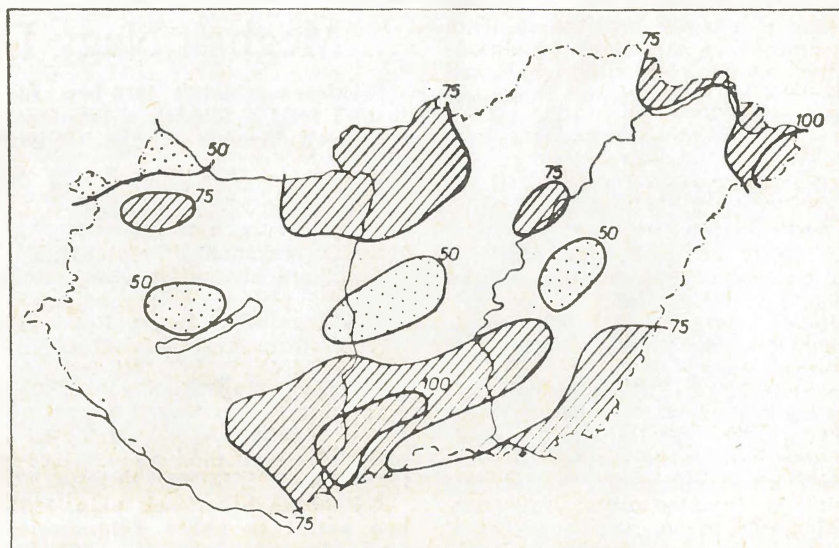
„Augusztus 31-ével befejeződött a meteorológiai nyár. Ez az évszak megérdemelte a „hosszú, forró” jelzést, hiszen a kánikula jóval korábban kezdődött a szokásosnál s még augusztus végén is tartott.

A május eleji, hűvösebb napok után már május 16-án olyan rekkenő hőség köszöntött be, amire a meteorológiai feljegyzések szerint azon a napon még nem volt példa! A május 15. és augusztus 31. közötti 109 napos időszak túlnyomó részében a hőmérséklet napi középértéke jóval magasabb volt a sokévi átlagnál. Összesen 83 nap hőmérséklete zárult többlettel és mindössze 26 hűvösebb nap volt. A legtartósabb kánikula júliusban alakult ki. Ebben a hónapban — három nap kivételével — minden napi középhőmérséklet jelentősen felülmúlta a sokévi átlagot. Az 1983. évi nyár legforróbb napjain — július 19-én, és 28-án nyolc fok körüli hőmérsékleti többleteket regisztráltak, s a csúcserkékek ország-szerte 36–38 Celsius-fokok emelkedtek. Budapesten 24,8 Celsius-fok volt a júliusi középhőmérséklet, ami 1874 óta nem fordult elő. A három nyári hónap adataiból számított nyári középhőmérséklet 22,5 Celsius-fok volt. Elhelyezve ezt az értéket a Budapestről 1780 óta rendelkezésre álló, nyári középhőmérsékletek sorában, e kétszáz évben 22 olyan nyarat találunk, amikor a nyári középhőmérséklet magasabb volt. Vagyis hozzávetőleg alig 10 százaléknyi annak a valószínűsége, hogy az elmúlt évinél melegebb nyár legyen. Legutóbb 1952-ben, ezt megelőzően 1950-ben, 1947-ben és 1917-ben volt valamivel melegebb nyár. Az 1983. évinél melegebb jú-

HŐMÉRSÉKLETI VISZONYOK 1983. MÁJUS 15. ÉS AUGUSZTUS 31. KÖZÖTT

1. sz. vonal — a hőmérséklet napi középértéke 1871 és 1980 között.
2. sz. vonal — az 1983-as évben (nyáron) mért napi középhőmérsékletek.
3. sz. vonal — az 1983. évi (nyári) hőmérsékleti csúcserkékek.
4. sz. vonal — az 1871 óta mért napi legmagasabb hőmérsékletek.

1983. „CSAPADÉKHIÁNY” TÉRKÉPE

A térképen látható számok azt jelzik, hogy a sokévi átlagban lehullott csapadéknak (100%-ot alapul véve) hányad része hullott 1983. június 1. és augusztus 31. között.

lius azonban, a 200 éves fővárosi sorban mindössze hétszer fordult elő, vagyis bekövetkezése csupán 3 százalékos valószínűséggel várható. Amit jogosan nevezhetünk időjárási rendkívüliségnek.

Forró nyarainkat rendszerint száraz időjárás jellemzi. A lehulló csapadék általában szeszélyes eloszlású. Így volt ez az elmúlt esztendőben is, amit a mellékelt csapadéktérkép is kellően szemléltet. Ezen az ábrán látható, hogy a június 1. és augusztus 31. közötti időszak csapadékösszege hány százaléka volt a sokévi átlagnak. Látható, hogy az ország túlnyomó részén a szokásos nyári csapadéknak mindössze 50–75 százaléka hullott le. Sőt, az ország területének 10 százalékán a szokásosnak a felénél is kevesebb esett. Viszonylag enyhébb volt az aszály az ország északi és északkeleti területein, a Duna–Tisza közepének déli részén. Az országos csapadékhiány miatt a talaj nagymértékben kiszáradt. Ennek a jelenségnek azonban nemcsak a nyári szárazság volt az oka. A talajnedvesség gyors apadása már áprilisban elkezdődött, amikor heteken át szokatlanul meleg volt az időjárás és ugyanakkor nagyon kevés eső hullott. A hirtelen jött májusi kánikula fokozta a kiszáradást. A talaj nedvességtartalma a felső 1 méternyi rétegben az ország nagy részén már május elején a hasznosítható vízkapacitás 70 százaléka alá süllyedt, s augusztus közepén már csak 20–30 százalék között mozgott. Hazai talajaink átlagos víztartó képességét figyelembe véve ez azt jelenti, hogy négyzetméterenként mintegy 150–200 liter víz hiányzott a talaj vízzel való telítettségéhez.”

VÍZHIÁNY

A HALASTAVAKBAN IS

A MÉM Növényvédelmi és Agrokémiai Központ Vízélettani Laboratóriuma országos felmérést készített arról, hogy a halastavakból mennyi víz hiányzott, és ez milyen mérvű hozamcsökkenéshez vezetett?

Megállapítottuk, hogy az országos átlagban 25–60 százalékkal kevesebb víz volt a halastavakban — mint az kívánatos lett volna. Íme néhány körzeti adat:

Zalaszentgrót — vízhiány 25%

Tata — vízhiány 40–45%

Bikal — vízhiány 50%

Pellérd — vízhiány 30%

Sumony — vízhiány 60%

Szeged — vízhiány 30%

Gyoma (Gácsbát, Fehérhát) — vízhiány 30%

Ha a kb. 23 000 ha „mesterséges” halastavunkat csak 1 m-es átlagos vízmélységgel vesszük figyelembe, úgy könnyűszerrel megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évben, mintegy 6–7000 hektárnyi halastó, halas élettér hiányzott a termelésből — ami csupán a pontytermelés vonatkozásában, mintegy 20–30 százalékos hozamcsökkenéshez vezetett.

Dr. Pénzes Bethen

A lénai tok

A lénai tok a szibériai tok (*Acipenser baeri* Brandt) számos formája közül az egyik. Biológiájának jobb megismerése érdekében szükségesnek tartom a szibériai tok részletes ismertetését.

A szibériai tok a tokfélék családjához tartozik, biológiailag és morfológiailag legközelebb a vágótokhoz áll. Teste a vértörök között egyesével elszórt, csillag alakú apró vértörökkel borított. Alsó ajka közepén osztott. Alaktanilag két változatát különböztetik meg, a tompa orrú és a hegyes orrú. A hegyes orrú változat főként Kelet-Szibéria folyóiban él.

A szibériai tok — amint neve is mutatja — Szibéria vizeiben található, az Ob folyótól a Kolüma folyóig. Egyes példányai elszórtan előfordulnak a Pecsora alsó szakaszán is.

A szibériai tok félig vándorló (Ob, Jenyiszej), folyóvízi (Léna, Jána, Indigirka, Kolüma) és tavi-folyóvízi (Bajkál, Zajszan) formákat alkot, az egyes formák növekedésük gyorsaságában, az ivarérettség elérésének idejében, a vándorlási út hosszában és egyéb biológiai jellemzőikben különböznek egymástól.

Természetes környezetében, Szibéria folyóiban e halfaj lassan növekszik. Példaként: az Ob folyóban ötéves korára 64 cm-t, hétéves korára 97 cm-et, 18 éves korára 122 cm-t ér el. A jenyiszeji tok még ennél is lassabban növekszik.

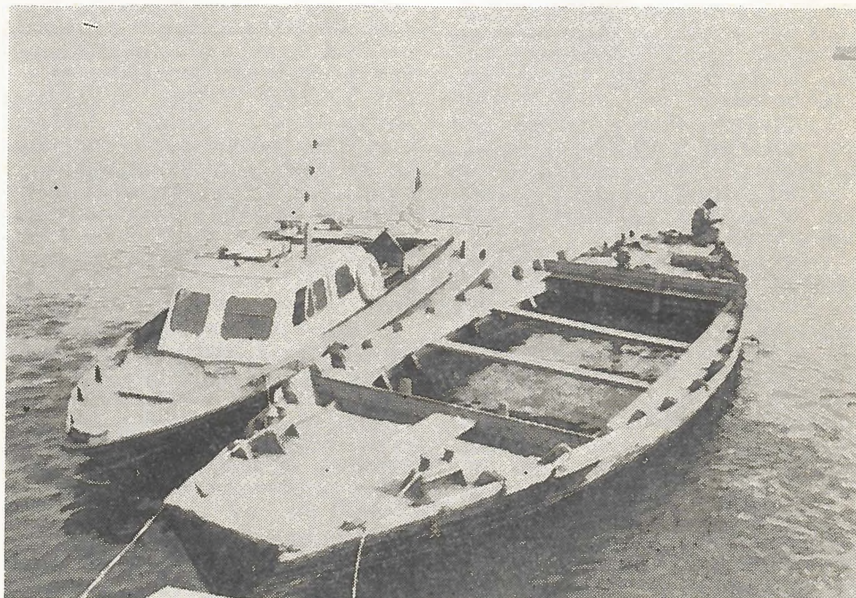
Ivárettségét 15–20 éves korára éri el, a tejeselek valamivel korábban válnak ivaréretté, mint az ikrások. Iváskor az Ob és a Jenyiszej folyókban a torkolattól 1000–

1500 km-re felvándorolnak, ahol az ívőhelyek vannak. Az ívási vándorlás nyáron kezdődik, a hosszú út nagyon nehéz. Tudni kell, hogy a szibériai folyók északi, alsó szakasza télen hosszabb időre befagy, a jég és hó alatt oxigénhiány lép fel sokszáz kilométeres folyószakaszokon. A téli oxigénhiány e folyók nagy részét telelésre alkalmatlanná teszi. A folyók középső szakaszát a tokok még a tél beállta előtt elérik, ahol vermélőhelyeken telelnék. Megfigyelések szerint az Obon, az Irtisen a szibériai tok a kecségével együtt tel. Tavasszal a szibériai tok továbbvonul ívőhelyére.

Ivás idején a tavakból szintén a folyókba vándorol, a Bajkál-tóból a Szelengába és az Angarába. Az Ob folyóban az ívőhelyek a középső és a felső szakaszokon vannak, valamint mellékfolyók (Katuna, Anuja), torkolatvidékén. A szibériai tok ikráját a vízfénkre rakja, amely ragadós, 2,4–2,9 mm átmérőjű. Az ívás júniusban és júliusban zajlik, az ívőhelyek kavicsosak, a víz sodrásában vannak.

A szibériai tok különböző formáinak termékenysége nagyon változó, 20 és 800 ezer db között ingadozik. A bajkál tok termékenysége a legnagyobb, 200 és 800 ezer db közötti, míg az obi formáé 170–400 ezer db, a jenyiszeji toké 80–250 ezer db közötti. Az ikra összes súlya az anyahalak 12–25%-a között változhat. A szibériai tok gyakran összeívik a szibériai kecségével és természetes hibridformákat alkot.

Tokunk természetes élőhelyén nem ívik minden évben, csak 2–6 évenként egyszer. Ivás után az

Tok anyahalak szállítása bárkában

Lénai tok fejése (Tóth A. felvételei)

Tok anyahalak tartására épült rendszer a Volga mentén

anyahalak levonulnak a folyók torkolatvidékére. Az ikrából kikelt kishalak sokáig az ivóhelyeken tartózkodnak, az Ob folyóban 5–6 évig is. Az ivadék életének első három évében főként szúnyoglárvaikkal táplálkozik, 6–7 éves korától fogyaszt kérészálcsákat, más izeltlábuakat és puhatestűeket is.

A tokivadék legnagyobb ellensége a menyhal. Szovjet kutatók vizsgálták a menyhal táplálkozását Szibériában, az Irtyis folyóban és 19 menyhalgyomorban találtak 1+, 2+ korú tokivadékot. A többi helyi ragadozóhal (csuka, nyelmalazac, sügér) az ivadéka nem jelent komoly veszélyt.

A kifejlett tokok a fenéken élő szervezetekkel táplálkoznak (rákokkal, rovarlárvákkal, férgekkel és puhatestűekkel). A nagyobb egyedek halakat (koncér, menyhal, durbins) is elkapnak.

A hal legnagyobb feljegyzett életkora 60 év. Hossza elérheti a 3 métert, súlya a 100 kg-ot, de feljegyezték 200 kg-os példány fogását is. Az üzemi halászat fogásaiiban 10–13 kg-os példányok a leggyakoribbak. Halászatához állított hálókat, nagy szembőségű kerítőhálókat alkalmaznak. Az 1936–1939. években az évi átlagos fogás 13,1 ezer t volt, ennek 70%-át az Ob medencéjéből, mintegy 22%-ot a Jenyiszej medencéjéből és a többi Kelet-Szibéria vizeiből halászták ki.

A szibériai tok állománya természetes élőhelyén csökkenőben

van. Ennek fő oka, hogy nagy mennyiségben fognak még az ivarérettséget el nem ért példányokat a folyókban. Az állomány növelésére, a szibériai tok fokozott védelem alatt áll, különösen a hal édesvízi életszakasza idején. Intézkedések történtek az ivadék pótlására is, mesterséges szaporítás és ivadéknevelés eredményeként rendszeres kihelyezés folyik. A tokállományt csökkentő tényező az is, hogy az Ob folyón megépült vízierőművek az ivási vándorlás útvesztőjét megszakították, érdekesség azonban, hogy a gát feletti tározóban helyi állomány alakult ki.

A szibériai tokkal kapcsolatos akklimatizációs munkák 1956-ban kezdődtek, amikor a Pecsora folyóba helyezték ivadékait. 1960-ban a bajkái tok 8 ezer ivadékát (840–1200 mg súllyal) a Szaratovi víztározóba, 31 ezer db-ot pedig kísérleti célokra a Kizánszki tokszaporító telep (Volga-delta) ivadéknevelő tavaiban neveltek tovább.

A szibériai tok biológiai tulajdonságai és a kísérleti eredmények alapján már 1961-ben javaslat készült a faj meghonosítására a Szovjetunió európai vizeiben. Melegebb vízű, táplálékban gazdagabb természetes élőhelyeken növekedési üteme felgyorsul, ivarérettségét korábban eléri.

Az előnyös tulajdonságok kísérleti beigazolódása eredményeként, 1962 és 1970 között a Ladoga-tóba, a Balti-tenger Finn- és Rigai-öbleibe, a Baltikum édesvízi tavaiba,

a Gorkij-víztározóba, a Szelinger-tóba közel egymillió ivadék került.

A természetes vizekbe kihelyezésre került ivadékot előnevelték 5–20 g-os súlyig halastavakban és medencékben. Az ivadékot augusztus második felében, szeptemberben telepítették ki.

Megállapították, hogy a szibériai tok akklimatizációja ott a legeredményesebb, ahol rendszeresen helyeztek ki ivadékot. Csupán 1970-ben a Ladoga-tóban 200, a Balti-tengerben 380, Finnország partjainál 69, Svédországnál 4 esetben jelezték vissza hálóból akadását. A szibériai tok 1964-ben került Japánba, ahol sikeresen felnevelték a halakat. Ma Franciaországban is megtalálhatók.

A magyar–szovjet kétoldalú halászati együttműködés keretében a szarvasi Haltenyésztési Kutató Intézet is kapott lénai tokivadékot, 1981-ben. Az Intézet munkatársainak lelkiismeretes munkája révén sikerült az állomány egy részét felnevelni. Ez lehetőséget teremt mesterséges szaporításukra, talán már 1984-ben. A szarvasi sikeres nevelés adja cikkem aktualitását is.

A szibériai tok Léna folyóban élő formájával a szovjet kutatók 1956-ban kezdtek behatóbban foglalkozni. Ez a lénai tok.

Melyek azok a tulajdonságok, amelyek a lénai tokot kiemelik a szibériai tok számos formái közül?

A lénai tok rendkívül zord természeti körülmények között él. Gyakorlatilag a tengerbe nem ván-

dorol, a folyókban több lokális állományt alkot, amelyek közül mind-egyiknek saját táplálkozási, telelési és ivási területe van. Az elvégzett jelölési kísérletek szerint vándorlása kis területre szorítkozik, táplálkozása alapján tipikus benthosfogyasztó. Alacsony vízhőmérsékleten is felveszi a táplálékot, még a jég alatt is eszik. Morfológiai jellemzői alapján nagyfokú változékonyságot mutat, és mint egyéb halfajok analógiáján ismeretes (pl. lazacfélék, maréna, szajbling, stb.), az ilyen fajok rendkívül nagy életerővel rendelkeznek új feltételek között. Az obi, bajkáli, jenyiszeji formáktól eltérően, viszonylag korán eléri ivarérettségét, még hozzá kis testméretnél (tejesek 65–70 cm-nél, 1,5–2 kg súly mellett, ikrások 70–75 cm-nél, 2–2,5 kg testsúlynál). Természetes körülmények között e méreteket a tejesek 9–10, az ikrások 12–13 éves korukban érik el. E mutatók és külső formája alapján a lénai tok nagyon hasonlít a szibériai kecsegehez. Nem véletlen, hogy Drjagin professzor a Jakutföld folyóiban élő tokot kecsegeformájú toknak nevezte.

A lénai tokot egyéb biológiai sajátosságai mellett a következők jellemzik: viszonylag rövid ivási periódus, amely nem tart egy hónapnál tovább; az ívó populációban a tejesek vannak túlsúlyban (60%); alacsony abszolút termékenységgel (16-tól 110 ezer ikráig); az ívóhelyeken az ivarérett egyedek mellett még be nem érett példányok is találhatóak (kb. 20%). A lénai tok ivása 8–9°C-nál kezdődik és 14–18°C hőmérsékleten zajlik le.

A szibériai tok valamennyi formája közül a lénai tok a legalkalmasabb honosításra. Természetes élőhelyének rendkívül zord körülményei miatt olyan biológiai képességekkel rendelkezik, ami lehetővé teszi, hogy táplálékát maximálisan hasznosítsa. Ezt támasztja alá széles táplálékspektruma, a téli és az ivási időszak alatti táplálékfelvétele, több lokális állomány kialakulása, kis területen történő helyi vándorlása, korai ivarérettsége.

A lénai tok mesterséges körülmények közötti tenyésztése a Szovjetunióban a hatvanas évek közepétől folyik, napjainkra sikeresen megoldották szaporításának legfontosabb kérdéseit. Az ivarérett anyákat a Léna egyik kis mellékfolyójának ívóhelyein gyűjtik, 90–100 mm szembőségű hálókka. A begyűjtés helyén az anyákat jelölik és bárkában szállítják a mesterséges szaporítás helyére (a tejeseket és az ikrásokat elkülönítve). Figyelembe véve a viszonylag kis mennyiségű ikrát és az anyák esetleges selejtezését, 5–600 ezer ikra fejéséhez mintegy 30 ikrás és 20 tejes szükséges. Ilyen mennyiségű anyahal kifogása a Léna folyó körülményei között nem jelent különösebb nehézséget.

A kedvező tenyésztési kísérletek eredményei alapján a hetvenes

években tovább folyt a lénai tok elterjesztése. Példaként említem, hogy Moldáviába 1975-ben vittek két-, három- és négynyaras ivadékokat, a további években termékenyített ikrát, amelyet kikeltettek és az ivadékokat előnevelték. A szerzett tapasztalatok alapján megállapították azt is, hogy az ikra számára a 23°C, nem letális, 23–25°C-on az embrionális fejlődés ideje lerövidül.

A lénai tokkal kapcsolatban a szarvasi Haltenyésztési Kutató Intézetben folyó munka egyik céljaként javaslom a Duna és a Tisza középső szakaszának telepítését tok

ivadékkal. Ezúton jó tulajdonságokkal rendelkező tokállomány kialakítására van lehetőség hazánk vizeiben, amely nem vándorol el és az üzemi halászatnak értékes halfajává válhat. Ha ezzel a régi tokbőség nem is állítható vissza, de gyorsnövekedésű, igénytelen és mindenekelőtt kitűnő húsmínőséget adó halfajjal regenerálódik a magyar folyók halállománya.

(Az ismertetett anyag előadás formájában elhangzott a VIII. Halászati Tudományos Tanácskozáson, Szarvason, 1983. június 15-én.).

Tóth Árpád

Halfelvásárlás

Minden mennyiségben átveszünk és korszerű eszközökkel elszállítunk pontyot és ragadozó halat

FELVILÁGOSÍTÁST ADNAK FIÓKJAINK:

BAJA, Béke tér 7.

Tel.: 11-009.

Telex: 28 1249

BÉKÉSCSABA, Tanácsköztársaság útja 33.

Tel.: (66) 23-745.

Telex: 08 3368.

DEBRECEN, Somanffy u. 1/c.

Tel.: (52) 11-508.

GYÖNGYÖS Zöldfa u. 2.

Tel.: (37) 11-538.

GYŐR, Jedlik Ányos u. 2.

Tel.: (96) 18-346.

KAPOSVÁR, Noszlopy Gáspár u. 10.

Tel.: (82) 12-422.

KECSKEMET, Budai u. 6.

Tel.: (76) 11-795.

MISKOLC, Bajcsy-Zsilinszky u. 1.

Tel.: (46) 36-546.

Telex: 06 2297.

NAGYKANIZSA, Piac tér.

Tel.: (93) 11-444.

NYÍREGYHÁZA, Hímes u. 52.

Tel.: (42) 11-406.

Telex: 07 3359.

PÉCS, Ybl Miklós u. 7.

Tel.: (72) 15-808.

Telex: 01 2296.

SIÓFOK, Zsilip sor 2.

Tel.: (84) 10-013.

Telex: 22 5219.

SZEGED, Marx tér 1–3.

Tel.: (62) 14-312.

Telex: 08 2443.

SZEKSZÁRD, Széchenyi út 21.

Tel.: (74) 11-321.

SZEKESFEHÉRVÁR, Piac tér 37.

Tel.: (22) 11-299.

SZOLNOK, Ságvári krt. 38.

Tel.: (56) 11-904.

Telex: 02 3379.

SZOMBATHELY,

Bajcsy-Zsilinszky u. 25.

Tel.: (94) 11-357.

TATABÁNYA, Ifjúmunkás út

Tel.: (34) 13-519.

VESZPRÉM, Gyertyánkút u. 2.

Tel.: (80) 12-574.

Felvásárlás:

HALÉRTÉKESÍTŐ VÁLLALAT

Beszerzési osztálya

Budapest V., Münnich Ferenc utca 26.

Telefon: 117-232

Telex: 22 5466

Húzóhálók

javitása

A hálók használatának természetes következménye a léhés szakadása. Ennek nemcsak a tőfenékből kiálló kötőbők és fatuskók az okozói, hanem a hálóknak a rágcsálók által okozott rongálódása is, amit a használat közben benyaklott és onnan ki nem szedett halak segítenek elő.

A sérülések jellege általában egy bizonyos irányú szakadás, de előfordul, a háló egy részének hiánya is. Természetesen a háló — a léhésen kívül — más részein is károsodhat, pl.: alin-felin szakadás, apacsfa törés, para hiány stb. Ezekre most nem térek ki, tekintve, hogy javításuk általában cserével megoldható.

A továbbiakban tehát csak a léhest ért sérülések javítását ismertetem. Ezt az eljárást hálófoltozásnak nevezzük. (A cikk során előforduló olyan műveleteket, amelyeket már leírtam a Halászat XXIX. évfolyam 4—5. számában, most nem részletezem, hanem hivatkozni fogok rá. Teszem ezt annál is inkább, mert írásaimat sorozatnak tervezem a tavi halászati eszközök készítésének témakörében.)

A HÁLÓFOLTÓZÁS MÓDJAI

A hálófoltozásnak 3 fő formáját különböztetem meg, úgymint az egy szem szárának pótlását, a négyszögletes foltozást és a gyors foltozást. Az utóbbi kettő tulajdonképpen felcserélhető, tehát adott esetben bármelyik elvégezhető.

Hogy mikor melyiket alkalmazzuk, az főleg a rendelkezésre álló idő függvénye. A magam részéről a négyszögletes foltozást részesítem előnyben. Ez nemcsak esztétikusabb, de szakszerűbb is, mivel a gyorsfoltozás esetében nehezebb a foltozó szemek helyes méretének megtartása. Ilyen eltérés pedig — különösen hosszabb szakadásoknál — aránytalanságot okoz a léhés öblében. Ennek következtében azonos terhelés esetén is feszültségek lépnek fel, amelyek következménye újabb szakadás lehet. A gyorsfoltozást akkor tartom jónak, ha lehalászat közben válik szükségessé a léhés javítása.

A foltozások mikénti végrehajtása mellett, megkülönböztetjük a javítások mindegyikére érvényes műveleti sorrendet, ami a következő:

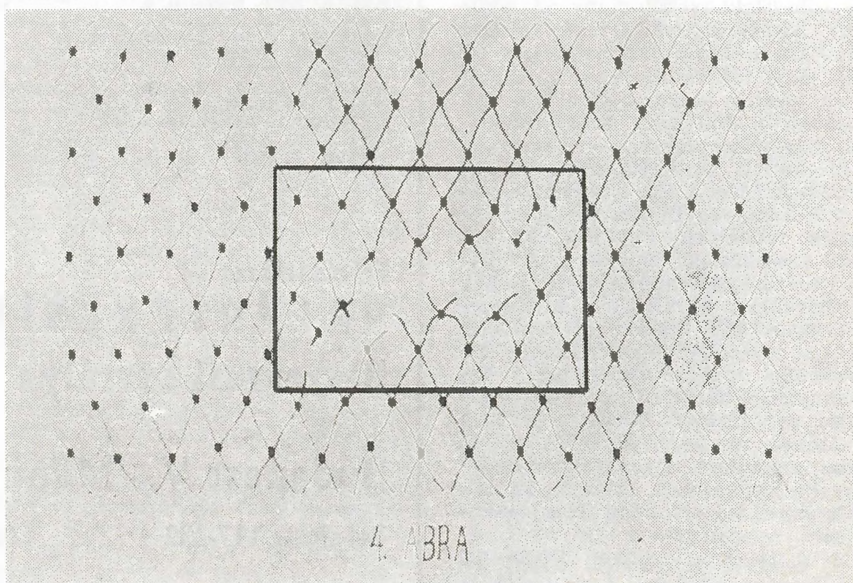
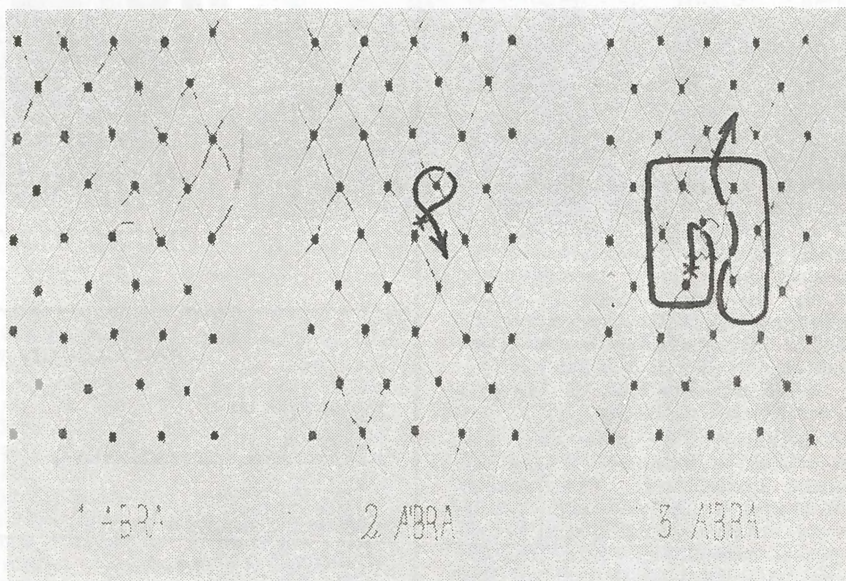
A léhés kivágása és az azt követő foltozás. A kivágás nem más, mint a sérült résznek a négyszögletes, ill. a gyorsfoltozás szabályai

szerint való eltávolítása. Ezt éles, rövid pengéjű késsel tegyük.

A SZEM SZÁRÁNAK PÓTLÁSA

Talán a leggyakrabban előforduló meghibásodás a szem szárának szakadása (1. ábra). Javításához csévéljünk perlon fonalat a tűre. (Halászat XXIX. évf. 4. sz. 114. o. 1—2. ábra). A szem elszakadt szárának fonalvégeéhez kössük hozzá

a tűre csévélt cérna végét. (Halászat XXIX. évf. 4. sz. 116. o. 13—14—15. ábra.) Ajánlatos, az így elkészített csomóból kiálló fonalvégeket óvatosan megpörkölni úgy, hogy közben maga a csomó is kisé összeolvadjon. Így nehezebben lazul fel a kötés. Ha nem vagyunk óvatosak és jobban megegetjük a csomót, akkor ott elvékonyodik majd rövidesen elszakad a fonál. Előfordulhat, hogy a sérült szem egyik szár része sincs olyan hosszú, amivel a fent tárgyalt műveletet el lehetne végezni. Ebben az esetben a tűn levő fonalat egyszerűen kössük bele abba a csomóba, amelyből a szem elszakadt szára indul. Miután összekötöttük a fonalvégeket, a tűről jövő fonallal hurkoljuk körbe a megfelelő csomót (2. ábra), majd egy lezáró kötéssel biztosítsuk azt (3. ábra).

Jegyezzük meg mind a mostani esetre, mind az összes eztán következő csomókötésre vonatkozólag, hogy munkánk csak akkor lesz sikeres, ha az első hurkolást (2. ábra) a tűről jövő fonál erős megfeszítése követi jobb alsó irányban. Így érjük el, hogy a tűről jövő cérna ne keresztezze saját szálát, hanem vele párhuzamosan fusson. Ennek természetes következményeként az öltést viselő szem megtekeredik. A 3. ábrán megjelöltem hullámos vonallal azt a helyet, ahol a cértát bal kezünk mutató- és hüvelykujja közé kell fognunk, mielőtt a már említett csomót megkötnénk. A felbomlás megakadályozására kössünk egy második, egyszerű csomót is.

Ha sok foltoznivalónk van, kényelmesebb a foltok elkészülte után a fonalat nem égetni, hanem vágni. Ez esetben az említett második csomó után kb. 15 mm-rel tegyünk

egy újabb egyszerű csomót is. A fonalat a köztük levő szakaszon vágjuk el.

A NÉGYSZÖGLETES FOLTOZÁS

Jól használható módszer ez a hiányzó léhész pótlására, a szabálytalan szakadások javítására, valamint a tanulás ideje alatt minden olyan esetben, amikor nem alkalmazhatjuk a „szem szárának pótló” javítását.

A módszer előnye, hogy törvényei a gyorsfoltozásénál konkrétan megfogalmazhatóak. Elsajátításuk után kialakuló rutinok és átlátóképességünk lehetővé teszik majd a gyorsfoltozás természetszerű végzését.

A tanulás kezdeti szakaszában, ill. sok javítani való esetén a későbbiek során is megkönnyíthetjük munkavégzésünket, ha a hálót egy előtűnk keresztben álló egyszerű fapad

lapján átvetve, fokozatosan magunk felé húzva vizsgáljuk át.

Nemcsak a kényelmesebb testhelyzet jelent könnyebbséget, hanem a javítás mikénti végrehajtásának gyorsabb felismerése is. A háló előttünk keresztbe legyen, tehát magunk felé húzva, az alintól a felin felé haladjunk. Részben az ábrák azonosíthatósága miatt, részben mert így a foltozó szemek kötetési iránya meg fog egyezni az eredeti szemek készítemi irányával.

A KIVÁGÁS

Miután elfoglaltuk helyünket, a fent leírt módon vegyük sorra az első szakadást. Keressük meg a sérülés kiterjedésének alsó, felső, bal és jobb oldali határait (4. ábra). Az ábrán négyszöggel jelöltem azt a részt, amelyet el kell távolítanunk. A jelölés felső vonala felett levő 6 db szemről, valamint a jelölés alsó vonala alatt levő 6 db szemről le kell bontani a csomót, ill. a csomókban levő fonalmaradékot is. A bejelölt négyszög jobb és bal oldalán kívül eső 2—2 szem csomóit ne lazítsuk fel, mert ez esetben azok felbomlanak.

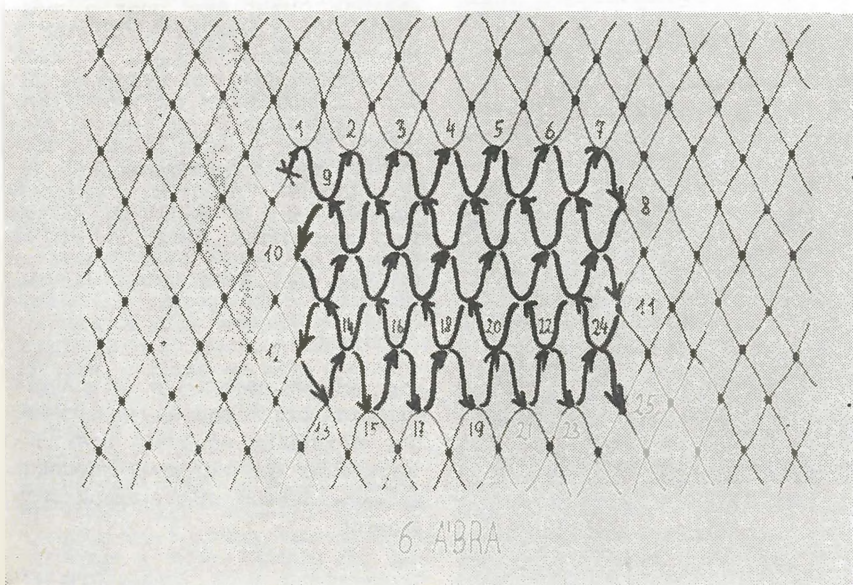
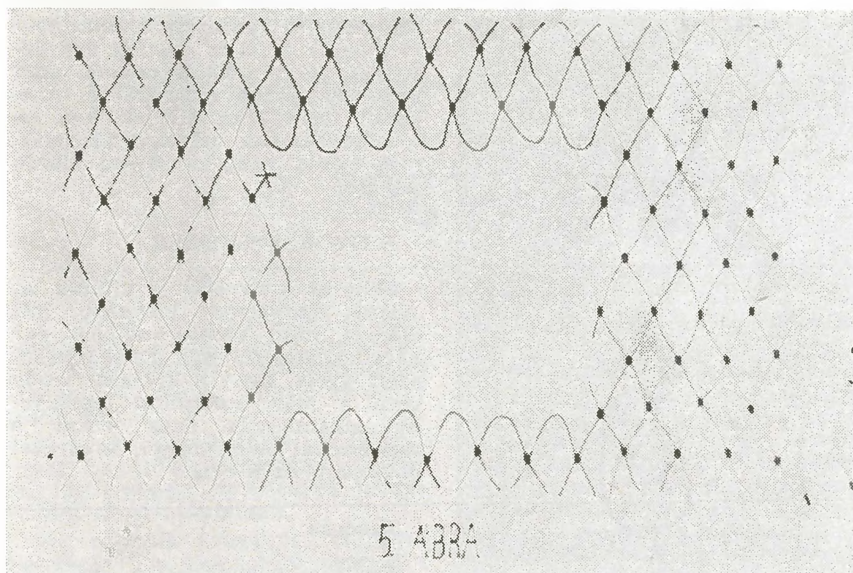
A rajz alapján kivágott négyszög bal felső sarkát módosítani kell úgy, hogy az az 5. ábrán látható végső képet mutassa. Ezt úgy érjük el, hogy az x -szel jelölt részen átvágjuk a fonalat. A szem szárának az a része, amely az x jel alatt van, a lehető leghosszabb legyen, mert ehhez kell majd — mint induló szemhez — hozzákötni a tűről jövő fonalat. Hogy az ábra azonosításának kezdeti nehézségein könnyebben úrrá legyünk, megemlítem a következő azonosító jegyeket.

— a kivágás végleges formája a felső oldalon egy szabad szemmel többet tartalmaz, mint alul. Az adott esetben ez 7. ill. 6.

— a bal, ill. a jobb oldalon levő szemek száma megegyezik.

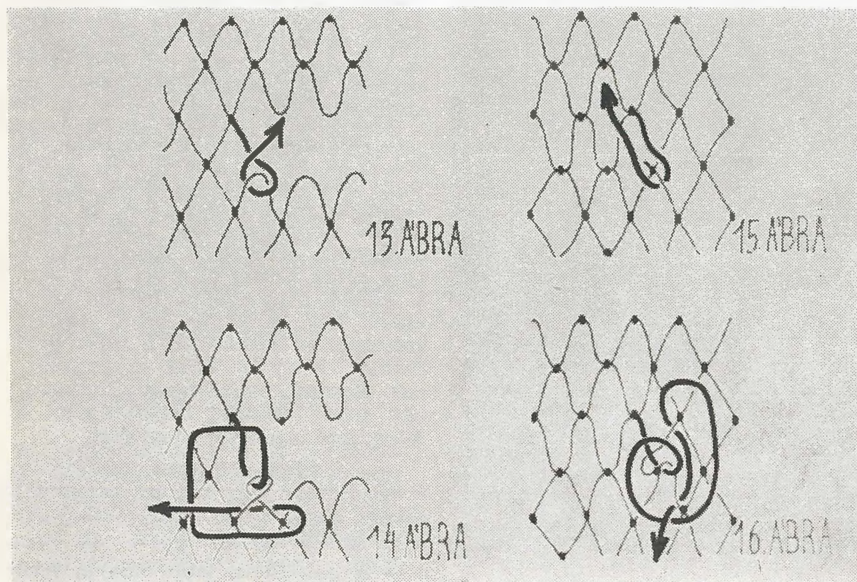
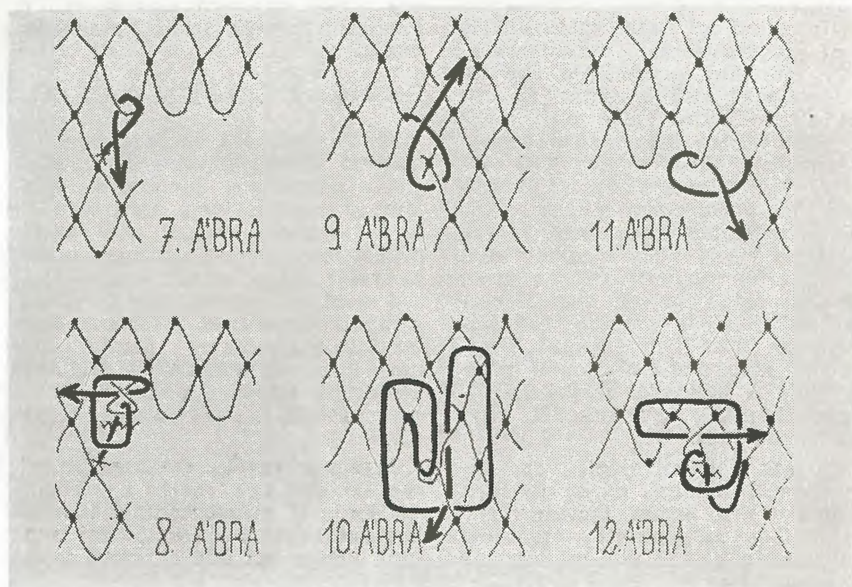
A FOLTOZÁS

A 6. ábrán a foltozás menetét mutatom be. A kivágott háló bal felső sarkában levő szem az induló fél szem. Ennek az x jel alatt elvágott szárához kötjük a tűn levő fonal végét a 2. fejezetben tárgyalt módon. Majd kössünk bele a felső ép sorba először az 1-gyel, majd a 2—3—4—5—6—7-tel jelölt pontokon. A kialakításra kerülő foltozó szemek mérete legyen azonos az eredetiekkel. Az első sor készítésénél alkalmazott csomókötések menetét a 7—8. ábrán mutatom be. A 8. ábrán látható hullámos vonalat azonos módon kell értelmezni a 3. ábrával. Itt is — akár a szem szárának pótlásánál — ügyeljünk, hogy a csomókötések kezdő hurkolásai után a foltozó fonál szárai párhuzamosak legyenek, miáltal az öltést viselő szemek megtekerednek (8. ábra). Ez a továbbiakban is fel-

tétele a helyes szemképzésnek. Az első sor elkészülte után kössünk az úgynevezett forduló szembe, amit a 6. ábrán 8-as számmal jelöltem. A csomóképzés folyamata a 9–10. ábrán látható. Ezt követően megfordul a kötés iránya. A második sornál tehát jobbról balra haladunk. (11–12. ábra). Ha elkészültünk a 6. ábra, 9-es számú csomójával is, folytassuk munkánkat a 10-es számú csomó megkötésével. Ezt — mint már tudjuk — a forduló szembe kötjük (a 9–10. ábra tükörképe nyomán). Az ezt követő harmadik sor kötési iránya újra megváltozik és munkamenete azonos lesz az 1. soréval. Ha a 4. sor befejeztével a 6. ábra 12-es számú fordulószemébe is belekötöttünk, a következő lépés a 13-as számmal jelölt csomó kialakítása lesz. A hurkolás menetét a 13–14. ábrán jelöltem.

A 6. ábra 14–16–18–20–22 és 24-es pontjain kialakítandó csomókat ugyanúgy kössük, mint az első

sor esetében tettük. A 6. ábra 15–17–19–21 és 23-as csomóit úgy készítjük, mint a 13-as csomót, amit a 13–14. ábrán mutatok be. A 6. ábrán 25-ös számmal jelöltem a folt lezárásának helyét, elkészítésének módja pedig a 15–16. ábrán látható.

A GYORSFOLTOZÁS

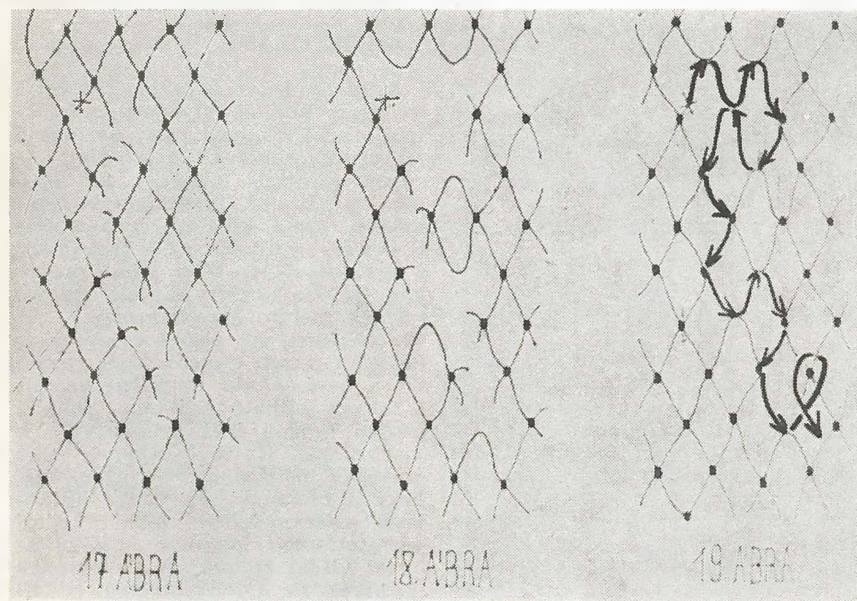
Mint az a nevéből is kitűnik, az eljárás lényegesen kevesebb időt igényel, mint azonos esetben egy négyszögletes foltozás. Ez a foltozás azért gyors, mert a kivágás során nem a már ismertetett szabályokat alkalmazzuk. Csak azokat a szakaszokat távolítjuk el, amelyeket okvetlenül szükséges.

Kivágás

Terítsük magunk elé a sérült léhést (17. ábra), és tervezzük meg magunkban, hogy honnan hová akarunk öltetni úgy, hogy a megrongálódott szemeken kívül csak a minimális részt kelljen kivágni. Tudajdonképpen már előre kell látnunk a kész foltot (19. ábra). Ehhez viszonyítva — a szakadt szemeken kívül — csak azokat a szemeket vagy szemszárakat kell eltávolítanunk, amelyek ugyanott vannak, mint a leendő új szemek vagy szemszárak, hiszen ebben az esetben ott kettős fonál lenne. A kivágás képe a 18. ábrán látható.

Foltozás

A foltozás menetét a 19. ábrán mutatom be. Tekintve, hogy az eddig elmondottakon kívül nem alkalmazunk új hurkolási módokat, az ábra bővebb magyarázatot nem igényel.

Pápay Tibor

Helikopter a tógazdaságban

A kérdés, így önmagunknak szegve, első pillanatban képtelenségnek tűnik, hazánk tógazdaságait tekintve, és további kétkedő kérdések sorát veti fel.

E rövid írásnak éppen ez, a kritikai érdeklődés felkeltése a célja, az igen kezdeti eredmények bemutatásával párhuzamosan.

Ha egy kis nyugalmat erőltetve magunkra meggondoljuk, hogy a legutóbbi években milyen hatalmas technikai fejlődésnek lehettünk tanúi és részesei az élet minden területén és országunk mezőgazdaságában is, akkor talán már úgy látjuk, hogy helyt kell adni e kérdés vizsgálatának is, a jövő felé tekintve, és nem kell feltétlenül utópiának tekintenünk még akkor sem, ha ez idő szerint sokkal fontosabb gondokkal kell halászatunknak és mezőgazdaságunknak országosan megbirkóznia.

Bármennyire magától értetődő, előre kell bocsájtani, hogy a mezőgazdasági helikopterek használata jelenleg, a nagy területű alföldi tógazdaságoknál látszik a helyi körülmények mérlegelése után indokoltnak, ahol nagy víztükrök szorosan egymás mellé épülő tavakból alakultak ki.

Különösen indokolt a kérdés vizsgálata ott, ahol az üzem növénytermelési vagy szőlő-gyümölcs területein rendszeresen használnak, elsősorban a növényvédelemben helikoptereket, és azok folyamatosan,

saját irányítással rendelkezésre állnak.

Előre bocsátva, hogy ma már nem a helikopter tógazdasági haszna és használhatósága a kérdés, hanem az emelkedő üzemköltségek a döntők alkalmazásának bevezetésével, éppen az előzőekben jellemzett nagy gazdaságoknak érdemes előnyös helyzetük miatt a módszer alkalmazhatóságát alaposabb vizsgálat tárgyává tenni.

Szövetkezetünket az új eljárások iránti fogékonyságunkon túl, munkaerő gondjai sarkalták a helikopter tógazdasági alkalmazásának kipróbálására, a két termelési év tapasztalatait és tanulságait tudjuk már értékelni és közreadni.

Mintegy 850 ha területű tömörkényi tógazdaságunk köztudottan igen gyenge szikes-vízállásos területen épült, aminek többnyire alig mérhetően vékony volt a termőrétege, és távolról sem lebecsülendő elődeink máig helytálló minősítése szerint, az egy aranykorona értékét is alig érte el.

Ilyen körülmények közt a megszokottnál is fontosabb a tavasszal igen magas pH értéket mutató, és szinte „üres” víztömeg jól időzített és gyorsan elvégzett műtrágyázása, a természetes haltáplálék termelődésének „beindítására”, a hal fejlődésének és „feltöltődésének” mielőbbi megalapozására. Ennek termelés-biológiai és halegészségügyi fontossága nem vitatható, és

az ilyen típusú (alföldünkön túlsúlyban levő) tavaknál különösen döntő az egész éves produkció szempontjából is.

Miután a felsoroltakat gyorsan és nagy területen a hagyományos eszközökkel ma már alig lehet megoldani, választásunk a növényvédő helikopteres megoldásra esett, amit jól szervezve, a gabonafélék korai permetezésével tudunk összehangolni, a későbbiekben pedig a szőlők növényvédelmének szüneteiben van mód kiegészítő műtrágyázásra halastavainkon.

Az első, döntő adagú foszfor és nitrogén kiadagolását „alap-trágyázás”-szerűen hajtjuk végre, a légi térképen feltüntetett tavankénti differenciálással, a tavak „egyedi” igényeit igyekezve minél jobban megközelíteni, a rendelkezésre álló kihelyezési és vízvizsgálati adatokra támaszkodva, valamint a tavak tulajdonságait sok éves tapasztalataink alapján figyelembe véve.

Ez a módszer így még sok tényezőjében, és elsősorban az adagok megállapítása szempontjából (amit a helyi körülmények döntenek el mindig az adott időpontban azonos helyen is) eléggé kezdetleges, de a vizek gyors „életre keltése” már így is vitathatatlan eredményeket hozott, és a jövőben összehasonlítható kísérleteket is megérdemelve a további kérdések tisztázása.

Kellően gyors eredményt természetesen csak kedvező vízállás és vízhőmérséklet esetében remélhetünk, és az időzítéshez jó meteorológiai előrejelzés szükséges, amit feltétlen ajánlatos több szempontból figyelembe venni.

Kialakított gyakorlatunk szerint rendkívül gyorsan, másfél, két és fél nap alatt ezzel a módszerrel 5–700 mázsát meghaladó mennyiségű nitrogén és foszfor műtrágyát tudunk kiadagolni tavanként változó mennyiségben és arányban, a teljes vízfelületre rendkívül egyenletesen szétosztva, illetve szétszórva. A napi teljesítmény területi és súly adatai számunkra is meglepően magasak voltak már kezdetben is, és a bevezetést azonnal indokolták, hiszen ez a fontos munka napok alatt befejezést nyert.

Második lépcsőben, a tavak szükségletét folyamatosan figyelemmel kísérve, egy kiegészítő adagot szórunk ki, és ezt követően sűrű ismétlésekkel a hagyományosnak mondható módon öntővíz csónakokkal folyt a műtrágyázás a tényleges végéig.

Amíg a kezdő műtrágya adagolás légi úton történik, az átmennetileg felszabadult hagyományos eszközök és munkaerő a szerves trágya kiszórásában alkalmazható egyidejűleg előnyös módon, és felgyorsított iramban végezhető ez az akkor szintén fontos munka is.

A helikopteres műtrágyázás legfontosabb előnye a rendkívüli gyorsaság még nagyobb mennyiségek esetében is, ami nitrogén adagolása esetében a napszak szerinti időzítést is lehetővé teszi, szükség esetén.

Az előnyök sorában fontos helyen említendő a szinte tökéletesnek mondható szétosztás a teljes vízfelületen, ami nagy tavak esetében az egyes zónák (pl. sekély vízrészek) kiszórt mennyiségének és összetételének lépcsőzésével tovább variálható, egészen a sávok kiadagolásáig.

Mindezek tökéletes megvalósítására a Repülőgépes Növényvédő Szolgálat használatos helikopterei az általánosan alkalmazott adapterekkel tökéletesen és átalakítás nélkül megfelelnek, de hangsúlyval kell megjegyezni, hogy a helikopter vezető „mester”-szintű szakmai tudása, a mi esetünkben úttörő próbálkozásunk során, rendkívüli segítséget jelentett, mert a megszokottnál is mozgékonyabbá tette különleges rátermettsége ezt a rendkívül hatékony repülő munkaeszközt.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy a továbbiakban a folyékony műtrágyák légi úton történő kijuttatásának kipróbálása is indokolt permet formájában, a távlatokban pedig egyéb kemikáliák gyors és pontos adagolására is kifejleszhető a megfelelő módszer.

Ma még bizar gondolat csupán, de utódaink talán alkalmazni merik a kihelyezésre kerülő tenyészhál függő, vizes konténerekben történő szállítását is, közvetlenül a kihelyezendő tó vizében leürítve, törés mentesen, és igen rövid szállítási idővel.

Tógazdaságunk próbálkozása a nagy tavak biztonságos teletelését célzó kishajós tógazdasági jégtörés bevezetésére a kezdeti kétkedés után, sok évvel ezelőtt már megvalósult (erről a *Halászat* régi olvasói a lapból értesülhettek).

Jó úton járunk a halastavakban felhalmozódott híg-iszap hidromechanizációs úszó kotró segítségével történő eltávolításának bevezetése felé, a termelést nem zavaró módszert kialakítva tenyészdíó alatt, és sok éves elképzeléseinknek megfelelően.

Kezdeti tapasztalataink a helikopterek tógazdasági használatában is új módszer bevezetése felé mutatnak, másoknak is ajánlva módszerünk kipróbálását és továbbfejlesztését.

Mindezek megerősítenek abban a meggyőződésben, hogy országunk növénytermesztési gyakorlatához hasonlóan, a nagy területű tógazdaságok esetében is a gyors és átütő eredmények eléréséhez a nagy teljesítményű gépek felé kell fordulnunk a jövőben, megkeresve ehhez az anyagi fedezetet, és ezt helikopteres próbálkozásaink is bizonyítani látszanak.

Török István

Szövetkezeti halászat

1945 — 1948 között

A közelmúltban két jelentős jubileumra emlékeztek meg a magyar halászok, a kezdés nagyszerű időszakára: a Halászlati Termelőszövetkezetek Szövetsége 25 éves jubileumára és a halászlati termelőszövetkezetek megalakulására és működésük elmúlt 30 esztendejére.

A halász-szövetkezésnek ez az időszaka persze elválaszthatatlanul összekapcsolódik a szövetkezeti halászat hőskorával, a felszabadulás utáni időszak lázas útkeresésével, a magyar gazdasági élettel párhuzamosan a halászlátban is végbement változásokkal. Ez az ún. koalíciós időszak. Ez a tanulmány ezt az időszakot és azokat az eredményeket mutatja be, amelyekhez szorosan kapcsolódnak az 1953. és 1957. évi, új minőséget hozó változások. Enélkül az ötvenes évek fejlődéstörténete, napjaink eredményei kevésbé lennének érthetőek.

FÖLDOSZTÁS-VÍZOSZTÁS, HASZONBÉRLO SZÖVETKEZETEK MEGALAKÍTÁSA

A felszabadulás előtt az 1929. évi 9500 sz. FM rendelet alapján Magyarországon a vizek halászlátát ún. halászlati társulások és bennük a bérlőknek kiszolgáltatót kétkézi és feles halászok végezték. Ezen a helyzeten hozott jelentős változást 1945. április 4. Nyomban a felszabadulás után megkezdődik a földosztás. Ennek hatására a kétkézi

halászok Baja, Bába és Tolna térségében „igazságot tesznek” a vízhasználat ügyében és megkezdődik a vízosztás.

A vizek és a halászlát ügyének alapvető rendezése, ha nem is sokáig, de ekkor még váratott magára. Ezt megelőzően azonban már is jelentős változások játszódnak le a magyar halászlát történetében. 1945. VI. 10-én, 18 taggal és 18 üzletrésszel megalakult a Halászok Országos Termelő és Értékesítő Szövetkezete. Igazgatóságának tagjai Kóczián Lajos, Szőke Ferenc, Kovács Pál, Németh Gyula, Gulyás Lajos, Egeresi László, Keviczky Sándor, Vas József, Kerpesits Károly.

Ennek az országos halászlati szövetkezeti szervnek mindjárt kezdetben számos feladatot kellett megoldania.

A gondok bőven jelentkeztek: sok volt a halász, kevés a halászlátterület. Fontos feladata volt a II. világháború után tovább működő halászlát-szövetkezetek demokratizálása, a halfogáshoz szükséges felszerelések biztosítása. Igen nagy gond volt maga a megfelelő halértékesítés.

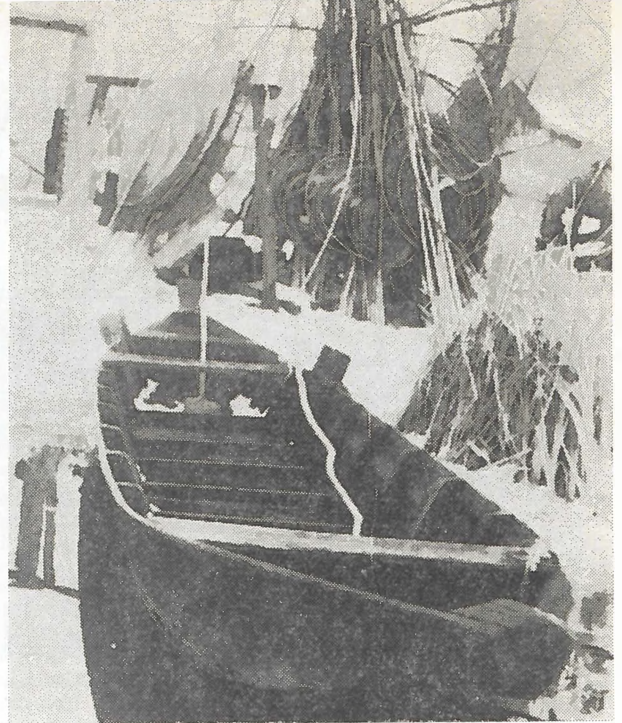
Kóczián Lajos az Országos Halász Szövetkezet ügyvezetője a korabeli sajtóban így nyilatkozott feladatairól: „Láttuk, hogy a földreform mennyire megváltoztatta az eddig működő, nincstelen és szegényparasztok életét. Elhatároztuk, hogy mi is változtatunk sorsunkon. Kez-

Halászlát a Peres-holtagon

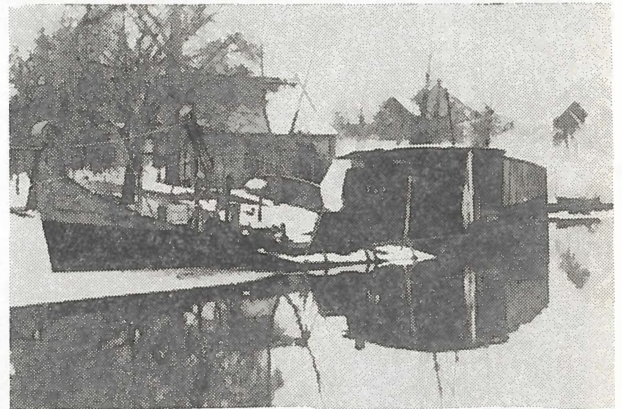
Halásztanya a Tisza ártéren

Telelő varsák

Kecsegehalóval a Dunán

A bajai Új Élet HTSz nagybaracscai halásztanyáján (Tóth A. felvételei)

det-kezdetén rájöttünk arra, hogy külön-külön, egyedül nem tudjuk jobbrafordítani ügyünket. Ezért még 1945. májusában (szerző megjegyzése: az 1948-ban kiadott Szövetkezeti Compass szerint megalakulásának időpontja június 10.) megalakítottuk a Halászok Országos Termelő és Értékesítő Szövetkezetét.

— Na és így, szövetkezetbe tömörülve, hogyan fogtak bajaik orvoslásához?

— Első dolgunk az volt, kitapos-tuk azt a rendeletet, amely a természetes vizek halászati jogát az államra ruházta át. Ez a rendelet egyben intézkedett arról is, hogy a halászati jogot, ahol lehetséges, az államkincstár a halászati szövetkezeteknek adja bérbe. Ezzel gazdasági bázisát. A munka dandárja azonban ezután következett. Antos Zoltán miniszteri osztálytanácsos és Búzás István szakszervezeti kiküldött, valamint jómagam,

végigjártuk az országot és minde-nütt, ahol halászatra alkalmas víz-terület volt, ott a legteljesebb de-mokratikus elvek szemelőtt tartá-sával, egymás után alakítottuk meg a halász-szövetkezeteket. A keret megvolt, csak tartalommal kellett ezután megtölteni”.

Az Országos Halászati Szövet-kezet megalakulása után tehát egyik fontos feladata az új halá-szati szövetkezetek megalakítása.

Közreműködésükkel, elsősorban 1945. második felében, egymás után jönnek létre a halász szövetkeze-tek. Erre néhány példa: *Baja és Vidéke Halászati Szövetkezet* (Baja, Szeremlei u. 45.), alakult 1945. XI. 11. Tagok száma: 77. Igazgatóság: Berger György, Keizer József stb. Ügyvezető: Berger György.

Marosvízi Halászati Szövetkezet (Makó, Hosszú u. 10.) Alakult 1945. Ügyvezető: Petőfi Sándor. Igazgató-

Juhász József, Juhász János, Ba-lázs András stb.

Csongrádi Halász Szövetkezet (Csongrád), alakult: 1945. Tagok száma 76.

Győrvidéki Halászati Szövetkezet (Győr, Apár út 3.). Alakult 1945. Tagok száma 134.

Szolnoki Halászati Szövetkezet (Esztergom, Deák Ferenc u. 54.). Tagok száma 50.

Komáromi Halászati Szövetkezet (Esztergom, Deák Ferenc u. 54.). Tagok száma 37.

Tiszadob és Környéke Halászati Szövetkezet (Tiszadob). Alakult 1945. XI. 11. Tagok száma 51. Ügyvezető Zilahy Béni.

Középdunai Halászati Szövetkezet (Decs, Fő út 298.). Tagok száma 25.

Sárospataki Halászati Szövetkezet (Sárospatak). Alakult 1945. XI. 11. Tagok száma 30.

Tiszadada és Környéke Általános Népi Szövetkezet (Tiszadada).

Az év végéig összesen 33 bérli halászati szövetkezet jött létre.

Megalakulásukban nemcsak az Országos Halászati Szövetkezet, de mindenekelőtt a magyarországi vizek használatát és a szövetkezetek megalakulását elősegítő 6700/1945. (XII. 23.) M.E. sz. rendelet megjelenése volt a döntő. Ez ugyanis úgy rendelkezett, hogy a természetes alkalmas, nagyobb, összefüggő természetes vizeken, így a Balatonon a halászatot bérlet formájában kell biztosítani. Ez az FM és Országos Halászati Szövetkezet bevonásával is megalkotott alapvető jelentőségű rendelet a korábbi jogszabályokat módosította és hosszú időre megszabta a magyarországi halászat jogait és lehetőségeit. Miután a jogszabály hűen tükrözte a koalíciós időszak halászati viszonyait, indokolt vele megismerkedni. Mindjárt az első, „A természetes vizek halászata” című fejezetében így rendelkezik:

1. § A jelen rendelet alkalmazásának szempontjából természetes víznek kell tekintenie a patakokat, folyókat, természetes tavakat, a holtmedri hullámtéri vizeket, az árvízzel és belvízzel borított területek vizeit, a belvízcsatornákat, mélyedéseknek, az áradás idején az anyavízzel összeköttetésben jutó holtmedreknek, morotváknak, holtágaknak, anyagárokknak és hasonló vízbefogadóknak a vizeit.

2. § A természetes vizekben a halászati jog az államra száll.

3. § A halászati jog gyakorlása a földművelésügyi miniszter hatáskörébe tartozik.

A rendelkezés tehát kimondta, hogy a halászat az államra szállt. Ezenkívül a víz tulajdonjoga is rendezésre került. A természetes vizek állami tulajdonba kerültek. Miután azonban az állam a vizek halászati saját halászati vállalatain keresztül nem kívánta vállalni, lehetővé kellett tenni a halász bérli szövetkezetek megalakítását is. Ezt rögzítette a 4. §, amelynek 2. pontja kimondta:

„...Haszonbérbeadásnak csak olyan halászati szövetkezet részére van helye, amelynek alapszabályai szerint tagjai egészen vagy túlnyomó részben olyan halászok, akik a jelen rendelet 6. §. (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelnek vagyis, amely szövetkezet a halászatot foglalkozásként űző halászokból alakult népi demokratikus szervezet.”

3. Ha így nem lehet hasznosítani, akkor erre az Országos Halászati Felügyelőség külön rendelkezik.”

A 6700-as rendelet mindemellett meghatározta azt is, hogy a vizeken ki halászhat. E szerint:

„6. § 1) Természetes vizeken az 1946. évi január hó 1. napjától csak az halászhat, illetőleg horgászhat, aki halász illetőleg horgászjegyet vált és ezen belül a szóbanlevő természetes vizen halászni vagy horgászni jogosult.”

A rendelkezésnek ez a része tehát pontosan meghatározta a halászati szövetkezetek jogait és kötelezettségeit, no és persze lehetőségeit. És ezzel elősegítette, hogy valóban demokratikus halász szövetkezetek jöjjenek létre.

A rendelet II. fejezete is számos, a szövetkezeti halászatra nézve fontos rendelkezést tartalmaz. Így például a 12. § megállapította: „Halfogás céljára tilos robbanó, elkábító, mérgező szert (dinamit, gránát, maszlag, mérgezett csali, oltatlan mész, mérgező stb.) használni, mely vízmedrek alkalmasak telepítésre, nevelésre. Ezekbe az államnak kisajátítási joga van. A 13. § tiltja: Halfogás céljára tilos robbanó, elkábító, mérgező szert (dinamit, gránát, maszlag, mérgezett csali, oltatlan mész, mérgező stb.) használni.

2) Tilos löfegyverrel, hurokkal, lámpával, fáklyával vagy bármilyen fénnyel, továbbá szigonnyal, dárddal és általában minden olyan eszközzel halászni, amely a halakat súlyosan megsebesíti.”

E rendelkezés meghozatala hozzájárult az e téren jelentkező törvénysértések felszámolásához, a korszerű halászat kialakulásához.

A nagyüzemi halászat megteremtéséhez pedig új halász szövetkezeti irányító szervezetre volt szükség, már csak azért is, mivel a régi irányító munkája nem felelt meg a követelményeknek. De a fő baj az volt, hogy a halászati szövetkezeteknek nem volt egy elismert szerve, központja, amely összefogta volna ezeket a kis szövetkezeteket a közös munkára, közös termelésre. Végül ezután 1946. decemberében a halászati szövetkezetek megalakították a Maguk szövetkezeti központját, az V. kerületben a Kiss József utcában.

Tagjainak száma 32 fő, az üzlet-részeké 100, az igazgatóság tagjai: Kóczián Lajos, Szőke Ferenc, Kovács Pál, Egeresi József, Balogh Ferenc. Felügyelőbizottság: Zilahi Béni, Kis Ferenc, Benkő János.

Az új halászati központ elnöke, Kóczián Lajos szerint ekkor feladataik közé tartozik elsősorban a szövetkezeti eszme népszerűsítése mind gyakorlati, mind elméleti vonalon. „Aztán pedig a kis halász szövetkezetek anyagi megerősítésén és tervszerű gazdálkodásának irányításán dolgozunk.

— Pillanatnyilag ugyan nem, de távolabbi nézve úgy látjuk, hogy a legfontosabb kérdés az értékesítés megszervezése, a felesleges halmenyiség elhelyezése. Ma még könnyűszerrel tudjuk elhelyezni áruinkat. A jövőben azonban számítanunk kell arra, hogy az ország állatállományának feljavulásával egyre nehezebb lesz a halértékesítés. Erős propagandára van már most szükségünk a halfogyasztás fellendítésére. Nálunk ugyanis... az a helyzet, hogy a halfogyasztás még egytizedét sem teszi ki a környező államokénak. Ebből a fogyasztási arányból önként adódik a halfogyasztás fokozott népszerűsítése.”

A feladat tehát adva volt, ennek megoldásában érték is az eredményeket. Az 1945—46-ban megalakult 34 htsz eleinte még 113 000 ha természetes vizen gazdálkodott. Tevékenységük ekkor már a Balatonra, a Fertő magyarországi részére és a Velencei-tóra is kiterjedt. Egyszerű üzemi keretekben, választott testületek (vezetőség, ellenőrző bizottság) irányításával és a soraikból kikerült elnök vezetésével működtek. Az ügyviteli munka — a pénzügyi-számviteli tennivalókkal együtt — a könyvelőre hárult. Gazdálkodásuk eredménye 1945—1946-ban évi 550—650 tonnára tehető.

Ezek számottevő eredmények. Azonban a következő évek feladatait az országos halászati központ nagy nehézségek árán tudta megoldani. Ugyanakkor a politikai, társadalmi viszonyok továbbfejlődése miatt szükség volt a halász-szervezetek és szövetkezetek továbbfejlesztésére is.

Varga László

A Hortobágyi Állami Gazdaság keltetőházát télen pácolt hering csomagolásával használják ki (Tóth A. felvétele)

Új szabályzatok a halászati termelőszövetkezetekben

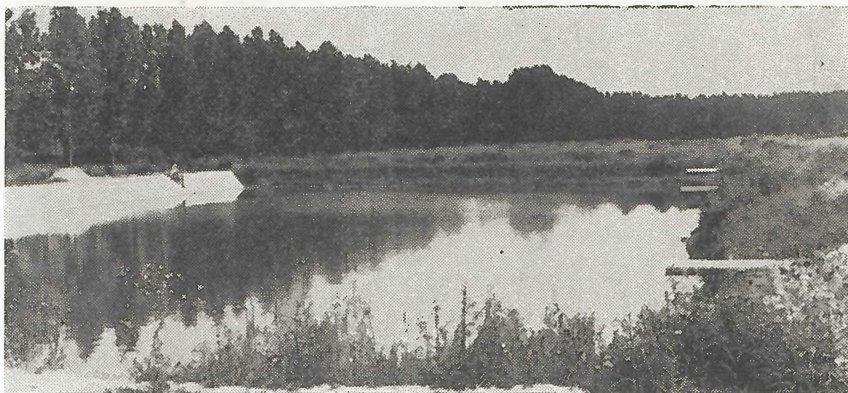
A szövetkezeti jogszabályok korszerűsítése nyomán halászati termelőszövetkezeink először az alapszabályokat vizsgálták meg. A megváltozott körülményekre figyelemmel, valamint a helyi adottságok szemelőtt tartásával módosították már azokat. Azóta áttekintették, felülvizsgálták többi belső szabályzataikat is. A vezetőségek most tárgyalják, sok helyen már el is fogadták az új szervezeti-működési és a munkaügyi szabályzatokat. Így kerülnek gyakorlati alkalmazásba a korszerűsített jogszabályok, amelyek nagyobb önállóságot, magasabb szintű és hatékonyabb irányítást biztosítanak termelőszövetkezeink számára.

A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa szövetkezetpolitikai főosztálya hasznos útmutatót adott közre a termelőszövetkezetek számára. Igazi segítséget a Halászati Termelőszövetkezetek Szövetsége adott, hiszen a mezőgazdaság egy sajátos ágazata joggal igényelte a jogszabályok igazi testreszabásának jó értelmezését, támogatását. Szakmai szövetségünk szövetkezeti és szövetségi szakemberek, halászati termelőszövetkezeink évtizedek tapasztalatával rendelkező vezetők közreműködésével alakította ki ajánlásait. A szövetkezetek pedig a különböző mozgalmi fórumokon elhangzott javaslatok és észrevételek figyelembe vételével hozták meg érdemi döntéseiket.*

Az útmutatások egyértelműen felhívták a figyelmet azokra a kérdésekre, amelyeket a jogszabályi rendelkezések kapcsán rendezni kellett és kell. Természetesen azokra is, amelyek rendezése, változtatása indokolt vagy éppenséggel célszerű. Figyelmet és hangsúlyt azokra a jogszabályi, illetve alapszabályi rendelkezésekre kell fordítani, amelyek az önszabályozás keretében feltétlenül döntést igényelnek. Ebből nyilvánvaló, hogy nem kötelező új szabályzat készítése mindenáron, de az új jogszabályok megfelelő érvényesítése mindenképpen.

A szabályzatok alapvető célja egyértelmű. A szövetkezet törvényes működése belső feltételeinek, a tagi, alkalmazotti érdek érvényesülésének biztosítása, a szövetkezeti tag és a termelőszövetkezet kapcsolatának erősítése, szorosabbá tétele. A területi szervek működése rendjének meghatározása, az üzemi szervezet felépítésének egyértelmű tisztázása, a közvetlen vezetés, a vezetők jogállása, feladataik és hatásköreik szabályzatba történő rögzítése. A vagyoni kapcsolatok megnyugtató rendjének biztosítása.

A termelőszövetkezetek, így a halászati szövetkezetek is a belső sza-

Korszerű teletető tó Tiszavasváron (Tóth Á. felvétele)

Őszi lehalászás a Sajoli-holtágon (Pintér K. felvétele)

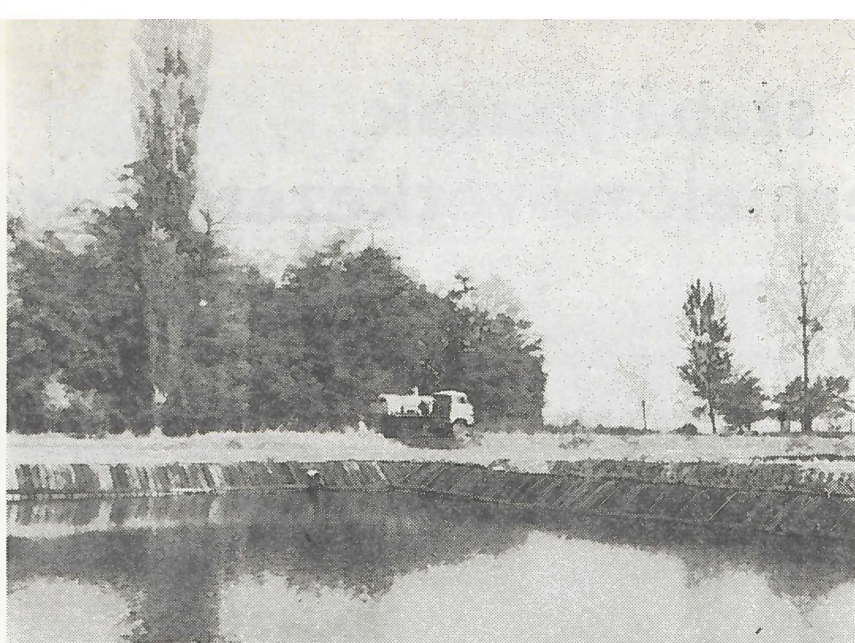
bályzatok áttekintésével és felülvizsgálatával 1983. végéig készülnek el.

A sajátos termelési profilú halászati termelőszövetkezeteknél a tennivalók nem egyértelműen adóttak, szinte mindegyik szövetkezetünknek más és más a helyzet. Márpedig az ágazat, de a népgazdaság körülményei, a nagyobb önállóság és a gazdasági szabályozók mielőbbi változtatásokat követelnek. Elsődlegesen talán az irányítási rendszeren történő módosítások tekintetében.

Minden szervezetre, így a szövetkezetekre is az a jellemző, hogy vertikálisan és horizontálisan tagozódnak. A mélységi tagoltság azt mutatja, hogy a gazdálkodás irányítása a legmagasabb vezető és a

beosztott dolgozó között hány lépcsőfokra van helyezve. A legkevésbé vezetői szint közelíti meg az optimumot. Ezt persze befolyásolja a szövetkezet nagysága, termelési és tevékenységi szerkezete, gépesítettség, településének területe, nem utolsósorban a tagság szakmai felkészültsége és a szövetkezetnek, mint szervezetnek szélességi tagoltsága. Az irányítási lánc hosszát rövidíteni kell, így az utasítások hatásosságukból mit sem vesztenek, elkerülhető a deformálódás, de az információk késése, netán félreértésbe történő fulladása is.

A horizontális, vagyis szélességi tagoltságnak alapvető kérdése, hogy egy vezető hány szerv, önálló funkcionárius munkáját tudja közvetlenül irányítani, ellenőrizni. A szé-

Gumiabroncsból készült partvédelem a szolnoki Felszabadulás HTSZ teletető teli-
lapon (Pintér K. felvétele)

jellegű gazdálkodása nem jelenthet bürokratikus irányítást, vezetést. A nagymúltú halászati termelőszövetkezetekben éppen a jó és igazságos munkamegosztásnak, egyenlő teherviselésnek és a mindig józan ítélőképességnek kell dominálnia. Az egész vezetési szervezetnek egyszerűsödnie kell, bonyolultság helyett áttekinthetővé kell válnia a tagság előtt az egész szövetkezeti vezetés mélységi és szélességi tagoltságának személyi összetétele. Így marad és lesz mindenkinek a szövetkezeten belül igazi rangja és helye.

Felvidéki István

* A Halászati Termelőszövetkezetek Szövetségének megjegyzése: Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa a munkavédelmi szabályzat, valamint a szervezeti és működési szabályzat felülvizsgálatának és módosításának nagy körülményeket igénylő munkáját egy-egy Utmutató közreadásával segítette. — A Halászati Termelőszövetkezetek Szövetsége tagszövetkezetek elterő, sajátos profiljából adódó kérdésekben adott eligazítást a nagy jelentőségű munkaügyi szabályzatok átdolgozásához.

lességi tagoltság halászati termelőszövetkezeteink zömében okoz gondot. Az elnök az alárendeltek igen széles körét irányítja, próbálja munkájukat összefogni, s ez leterheltséget, fontos döntések késését, hatékony és gyors intézkedések megtételét gátolja. Irányítási problémák okozója, ha az elnök, főmérnök, fontos döntések késését, hatékony és gyors intézkedések megtételét gátolja. Irányítási problémák okozója, ha az elnök, főmérnök, főkönyvelő háromnál több közvetlen vezető felett gyakorol közvetlen irányítást. Ez a kérdés rendkívül összetett, hiszen az elnökhöz jogszabállyal kötött funkciók feletti irányítás mellett, vajon melyik elsőszámú vezető engedne át a termelés egy vagy két része feletti közvetlen szakmai felügyeletnek gyakorlását?

Nehéz ez a kérdés, mert éppen a szélességi tagoltság nagyfokú azonosítást is mutat. Említhetném az elnökhelyettes, belső ellenőrök, tsz jogász, munkavédelem és tűzrendészet, titkárság és személyzeti előadó elnökhöz és egymáshoz való viszonyát.

A szélességi tagoltságot bonyolítja szövetkezeteink esetében az alaptevékenységen kívüli tevékenységek sokasága. Nem kis mértékű belső konfliktusok hordozója a melléküzemági vezető, esetleg főmérnök, részlegvezetők hatalmi és anyagi pozíciójuk féltése. A szélességi tagoltság pedig csak a funkciók és a irányítási rendszer objektív korszerűsítését alapjaiban megteremteni. Így az oly gyakori konfliktushelyzetek is megszűnnek. Az elnök és más felelős vezetők aránytalan leterheltsége is csökken. A jó értelemben vett kollektív vezetés és szövetkezeti demokrácia érvényesíthető. Ebben és itt kell a pártalap-szervezeteknek hathatós segítséget nyújtaniuk.

A termelőszövetkezetek vállalati

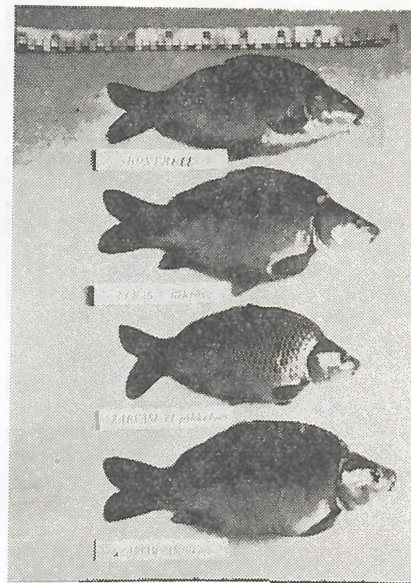
Hogyan tovább a pontytenyésztésben

Az elmúlt év végén Haltenyésztési Kutatóintézetünk nagysikerű munkaértekezletet tartott, melyre az irányításban, a bel- és külkereskedelemben dolgozókon kívül több nagyobb halgazdaság vezetőit is meghívták. A téma a haltenyésztési politika volt, aminek az adott aktualitást, hogy a jövő évtől kezdve új utakon kell elindulnia ponty-nemesítésünknek, mivel más állatfajokhoz hasonlóan a tesztelést nem lehet a nemesítő intézetben végezni.

A vitaindító előadás bemutatta röviden haltenyésztésünk történetét, mely a tógazdasági haltenyésztés megindulásától egészen az utóbbi évekig kizárólag a ponty nemesítésére irányult. E munka részleteiről és a jövő célkitűzéseiről dr. Bakos János, a munka hazai irányítója adott összefoglalót, majd az intézet munkatársai közül dr. Krasznai Zoltán a harcsa szelekciós munkáról, dr. Márián Teréz pedig a növényevő halakkal kapcsolatos kutatásairól számolt be. Mindkét halfajnál, illetőleg a busákban belül a fajtisza egyedeknél és a hibrideknél olyan biokémiai markereket kerestek és találtak, amely módot ad a megbízható elkülönítésre. Erre különösen a busa hibrideknél van szükség, mivel megfigyelések szerint táplálkozási szokásaik és táplálékuk összetétele is eltér a fajtisza egyedekétől. A megismerés után számítani lehet arra, hogy a tógazdasági és természetesvízi kihelyezésekben azok kerülnek majd előnybe, amelyek hatása a mellettük tenyésztett halakra a legkedvezőbb lesz.

Harcsa esetében — bár a nemesítő munkának még csak az elején járnak — sikerült döntő különbséget találni a kísérletekben szereplő vonalak között, megindultak az első hibridizációs és ginogenezis kísérletek.

A felkért hozzászólók közül Pékh Gyula az állami gazdaságok tenyészanyagellátási rendszerét és eredményeit ismertette, ehhez csatlakozott Tölg István, aki a százhalmattai Temperáltvízi Halzaportó Gazdaság helyét mutatta be ebben a munkában. Dr. Harcsár István, a Halértékesítő Vállalat

igazgatója a belföldi fogyasztók, esetenként eltérő igényeit mutatta be, ezt a gondolatot folytatva Mézáros Gábor a Terimpex-Haliroda munkatársa a külföldi igényeket ismertette és az exportlehetőségek távlatairól és a várható áralakulásokról adott tájékoztatást. Nagy figyelmet keltett Keszei Károly MOHOSZ főtitkár hozzászólása, aki nemcsak a horgászok minőségi igényeiről beszélt, hanem azt a tenyésztői munkát is ismertette, ami ponty vonatkozásában az alig 200 ha-t kitevő horgászkezelésben levő tógazdaságokban folyik.

A meghívóban előre jelezték a szervezők, hogy az előadássorozatot követően a recirkulációs üzemből faj- és fajtabemutatót tartanak. Itt a már előzetesen állami elismerést kapott pontyfajták mellett bemutatták a különböző — részben ginogenetikai — hibrideket és az állami elismerésre felterjesztett 31-es számú pikkelyes pontyot és a honosítás alatt álló új halfajokat.

Ebéd után került sor a vitára, mely arra csúcsosodott ki, hogy a ponty nemesítésben milyen további intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy a tenyésztői munkát szervezetté, ellenőrizhetővé tegyék.

Több hozzászóló erősítette meg azt a gondolatot, hogy az ország jelenlegi anyagi helyzetében aligha lehetséges olyan kis tavakból álló ivadékvizsgáló állomást létrehozni, mint amelyhez hasonló a sertés, vagy baromfitenyésztésben szokásos, de lehetőség van nagyobb kiterjedésű üzemi teszteszterre (ehhez a MOHOSZ és a Tatai ÁG képviselője is felajánlott tóterületet) emellett szükségesnek látszik egy viszonylagosan standard minőségű ponty (esetleg piros pikkelyes) üzemi kihelyezése, melyhez a tógazda a gazdaságában tenyésztett fajtát, az esetlegesen ehhez vásárolt tenyésztőlepi (pl. TEHAG) ivadékot és a szarvasi HAKI által javasolt, legjobbnak minősített hibrideket hasonlíthatja. Ilyen módon, viszonylag kis költséggel évről évre üzemi tesztekben versenyeznek a fajták és ezáltal maguk termelik ki elterjesztésük közgazdasági alapjait. Elhangzott még számos életrevaló javaslat, ezek zöme az összehasonlítás és tesztelés mikéntjére vonatkozott, végülis dr. Müller Ferenc igazgató azzal zárta le a szakülést, hogy a vita eredményeként kialakult álláspontokat dr. Bakos János írásos anyagban foglalja össze, ezt az egyes szektorok vezetői véleményezik, majd javaslataikat a MÉM-hez terjesztik az esetlegesen szükségessé váló jogi szabályozás beindítása érdekében.

A munkaértekezlet résztvevői azzal az érzéssel álltak fel az asztaltól, hogy igen hasznos és fontos kérdéseket vitattak meg, melyeknek szerepe lesz abban, hogy az intenzív termelési körülményeket a legjobban hasznosító pontyfajtákkal fogjuk tudni kihasználni.

—y

A magyar halnevek eredete III.

A PONTYFÉLÉK CSALÁDJA (CYPRINIDAE)

A legtöbb gazdasági szempontból is jelentős halunk a pontyfélékhez tartozik.

Pontyaink: a tőponty, a nyurgaponty és a tógazdasági ponty. A ponty szavunk eredete ismeretlen. Korábbi, illetve nyelvjárási neve a *pozsár* szavunk volt. Míg a ponty elnevezésünk 1403-ban fordult elő először írásban, addig a *pozsár* szavunk 1138-ban. A *pozsár* szó eredete szintén ismeretlen. A középkori forrásokban főleg szójegyzékekben *pasardus*, *posardus*, *parandus* alakban található. Ezek a szavak a magyar szó latinositott változatai.

A tőponty népies nevei *Herman*-nál: *dunaponty*, *ponty*, *potyka*, *pozsár*, *tőpotyka*; a fajták: *csupasponty*, *királyponty*, *tükrősponty*, az ivadék neve: *babajkó*.

A tőponty mai népies nevei: *potyka*, *tőpotyka*.

A nyurgaponty népies neve: *vad-ponty*.

A tógazdasági ponty népies nevei: *tükrősponty*, *tükrőponty*, *csupasponty*, *tükrős*.

A *compó* halnevünk bizonytalan eredetű, talán származékszó. Eredetileg feltehetően a „vastag húsdarab” jelentésű *comb* szóból, illetve annak *comp* változatából alakult -ó kicsinyítő képzővel. *Herman Ottó* nyálkás *compónak* nevezi.

Népies elnevezései: *cigányhal*, *gyászkeszeg*, *haldoktor*, *sárhál*, *tathal*, *vargahal*, *varjúhal*, *zöldike*.

A tathal népies elnevezéssel kapcsolatban *N. Sebestyén Irén* azt állapítja meg az uráli halnevek összehasonlító vizsgálatában, hogy az említett halnév az észti *tokes*, *totkes*, *toki*, *tokk*, *tött*, *tutka*, a *csere-misz toto*, a *tati*, a *vogul taxt*, *taxtköl*, a *samojed tuth*, *tüdo*, *toto*, *tötö*, *tutto*, *tuttu compót* jelölő halnevekkel azonos.

A *compó* első előfordulása: 1377.

A pontyfélék családjának tagja a *márna*. Elnevezése szláv eredetű, a szerb-horvátban, a szlovénben és a szlovákban, sőt más szláv nyelvekben is megvan. A szláv halnév etimológiája nincs kellően tisztázva.

Herman két fajtát különbözteti meg: a rózsamárnát és a petényi márnát. A rózsamárnát ma márnának nevezzük.

A rózsamárna népies nevei: *brána*, *harcsaponty*, *marcihal*, *marina*,

márna, *martikeszeg*, *merenne*, *nagymarci*, *rőzsahal*, *tőkectesze*, *zsidóhal*.

A petényi márna népies nevei: *bartaifu*, *semlehal*, *semlyeng*, *zsemlehal*, *zsemlelénk*, *zsömlehal*.

Első előfordulása: 1590.

A pontyfélékhez tartoznak a *küllők* is. A szabvány a *küllők* öt fajtát különbözteti meg: a *fenékjáró küllőt*, a *kárpáti fenékjáró küllőt*, a *felpillantó küllőt*, *Kessler küllőjét* és a *halványfoltú küllőt*. A nem elnevezése: *küllő*.

A történeti etimológiai szótár ezt a szócikket „hal” értelemben nem tartalmazza.

A Magyar tájszótár *Herman*ra hivatkozva közli, hogy a *küllő* Zala és Tapolca környékén élő elnevezése a *Gobio vulgaris*. Az eredetileg nyelvjárási szó tehát *Herman Ottó* közreműködésével lett szaknyelvi szavunkká.

A *küllő* népies elnevezései: *göbhal*, *gobhal*, *goboly*, *göce*, *gruz*, *guluz*, *hajas-kövihal*, *héjas-kövihal*, *kóhal*, *sármászó szaka*, *tergélye*.

A vizeinkben élő *keszegfélék* a *dévérkeszeg*, a *lapos keszeg*, a *bagolykeszeg*, a *szilvaorrú keszeg*, a *karikakeszeg* és a *vörösszárnyú keszeg*.

A *keszeg* finnugor eredetű szavunk. Finnugor alapszava a *kécá* lehetett. Ez a szó valamelyik változatában ma is megtalálható az összes finnugor nyelvben.

A *keszeg* finnugor eredetét bizonyítják az *N. Sebestyén Irén* által az uráli nyelvekből gyűjtött rokon szavai. A finnben *keso*, *kalakeso*, *kesäin*, *kesämä*, a vogulban *koasi*, *koasin*, *kasen*, *käseuw*, az osztjákban *kuse* alakban található.

Első előfordulása: 1405.

Sokszor a *dévér* szóval összetételben fordul elő, mint *dévérkeszeg*.

A *dévér* szavunk egyébként önállóan is használatos *keszeg* jelentésben. Eredete ismeretlen, első előfordulása: 1214. *Herman* elnevezései a *keszegfajokra*: *lapos keszeg*, *dévérkeszeg*, *Évakeszeg*, *szemes keszeg*, *bagoly keszeg*, *silánykeszeg*, *Leuckart keszeg*. Ezek közül az *Évakeszeg* saját névadása a *szilvaorrú keszegre*. A *karika keszeg*et *ezüstös balinnak* nevezte el, a *vörösszárnyú keszeg*et pedig *pirosszemű kelének*.

A *keszeg*eknek nagyon sok népies neve is van:

A *lapos keszeg* népies nevei: *ba-*

lin, balinkeszeg, lapos-dévékeszeg, szalmántelet.

A dévékeszeg népies nevei: bárdkeszeg, dévér, fahegykeszeg, keszege, lapátkeszeg, lapiska, lapkó, laposka, laposkeszeg, lepényhal, tyiszága.

A bagoly keszeg népies neve: bagókeszeg, karikakeszeg, száp, szápakeszeg, szápókeszeg.

A vörösszárnú keszeg, vagy piroszemű kele népies nevei: aranyhal, bikkely, bódorkeszeg, búzaszemű keszeg, kelehal, konchal, pirosuló keszeg, pirosszárnú keszeg.

A pontyfélék népes családjának tagja a *garda*, amelyet *Herman* sugár kardosnak nevezett el. A *garda* szavunk eredete ismeretlen, esetleg összefügghet a kard szóval. További vizsgálatánál figyelembe vehető, hogy számos más nyelvben a „vágóeszköz” jelentésű szavakból ered. A magyar nyelv egyes népies halnevei is ezt a feltevést látszanak igazolni. Vágóeszköz jelentésű a *garda* kardkeszeg, kardos, vágóhal, kaszakeszeg elnevezései. A *garda* szót 1887 előtt szintén a népies nyelv tartotta számon. A *garda* további népies nevei: balatoni hering, gallakeszeg, gárdakeszeg, gargya, gorda, görbe, paduc, gyargya, héringhal, hosszúkeszeg, kardá, szabóhal.

Garda szavunk első előfordulása: 1453.

Kisméretűre növő, színpompás halunk a szivárványos ökle. Az ökle szavunk valószínűleg német eredetű, de az alapszó szláv. Hozzánk német közvetítéssel került, mégpedig a német *ikle*, *ükle*-féle formákban.

A szivárványos ökle népies nevei: keserűhal, lapistván, laponya, ökle, petikehal, pohé, saroglya, Szent Péter hala.

Első előfordulása: 1530.

Halfaunánk tagjai a kárász és az ezüstkárász. A nem elnevezése *kárász*. A kárász szavunk szláv eredetű, a szláv nyelvekben ma is él. A szlovákban *karas*, a lengyelben *karas*, az oroszban *kapac*. A német és a román is a szlováktól vette át. A magyar kárász forrásaként első sorban a szlovák nyelv jöhet számításba, de a hal elterjedési területét figyelembe véve tartozhat a magyar nyelv szláv jövevényszavainak legrégibb rétegébe, az orosz-szláv szavak közé is, melyek még a vándorlások idején az orosz-szlávokkal való érintkezés során, 896 előtt kerültek a magyar nyelvbe.

Herman a széles kárász elnevezést javasolja a kárászra, a kövi kárászt pedig az ezüstkárászra.

Népies nevei: kárász, karics.

Első előfordulása: 1199.

A *küsz* aprótestű, a pontyfélék családjába tartozó halunk. Faunánkban három faja él: a *küsz*, az állas *küsz* és a *sujtásos küsz*. Neve bizonytalan eredetű, bár a szakirodalom elképzelhetőnek tartja a szó finn-ugor eredetét. A finnben ugyanezt a halat *kiiski*, *kiisk*, az észtben *kisk* névvel illetik. Megvan a lettben is, mint keleti-tengeri finn jö-

vevényszó. A finnugor eredettel szembeni bizonytalanság oka a szó kései felbukkanása (1800) és szűk nyelvjárási elterjedtsége.

Herman három fajt különíti el: az állas *küsz*t, a *sujtásos küsz*t és a *szélhajtó küsz*t. Az állas *küsz* és a *szélhajtó küsz* *Herman* elnevezései.

A *küsz* népies nevei: bökle, dobóka, fehérke, fehérkeszeg (Körösök vidéke), fűzfahal, göce, huszárkeszeg (Szentest), ruszli (Csongrád megye), kis szélhal, kisz, ökle, szélhajtó, szélhal, szélkeszeg, fűzfalevél.

A *sujtásos küsz* népies nevei: fecskefarkú, fűzfahal, halhuszár, keceg, sugár keceg, *sujtásos küsz*t.

A halneveknek fanévvel való kapcsolata nem szokatlan a finnugorságban. A *küsz* magyar népies nevei közül a fűzfahal, a fűzfalevél őrzik ezt a sajátosságát. A névetimológia arra utal, hogy a hal formája olyan, mint a fűzfalevél.

Szintén a pontyfélék családjába tartozik a *bodorka*, melyet *Herman Ottó* veresszárnú koncérnak nevezett el. A *bodorka* szó a Történeti etimológiai szótárban nem szerepel. A Magyar tájszótár szerint *Herman Ottó* jegyezte fel Komáromban *bódor*-keszeg formájában. A *bodorka* valószínűleg ebből a nyelvjárási szóból származó későbbi alakulat.

A *bodorka* népes nevei: böke, büke, bürke, göndér (Balaton vidéke), önhal, pápakeszeg, tamáskeszeg, veresszárnú keszeg, veresszárnú *jász*, veresszárnú koncér.

Ez a halnevünk is szaknyelvi szó.

A *bodorka* közeli rokona a *leánykoncér*. A koncér szavunk eredete ismeretlen, a *konchal* összetett szóval állhat kapcsolatban. Nem lehetetlen viszont a *konc* szó német eredete.

A *leánykoncér* népies nevei: dobáncs, dobár, leányhal (Duna mentén), nyerfli, szűzhal.

Első előfordulása: 1799.

A *kurta baing*, illetve a *baing* halnevünk a Magyar nyelv történeti etimológiai szótárában nem szerepel. A Magyar tájszótár közlése szerint Eszék vidékén *bain*, *boin* alakban, Szatmár megyében és a Bodrogtőben *baing* formájában gyűjtötte *Herman*, de ott ezek a nyelvjárási szavak a *balin* szóval azonos halat jelentő értelemben használatosak.

Népies neve nincs.

Ma csak szaknyelvi szóként használatos.

A pontyfélék gazdag családjához tartoznak a domolykók: a nyüldomolykó és a fejesdomolykó. A nem elnevezése *domolykó*. A Magyar nyelv történeti etimológiai szótára ilyen szócikket nem tartalmaz. Kerestem a Magyar tájszótárban is, de ott nem találtam.

A nyüldomolykónak népies nevét nem találtam.

A fejesdomolykó népies nevei: domolykó, domorkó, egérfogó, fejérkeszeg, fejeshal, jác, *jász*, *jászkeszeg*, *jászponty*, *jáz*, *keling*, nagyfejű hal, nagyfejű keszeg, száp, südő.

Mai szaknyelvi szavunk tehát *Herman* gyűjtéséből származó, eredetileg nyelvjárási szó.

A *jász*-keszeg halunk nevének első tagja, a *jász*, önállóan is használatos a hal elnevezésére. Eredetét tekintve szláv, a magyar szó forrásaként elsősorban a szerb-horvát *jaz* és a szlovén *jez* jöhet számításba. A szláv nyelvekben ma is élnek az alakváltozatai. Az oroszban például:

Losonczy Zoltán úgy véli, hogy a *jász* a szláv eredetű névszótöveknek az *u (>o)* tövéhangzós csoportjába tartozik.

Herman Ottó ónos *jásznak* nevezte el.

Népies nevei az ónkeszeg, a *jászkeszeg* és a *jász*. Mai neve tehát népies elnevezéséből lett szaknyelvi szó.

Első előfordulása: 1549.

A vaskos *csabak* és a *fürge cselle* kisméretű, gazdasági szempontból jelentéktelen halai a magyar halfaunának. Elterjedtségük is elég kicsi, nevük is csak a szakemberek körében és egyes nyelvjárásokban ismert.

A *csabak* szavunk *kun*-besenyő eredetű. A *kun*-besenyő csapak apró halat jelent, ugyanígy a tatár *čabak*, a kirgiz *čabak*, az orosz *чабак*. A magyarság vándorlása idején, még a Kárpát-medencébe érkezés előtt került a magyar nyelvbe. A magyar *csabak* szóközei *b* hangja arra mutat, hogy kipcak típusú török nyelvből származik a szó.

Herman Ottó Aggassiz *csabak*nak nevezte el.

Népies nevével nem találkoztam.

Első előfordulása: 1419.

A *cselle* szavunk a Magyar nyelv történeti etimológiai szótárában nem szerepel.

A Magyar tájszótárban az Erdővidék nyelvjárási szavaként van jelen.

Népies nevei: *cselle*, *csetri*, *egri*, *egrihal*, *egriponty*, *pelehal*. Mai szaknyelvi szavunk tehát nyelvjárási eredetű, eredetere vonatkozóan közelebbi adatot nem találtam. A *balin* vizeinkben viszonylag gyakori, gazdaságilag jelentős halfaj.

Mai szak- és köznyelvi neve eredetileg népies elnevezése volt. Az írásos emlékekben a *balyn* hal alakban fordul elő. A *balin* szó szláv eredetű, a szerb-horvátban *bolentengeri hal* a *bolinj*-halféleség jelentéssel, a szlovénben *bolen*-ragadozó *ön*, ezüstlázac jelentéssel, a szlovákban *bolin*, *bolen*, szintén ragadozó *ön* jelentéssel. A szláv szó etimológiája nincs kellőképpen tisztázva.

A magyar alakváltozatok valószínűleg különböző forrásokból valók, többszörös átvétellel. A legrégibb változat, a *balin* a szlovákból, esetleg a horvátból származhatott.

Némelyik alakja, például a *bálint*, *balink*, *balint*, *bálint*, *ballig*, jött létre.

A Magyar tájszótárban szereplő elnevezései: *bain*, *baing*, *balin*, *bá-*

lint, balink, balint, bálint, ballig, boin, boin, bolyin, póлинд, bölin.

Herman elnevezése a halra: ragadozó őn.

Népies nevei, amelyek a Magyar tájszótárban nem szerepelnek: baksa, bucó, bucókeszeg, csaba, kapókeszeg, nyílkeszeg, őn, őnhál, őnkeszeg, vezérhal.

Az őn ősi, finnugor eredetű szó. Minden finnugor nyelvben megtalálható. A zürjénben sín, a votják-

ban son, a finnben säynee-, säynää. Sokáig csak nyelvjárási alakokban élt. A Magyar tájszótárban az őn, őny, őny-hal, ün-hal alakjai szerepelnek. A XIX. században, Herman közbenjárásával került az irodalmi nyelvbe.

Első előfordulása: 1600.

A paduc halunk neve szintén szláv eredetű, az oroszban лодуст a szlovákban podustva, a szlovénban podust, a szerb-horvátban po-

dust. A mai szláv nyelvekben is megvan. A magyarba valószínűleg a szlovénból, podust alakban került.

Herman Ottó névadása: vésett-ajkú paduc.

Népies nevei: őnhál, paduszk, paluc, patic, podvizhal, potoz, tinta-hal.

Első előfordulása: 1600.

A honosított pontyfélék neveivel a cikk következő része foglalkozik.

Medvegné Skorka Anna

Tápei halászok

Ifj. Lele József, a Szeged melletti Tápe céltudatos, lelkes hagyományörzője. Beszélgetésünkör — mintegy bevezetőként — munkájáról ezt mondta:

— Falum néprajzi anyagának tudatos gyűjtését 1967. őszén kezdtem meg. 1974-ben pedig a Vártó utca 4. szám alatt felépült házam alagsorában kiállítást állítottam össze a tápei nép használati eszközeiből, a halászat, a gyékénymunka, az állattartás, a gazdálkodás még fellelhető felszereléseiből.

Látogatásomkor arra kértem, beszéljen a halászat tápei hagyományairól, hiszen az ország egyik leghíresebb halászerőlete volt itt egykor.

— Noha Tápet középkori településnek (is) mondják, mert az első irodalmi említése 1138-ból származik, területen már a kőkorszakban is megjelent az ember. Folyómenti településként őrizte meg mindmáig a rá oly jellemző ősi foglalkozást, a halászatot. Kézenfekvő tehát, hogy az itt élő ember elsősorban a halászáttal szerzett javakból, a gyűjtögetésből, a pákászásból és a madarászatból tartotta fenn magát, — kezdi az emlékezést a múzeumalapító.

— A gátak közé szorítás előtt a Tisza — főleg a tavaszi zöldárak idején — valósággal ontotta a halat. Fogásukhoz a tápei halászok vejszt használtak. A vejszével nem az anyafolyót halászták. Annál inkább alkalmas volt a végelethatatlan ártér, melynek víz alatti iszapjába erős karókat szúrtak, s ahhoz erősítették a már elkészített nádkerítést, amelyből kúrtókat alakítottak ki. Egy-egy vejsz 20—25 méter hosszú volt, amelyeket egyvégebe építettek mindaddig, amíg a víz kiterült. Fölállításkor a kapukat nyitva hagyták, amelyen át lötytyent ki a tömördek hal. Az áradás megállapodásakor ezeket a kapukat becsukták. A rabságból menekülni akaró hal a nádfalnak ütközött, annak mentén a kúrtóba jutott. Innen szákkal szedték ki a halászok a csónyikokba, így szál-

lították tömegével a halhasító tanácsokra. A hálnak levágták a fejét, kivették a belét, amit vagy visszadobtak haleledelnek a folyóba, vagy dísznókkal etették meg.

A Tápai-réten még ma is megvan a legrégebbi — 1860 táján épült — halhasító tanya. A Tápairét teljes terjedelmében víz alá került: az áradásokkor elöntötte a Tisza és a Maros vize. 1848. táján — a följegyzések szerint — ezen a területen mintegy 600 vejszehely volt, amelyeknek nagy részét tehetősebb tápai gazdák állították föl, mint Lele Ambrus és Szél Antal. Ugyanők a Tiszát nem is halászták, mert amikor a víz a medrébe visszahúzódott, állataikat legeltették, valamint a laposokat — Csöbör, Kutas stb. — húzóhálókkal halászták le.

— Ezek szerint, ha jól értem, a Tápaiak az élő vízre nem is jártak le halászni?

— A helybeliek a Tiszát csak igen későn kezdték el halászni. Ezek az emberek már elsősorban nem gazdák, hanem félig hivatásos, félig a szegedi fisérektől függésben élő és dolgozó kishalászok. Csupán a század elejétől köti át marézsával a tápai ember a Tiszát, ősszel meg átkötőhorgossal, amely szerszámok mellett már használatosak voltak a varsák is. Szigonyozó halászátra a ma élő legöregebb halász, Cs. Nagy István bácsi sem emlékszik. A szegedi múzeumban levő néhány kétfogú szigony viszont arra enged következtetni, hogy ezen a tájon is dívott

a tiltott, szigonyos halászat. A nemrég elhunyt tápai öreg halász Nyinkó István, volt az utolsó erre-felé, aki vejszt állított. Vejszerakó rokkáját a szegedi múzeum őrzi.

— Szegedet és környékét a nagyközönség elsősorban a halételekről ismeri...

— A hal az egykoriak táplálkozásában az első között szerepelt. Valószínűleg innen ered a határainkon túlra is terjedt hírünk.

Leginkább paprikást főztek belőle, de a legrégebbi elkészítési módja a sózás, illetőleg a szárítás volt. Az ilymódon előkészített halat több léből átmosták, és nyárson megsütötték. Az újabban készülő halászlé, erős fűszerezésével már a modern világ étke.

Búcsúzóul még elmeséli ifj. Lele József, hogy nemrégiben a Cs. Nagy gyerekek meghívták egy halászártjukra. Motorhajtotta ladikkal szeltek a vizet először a Tiszán, majd a Marosra fordultak. Messze, a maki hídon túl van a halászhelyük. Apátfalva táján megfordultak és visszafelé jövet több mint 20 varsát néztek meg. Nem volt nagy fogás, több varsát kiraboltak a környéken lakók. Az egyetlen átkötőhorgon semmi, a tiszai varsákban meg csak rák volt.

Kézfogás közben fentolgtuk: hová lett a régi halbőség? S ami van is, annak az íze sem az igazi. De azért megesszük. Mert hiszen mégis csak a mi Tiszánk termette mindahányat...

Vásárhelyi István

MILLIÓS TÉTELLEN. Szovjet Távol-keleten, Vlagyivosztojk mellett megkezdte üzemét az ország legnagyobb tengeri akvakultúrája. Többek között osztrigát tenyésztnek és nevelnek — milliószámra. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10. (83) N° 9.**

CSATORNAHARCSA-FARMOK. Az Egyesült Államokban jelenleg 3800 tógazdaság foglalkozik a kitűnő ízű csatornaharcsa (foltos harcsa) szaporításával, nevelésével. Ezek a tógazdaságok évente mintegy 45 000 tonna harcsát termelnek és adnak át fogyasztásra. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10. (83) N° 9.**

REFLEKTORFÉNYBEN: A TEHAG ÉS A HAKI! Két oldal terjedelmű és nyolc képpel illusztrált cikket közölt a FISH FARMING INTERNATIONAL 1983. szeptemberi szá-

ma — a százhalombattai TEHAG-ról és a szarvasi HAKI-ról. A világlap melegen méltatja az említett intézmények munkáját és egyben felhívja a figyelmet, hogy az ott alkalmazott modern technológiák, programok megrendelhetők az AGROINVEST-nél.

FELFEDEZETT VÍRUS. A Kínai Tudományos Akadémia wuhani Hidrobiológiai Intézetében sikerült elkülöníteni, majd tenyésztetni az amúr egyik legveszélyesebb és eddig nem ismert vírus eredetű kór-

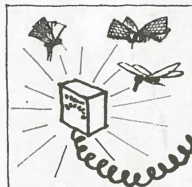

okozóját. A szóban forgó vírus — egyes tógazdaságokban — az amúr állomány 50, sőt 70%-át is súlyosan károsíthatja. Kártétele: a halaknál kóros vérzést (Haemorrhagia) okoz. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10. (83) N° 9.**

VÉDELEM A LAZACNAK. A Fehér-tengerbe ömlő folyók torkolati részein — szovjet illetékes hatóságok — újabban szigorú természetvédelmi intézkedéseket tettek. Az intézkedésre nem véletlenül épp most került sor. Ugyanis megállapították, hogy a folyókba tartó lazacok állománya évről évre csökken. A védelem, a kímélet elsődlegesen a szaporodás előtt levő, értékes lazacokra vonatkozik. **DEUTSCHER ANGELSPORT, Jahrg. 35 (83) N° 9.**

A „FLEXGARD” TISZTA MARAD. Köztudott, hogy a huzamosabb ideig vízbe sülyesztett háló, ketrec bealgásodik, csigák, kagylók telepednek rá. Ez különösen a tengeri akvakultúrák ketreceire érvényes. Az amerikai Flexabar Corporation (Northvale, New Jersey, USA) most piacra dobott egy új típusú hálót — „FLEXGARD” néven — mely valószínűleg tisztítja a vízinövényeket és állatokat; így mindig tiszta, áttetsző marad. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10. (83) N° 9.**

TÁVOLTARTJA A ROVAROKAT. „Black Widow” néven forgalomba hoztak az Egyesült Államokban egy rovarriasztó szerkezetet. A 40 W-os árammal működő berendezés teljesen hangtalan és mintegy 10

méteres körzetben távol tart minden kellemetlenkedő rovar, így pl. szúnyogot, legyet, bögölyt stb. Az újdonságot az Insect—O—Cutor Inc. (1531 Stone Ridge Drive, Stone Mountain, GA 30083, USA) gyártja.

EGYÜTTMŰKÖDÉS A MEKONG-FOLYÓNÁL. A bővizű Mekong-folyónál (Délkelet-Ázsia) három ország — az Interim Committee közreműködésével — összefogott a halászat fejlesztése érdekében. Laosz, Thaiföld és Vietnam közös halásztást hajt végre és a zsákmányon előzetesen megállapított szabályok szerint osztoznak. A példamutató kezdeményezésről David Hayes írt fényképekkel illusztrált riportot. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10. (83) N° 9.**

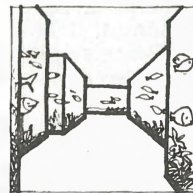
MEGKEZDTEK A GYÁRTÁSÁT. Angliában — az Aquaculture Vaccines Ltd. cégnél — megkezdtek a *Vibrio anguillarum* baktérium elleni vakcina gyártását. A „vörös pestisnek” nevezett betegség az angolnánál okozhat járványokat, súlyos károsodásokat. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10 (83)**

KÉTNYARAS PONTYOK — KETRECBEN. F. Klessen részletes cikket írt a pontyok tömeg-tartásáról és neveléséről — ketrecekben. Mivel 1982-ben rendkívül kedvezett a vízhőmérséklet a pontyok neveléséhez, ezért 1—1 kiló súlygyarapodást sikerült — átlagosan — 1,77 kilónyi táppal előállítani. **Z. BINNENFISCHEREI d. DDR, Jahrg. 30 (83) N° 9.**

15 ÉV UTÁN BEZÁRTÁK. Délkelet-Ázsia egyik legnagyobb akváriumát — építési és technikai problémák miatt — Malaysiában bezárták. A „Tunku Abdul Rahman”

Miről a külföldi

akváriumot 1968-ban létesítették. 41 óriás méretű medencéjében 150 tengeri és édesvízi halfajt láthatott a közönség. A nagy látogatottság-

nak örvendő intézmény bemutatta a malaysiai halászat módszereit, eszközeit és eredményeit is. **FISH FARMING INTERNATIONAL, Vol. 10. (83) N° 9.**

RÁKTELEPÍTÉS. Vilniusból (Litván SZSZK, Szovjetunió) az Ural térségébe (de főleg Cseljabinszk környékére) számos, amerikai folyami rákot telepítettek. Erre a „honosítási” akcióra nagy szükség volt, mert a terület vizeiben — a korábbi években — rákpestis volt, ami alaposan megtizedelte a rákok állo-

mányát. Az amerikai folyami rák lényegesen jobban dacol a rákpestissel szemben, mint az Euráziában őshonos folyami rákok. **DEUTSCHER ANGELSPORT, Jahrg. 35. (83) N° 9.**

ÚJ KÖNYVEK: A Springer Verlag (Berlin—Heidelberg—New York—Tokyo) több új szakkönyvvel jelent meg a nemzetközi könyvpiacra. Ezek a következők: **POLAROGRAPHIC OXIGEN SENSORS**, szerzője E. Gnaiger és H. Forstner, ára 118,— W DM. A mű — 370 oldalon, 142 ábrával — ismerteti az algák termelte oxigén mérésének metodikáját, műszeres mérési lehetőségeit, a halak gázcseréjét monitor rendszerekben stb. **GLOBAL FISHERIES, SZERZŐJE B. J. Rothschild**, ára 89,— W DM. A mű — 289 oldalon, 11 ábrával — ismerteti a

számol be sajtó?

tengeri halászat jelenlegi helyzetét és a jövőbeni lehetőségeit. OLFAC-

TORY IMPRINTING AND HO-MING IN SALMON, szerzője A. D. Hasler és A. T. Scholz, ára 69,— W DM. A mű — 134 oldalon, 25 ábrával — ismerteti a lazacok szaglóképeségét, tájékoztatókukkal kapcsolatban. HEARING AND SOUND COMMUNICATION IN FISHES, szerzője: W. N. Tavolga, A. N. Popper és R. R. Fay, ára 118,— W DM. A mű — 608 oldalon, 196 ábrával — ismerteti a halak hallását és hangkibocsátását, különös tekintettel a tájékozódásnál és az egyedek közötti kapcsolattartásnál. GENETIC BASES OF FISH SELECTION, szerzője: V. S. Kirpichnikov, ára 105,— W DM. A mű — 410 oldalon, 81 ábrával — a halak öröklődésével foglalkozik és ismerteti a legújabb genetikai, tudományos eredményeket.

KELL ÉS MÉGSINCS! R. Michauk a compórolt írt tanulmányt. A szerző mindenek előtt megállapítja, hogy Európa-szerte keresett halról van szó, mégis egyre csökken az állománya. A negyvenes években — Németországban — még 6%-ot tett ki aránya az össztermelésnek, napjainkban legfeljebb 1,4%-ra tehető a részesedése. Michauk szerint a compó állománya azért zsugorodott ily nagymértékben, mert sok helyen a hasvízkór közvetítőjének tartják, s ezért inkább lemondanak róla, pedig értéke, exportálhatósága felől senkinek sincs kételye. Z. BINNENFISCHEREI d. DDR, Jahrg. 30 (83) N° 9.

SÁRGASÁVOS TÖKEHALAK. L. Morgan színes képekkel illusztrált cikket írt az Aleut-szigetek világáról, az ott élő halászati munkájáról. A Bering-tenger déli részén levő szigetek az Egyesült Államokhoz tartoznak, jól-lehet Oroszország részét képezték.

Éppen ezért az óslakosok között még ma is sok az orosz nemzetiségű. A szigetek lakói főleg halászat-tal foglalkoznak. A zord vidék tengerében tömegesen élnek a sárgasávos tökehalak és a különféle, nagy testű rákok. A riport ismer-teti a halászok mindennapi életét és bemutatja a gazdag hal- és rák-zsákmányt. NATIONAL GEOGRA-PHIC, Vol. 164, (83) N° 3.

SZIKES PUSZTASÁGOKON TÓ-
GAZDASÁGOKAT LÉTESÍTENEK!
Az Örmény SZSZK (Szovjetunió)
kietlen, szikes pusztaságain most

tógazdaságokat létesítenek. Az Ara-rat térségben eddig 1000 hektáron építettek halastavakat, 1985-ig to-vábbi 440 hektárt kívánnak így hasznosítani. DEUTSCHER ANGEL-SPORT, Jahrg. 35. (83) N° 9.

ARANYHAL-TERMELÉS. Arkan-sas államban (USA) tömegesen ten-yésztik és nevelik — elsődlege-sen dísztavak népesítéséhez — az aranyhalat. 1—1 hektáron — éves viszonylatban — 800—1000 kilónyi aranyhalat termelnek. AQUACUL-TURE MAGAZINE, (83) Vol. 9. N° 4.

KETRECEK HALTARTÁS AZ
NDK-ban. G. Predel 9 oldalas, ösz-szefoglaló dolgozatot írt és tett köz-zé a Német Demokratikus Köztár-saságban alkalmazott, ketrecek hal-tartás és nevelés eddigi tapasztala-tairól. Az anyagból — többek között — megtudhatjuk, hogy 1982-ben az étkezésre szánt pisztráng-állomány 49,7 — az ugyancsak étkezésre szánt pontyok 5,5%-át ketrecekben nevel-ték. Ez annyit jelent, hogy 2700 tonnányi halat már a legmodernebb technológia szerint tartottak. Pre-del szerint a jövő sürgött feladata: a takarmányfelhasználás és a „hiz-lalás” idejének csökkentése. Z. BINNENFISCHEREI d. DDR, Jahrg. 30 (83) N° 9.

BRIGÁDMOZGALOM. N. I. Lü-szenko 10 oldalas cikket írt a szov-jet tógazdaságokban működő bri-gádok munkájának, szervezeti fel-építésének továbbfejlesztési felada-tairól. RÜBNOE HOZJAJSZTVO, (83) N° 9.

FEDETT HALNEVELŐ. A Donyec folyó (Szovjetunió) mellett, Belgo-rodban nagyméretű, fedett halneve-lő csarnok létesült, ahol az időjá-rástól teljesen függetlenül — pará-nyi tavakban — teljes biztonsággal nevelhetők a különféle halfajok, ill. azok ivadéka. Az új halászati bázisról terjedelmes cikket írt A. Boriszov a RÜBOVODSZTVO I

RÜBOLOVSZTVO (83) N° 10. szá-mában.

SZÁLLÍTÁSHOZ: „TRANSAFE”-t!
A kaliforniai (USA) AQUAVET cég forgalomba hozott egy új készít-ményt, mely kitűnő hatásfokkal fel-használható halak egészségi állapo-tának megkímélésénél — szállítás közben. A „TRANSAFE” — vízbe helyezve — megköti a mérgező am-móniát, stabilizálja a pH értéket, megakadályozza baktériumok, pe-nészgombák elszaporodását a vízben és a halakon.

KOCKÁZATMENTES ELLENÖR-ZÉS. A. Kanaev rajzos ábrával ismerteti azt az új — házilag is ki-vitelezhető — berendezést, melynek segítségével folyamatosan ellenőriz-hető a halivadék mindenkori egész-ségügyi állapota a téli időszakban. A készülék egy megnyúlt piramis-alakú fémládából áll, mely egy áll-

ványra van rögzítve a lékelt teelől-tónál. A piramis felső részén egy szemhez illeszkedő kémlelő nyílás van, míg az alsó részén 4 törpe lámpa, amelyek egy akkumulátor-ról működnek. Ellenőrzés során a lámpákat be kell kapcsolni és már-is ellenőrizhető a veremlő halak léte, anélkül, hogy egyetlen pél-dányt is ki kellene halászni, emel-ni a hideg, fagyos levegőre. Így a teelől állomány nyugalma sem válik zavarttá. Ugyancsak Kanaev — a jelzett cikkben — ismerteti azokat az új típusú porlasztó fejekeket, melyek a teelől tavak sűrített-le-vegővel való ellátását biztosíthat-ják. RÜBOVODSZTVO I RÜBO-LOVSZTVO (83) N° 10. számában.

KETRECEK A BALTI-TENGERBEN.
V. Bogatirjev — fényképekkel — ismerteti a Ljaene Kalur kolhoz ketrecek halnevelőit, melyeket a Balti-tenger sekély partvidékén lé-tesítettek. A fedett ketrecekben el-sődlegesen pisztrángokat nevelnek a kolhoz tagjai. RÜBOVODSZTVO I RÜBOLOVSZTVO (83) N° 10.

ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLAT.
T. M. Sebcioaba összehasonlító vizs-gálatokat végzett a dévérkeszeg fejlődésével kapcsolatban. Összesen négy állóvízben ellenőrizte a halak fejlődési erejét. Ennek során — többek között — megállapította, hogy a Mjasztro tóban 34,7 — a Ba-torino tóban 38,2 — az Obsztrenno tóban 35,4 és a Lukomlszkoje tóban 39,2 cm testhosszúságúra fejlődnek a kilencéves dévérkeszegek. VOP-ROSZU ICHTIOLOGII, Tom. 23. Vűpuszk 5. (83).

Dr. Pénzes Bethen

IX. Országos Halászlépfőző verseny és Halászati Szövetkezeti Sportnapok Szegeden

Augusztus 5–7. között a Tisza parti város, Szeged adott otthont a IX. Országos Halászlépfőző Versenynek és a Halászati Szövetkezeti Sportnapoknak. Mindkét rendezvény a szegedi Ünnepi Játékok rangos programjai közé iratkozott fel. Nemcsak a szabadtéri játékok jubiláltak, de éppen 15 évvel ezelőtt került sor először Szegeden országos halfőző versenyre. Akkor a III. Országos Halászlépfőző Versenyt, 1979-ben pedig a VI-at rendezték meg a tiszai halászok. Másfél évtizeddel ezelőtt Erdei Ferenc akadémikus is a vendégek között szerepelt. Sokan őrizzük a halászsok igaz barátjának akkori szegedi látogatását és a velc történő, mozgalmunkat érintő beszélgetés emlékeit.

A Szegedi Tisza Halászati Tsz vezetősége alapos és gondos szervezéssel készült fel a vetélkedők megrendezésére. Az országos és helyi sajtó, de a rádió előzetes híradásai nyomán is oly nagy érdeklődés előzte meg a versenyeket, mint soha eddig. A rendező halászati termelőszövetkezet tájékoztató anyagot adott közre és a halászlépfőző verseny idején egy szabadtéri stúdióval Hangos híradót üzemeltetett a többzetres közönség folyamatos tájékoztatására. Felkérésre a műsört a cikk írója vezette.

A szegedi Roosevelt tér, árnyas fáival és festői környezetével, halászlépszerszámok kiállításával, többzetes méteres öreghálóval, bográcsállványok sokaságával — egy holtág halásztanyájának hangulatát varázsolta a nézősereg elé. A IX. Országos Halászlépfőző versenyt augusztus 6-án, délelőtt 10 órakor, Pelle László, a szegedi Tisza Halászati Tsz elnöke nyitotta meg, Bencze Ferenc, a HTSZ Szövetség titkára, a zsüri elnöke pedig indította a versenyt.

Negyvenöt halfőző, köztük tíz nő jelentkezett a rendezőszégnél. Az országos versenyek történetében ez volt a legnagyobb létszámú mezőny. A versenyzők 2 lezart borítékot kaptak. Ebben volt elhelyezve a rajtszám, melyet sem a rendezőség, sem a zsüri nem ismert. A borítékokat felnyitni kizárás terhe mellett tilos volt.

A rendkívül látványos versenyt követően a versenyzők tállatták ki főztjüket a rendezőség által biztosított táalba. A tálat és a versenyző által átadott egyik borítékot fel-

szolgálók vitték a zsürihez. A felszolgálók egyike sem ismerte a versenyzőket. Az értékelési munka során a borítékot a zsüri bontotta fel.

A második borítékot az eredményhirdetés megkezdése után a versenyzők bontották fel, ez szolgált személyük azonosítására, mivel a zsüri az eredményt a rajtszám és az adott pontok alapján hirdette ki.

A zsüri elnöke Bencze Ferenc volt, tagjai pedig dr. Tóth János, dr. Réti Csabáné, Balikó Béla, Berbekár György, Pékh Gyula, Csiszár István, Bánáti Antal és Földvári János.

Amíg a zsürizésig eljutott a verseny, a halfőzők a televízió kameráinak pergőtüzében foglalatoskodtak, megszólalt jó néhányuk a rádió mikrofonja előtt, s állták a nagyszámú újságíró kérdéseinek rohamát.

A közönség: szegediek, az ország minden részéből érkezettek, s nem kevés külföldi, figyelte, leste a halfőzők munkáját, mesterfogásait. Nem túlzás az állítás, hogy a verseny ideje alatt majd pedig az eredményhirdetésig több ezerre rúgott azoknak száma, akik megfordultak azon a délelőtt a szegedi Roosevelt téren.

A versenyen és az ünnepélyes eredményhirdetésen ott láttuk a csongrád megyei és szegedi párt és állami vezetőket, dr. Dobrai Lajos MÉM főosztályvezetőhelyettes, Vida Andrást, a HTSZ Szövetség elnökét, a halászati szövetkezeti mozgalom számos vezetőjét, meghívott öregjeit.

Az első nyolc helyezett egyedi díjakat, művészi kerámiát, az I–V. helyezett, Szeged megyei Város Tanácsa, Csongrád megyei Tanács VB, Halászati Tsz tiszteletdíjait, míg a legeredményesebb női versenyző a Szegedi Hermann Ottó Horgász Egyesület tiszteletdíját vehette át. Valamennyi versenyző emléktárgyat és oklevelet kapott.

Az első tíz versenyző helyezési száma és elért pontjai: 1. Farkas József, bajai Új Élet Halászati Tsz 300 pont, 2. Tóth László, Hungarhóts, Szeged 277 pont, 3. Tari István, Szeged Étterem, Szeged 270 pont, 4. Tóth Ferenc, bajai Új Élet Halászati Tsz 257 pont, 5. Lovászi Imre, szakmári Petőfi Mgtsz 254 pont, 6. Rác János, jászkeséri Lenin Mgtsz 250 pont, 7. Szilhalmi

Lajos, tolnai Béke Halászati Tsz 238 pont, 8. Kopeti Magdolna, mohácsi Petőfi Halászati Tsz 236 pont, 9. Kozák Andrásné, szolnoki Felszabadulás Halászati Tsz. 227, 10. Kovács Ferenc, paksi Vörös Csillag Halászati Tsz 225 pont.

Abban az esetben, ha az egykori, minősítő jelleggel került volna megrendezésre a verseny, úgy az 1–4. helyezettek aranyérmet, az 5–10. helyen végzetek ezüstérmet nyertek volna, míg bronzérmes halfőző minősítést ért el a verseny 11–23. helyezettje. Tehát 23 fő, a mezőnynek több mint a fele. A szegedi versenyhez érdekes és érdemes néhány megjegyzést fűzni.

A versenyben indult 45 fő közül meghatározó most is a férfiak részvételének aránya volt. Ahogy a vendéglátóipar minőségi szintjén, a halászlépfőzésben is a férfi szakácsok dominálnak. Tiszteletreméltó a női versenyzők számban és eredményben való előretörése, hiszen a minősíthető 23 fő több mint egyharmadát tették ki a női versenyzők. A régi minősítésből magán számítás szerint 276–238–195 pontos átlagok mutatkoznak az arany, ezüst és bronz kategóriákban. Érdekes szám a 23 élen végzett versenyző 216 pontos átlaga. Az egész verseny színvonalára vonatkozóan így már következtetések vonhatók le. De abból is, ha a teljes mezőny, tehát 45 fő összesen elért 8012 pontját vizsgáljuk, amely egy főre esőn 178 átlag pontot mutat, az elérhető 300 pont 59,3%-át. Persze az ilyen statisztikai számításokra visszabeszél az, hogy akadt ugyan 300 pontos versenyző, de tízen nem érték el a 150 pontot, hárman 100 pont alatt maradtak s a legkisebb elért pontszám 85 pont volt.

Lássuk, hogy mire lehetett odafigyelni, a verseny folyamán. A halak tisztításának, bontásának, szeltelelésének módszeres gyakorlatára, a megkövetelhető igény betartására. A versenyzők zöme a halakat a kés fokával elkábította, általában késsel távollították el a pikkelyeket, a kopoltyúkat mindenki eltávolította, a halak szemét senki sem vágta ki, a keserűfognak nevezett garatfogot a halászok letisztították, mosták, de nem vágták ki, a versenyzők zöme a bontást az ivarnyláznál kezdte s csak a halászok vágták át a hal toorkát s hasították a farok felé. Ez utóbbi mi-

att könnyebben nyúlhattak a hasüregbe s epefakasztás veszélye nélkül szakíthatták ki a belsőséget. Legtöbben a halat jól kimosták, csupán ketten-hárman csorgatták a bográcsba a hal vérét. Feltűnően sokan, ha nem is zöme a versenyzőknek, irdalás nélkül szeletelték a pontyot. A fejeket félbevágták, néhányan a homlokon beszúrva csak a szája részét vágták ki. Gyakori volt a keskeny szeletekre történő darabolás. Akadtak, akik dinsztelték a hagymát. Zömmel tavalyi hagymát használtak az új helyett. Általában megállapítható volt, hogy a versenyzők kétharmada azonos eljárással főzött. Ezek közül került ki a végső sorrend eleje. A két mesterszakács is a legegyszerűbb eljárást követte. A besózott halra hagymát vágtak, a 3 kg halra 4 liter vizet öntöttek a bográcsba. Hideg vízzel kezdték a forralást. Erős forrásnál paprikáztak, 10–12 dkg kalocsai vagy szegedi paprikával. Finom őrlésével ez könnyebben föl el. Háziörlésű paprikát három versenyzőnél fedeztünk fel. Félve a hal esetleges iszaposságától egy-két versenyző egy gerezd fokhagymát kapart a lébe. Legtöbben nagy lángon, állandó forrás mellett főztek. Akadtak olyan halászléfőzők, akik nyers paradicsomot, bort vagy kiskanálnyi ecetet használtak, hogy a halhús ne főjön szét. Az igazsághoz tartozik, hogy láttunk olyanokat, akik különböző fűszereket is használtak, töröttborstól a babérlevélig. Mások zöldpaprikát, gyökeret, burgonya szeleteket is használtak. Mindezek az ország különböző tájaira utaltak.

Pék Gyula, aki eddig minden országos verseny zsűrijében helyet foglalt, úgy nyilatkozott, hogy a mostani verseny résztvevőinek zöme ugyanúgy főz, mint közel húsz esztendővel ezelőtt is. Dr. Tóth János kandidátus, minden eddigi verseny zsűritagja, az eredményhirdetés előtt kijelentette, hogy a legeredményesebb versenyzők a legegyszerűbb módon főzők közül kerülnek majd ki. Így is történt. Bencke Ferenc, a zsűri elnökének megállapítása szerint, kialakult a magyar halászlé sajátos karaktere, s ebben a halászlé szövetkezetek országos versenyének eredményét, hasznát és célját kell látni. Vendéglátóiparunk, halászcserájaink, ha azonos módon és jól készítik ezt a speciálisan magyar ételt, akkor a siker sem marad el a lakosság, de a külföldiek körében is. Az országos versenyek jó tapasztalatcserét jelentenek a halfőzők számára, de a nagyközönség érdeklődésének felkeltése a halfogyasztás növekedésére is kihatással lesz.

A halászléfőző versenyhez hasonló érdeklődés kísérté az SZVSE pályáin és sportkombinációjában lezajlott Szövetkezeti Sportnapokat is. A versenyek sportszerű keretek között, gyakorló játékvezetők és vizsgázott versenybírók közremű-

ködése mellett folytak le. Eredmények: Kispályás férfi labdarúgás: 1. ercsi Ságvári Halászlé Tsz., 2. szegedi Tisza Halászlé Tsz., 3. gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz., 4. szolnoki Felszabadulás Halászlé Tsz. Kispályás női labdarúgás: gejei Dél-borsodi Halászlé Tsz., 2. gyomaendrői Viharsarok HTsz., 3. szegedi Tisza Halászlé Tsz. Férfi kézilabda: 1. szegedi Tisza Halászlé Tsz., 2. gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz. Női kézilabda: 1. szegedi Tisza Halászlé Tsz., 2. gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz. Asztalitenisz: 1. Dr. Csoma Antal, gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz., 2. Halasi Béla, tolnai Béke Halászlé Tsz., 3. Tóth József, gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz. Teke, férfi: 1. Bakó Ferenc, 2. Kállai János, Czimmer Illés mindhárman a tiszalpäri Virágzó Halászlé Tsz. tagjai. Teke, női: 1. Dávid Piroska, szegedi Tisza Halászlé Tsz., 2. Tapasztó Béláné, szegedi Tisza Halászlé Tsz., 3. Szabó Jánosné, gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz. Sakk, férfi: 1. Michler György, bajai Új Élet Halászlé Tsz., 2. Sámán András, bajai Új Élet Halászlé Tsz., 3. Vöröss János, tolnai Béke Halászlé Tsz. Sakk, női: 1. Bargár Ferencné, mohácsi Petőfi Halászlé Tsz., 2. Tapasztó Béláné, szegedi Tisza Halászlé Tsz.

A sportnapok összetett pontversenyét s a fődíjat a szegedi Tisza Halászlé Tsz. nyerte 218 ponttal. További helyezések: gyomaendrői Viharsarok Halászlé Tsz 187 pont, gejei Délborsodi Halászlé Tsz 50 pont, ercsi Ságvári Halászlé Tsz 48 pont, tiszalpäri Virágzó Halászlé Tsz 48 pont, bajai Új Élet Halászlé Tsz 36 pont, tolnai Béke Halászlé Tsz 28 pont, mohácsi Petőfi Tsz 17 pont, szolnoki Felszabadulás Halászlé Tsz, győri Előre Halászlé Tsz, paksi Vörös Csillag Halászlé Tsz, fehérgyarmati Rákóczi Halászlé Tsz 9—9 ponttal, dinnyési HTsz tógazdaság 5 pont és esztergomi Úszófalú Halászlé Tsz 1. pont.

Végezetül, de nem utolsó sorban, szólni kell a versenyeket szervező és lebonyolító házigazda szövetkezet példás és kitűnő munkájáról. Önmagáért beszél talán egyetlen számadat. Négy száz versenyző, kísérő, meghívott vendég étkezéséről, szállásának biztosításáról, a szegedi ünnepi játékok rendezvényein történő részvételükről, külön programjaikról kellett gondoskodniuk. Mindennek maradéktalanul eleget tettek. Pelle László tsz elnöknek, Sörös Béla főrendezőnek és munkatársainak, szegedi barátainknak szívből gratulálunk.

Felvidéki István

Értesítés

a halászlé szakmérnökképzésről

A Debreceni Agrártudományi Egyetemen 1984. szeptemberében halászlé szakmérnökképzés indul. A szakmérnökképzés levelező tagozaton történik, a mérnökképzés harmadik szintjén (posztgraduális szakmérnökképzés).

A tanulmányi idő 2 év, félévenként kétszer 1 hetes konzultációval. (A hallgatók — a rendes alap és pótszabadságon felül — tanulmányi szabadságot is kapnak).

Felvételüket kérhetik mezőgazdasági mérnök, állatorvos, biológus, építész- és gépészmérnök diplomával rendelkezők, ha legalább 2 éves (kivételes esetben ennél kevesebb idejű) halgazdasági, illetve halászlé kapcsolatos oktatási, kutatási, felügyeleti, szakigazgatási, társadalmi (MOHOSZ) munkahelyeken dolgoznak.

A felvételi pályázatot a Tü. 821/a/1983. r. sz. nyomtatványon (beszerezhető a megyei nyomtatványboltokban) kell benyújtani a következő címre:

Debreceni Agrártudományi Egyetem

Mezőgazdaságtudományi Egyetemi Kar Dékáni Hivatal

4032 Debrecen, Böszörményi u. 138.

A pályázat beadásának határideje: 1984. május 31.

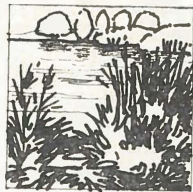
A felvételi pályázathoz az alábbi mellékleteket kell csatolni:

- egyetemi végzettséget igazoló oklevelet;
- önéletrajzot (a pályázó eddigi szakmai működését részletesen tartalmazza);
- működési bizonyítványt arról, hogy jelenleg milyen munkakörben, mióta dolgozik, munkaköréhez milyen feladatok ellátása tartozik;
- az üzem, vállalat, intézmény stb. vezetőjének és MSZMP titkárnak szakmai és politikai jellemzését;
- hatósági orvosi bizonyítványt arról, hogy a kérdéses szakmai munkakör ellátására alkalmas.

Részletesebb tájékoztatást az egyetem dékáni hivatalától, vagy Dr. Pócsi László szakvezetőtől lehet kérni.

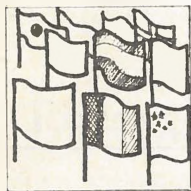
HAZAI LAPSZEMLE

Gárdonyi Géza emlékház. — Agárdon a nagy író emlékére emlékházat rendeztek be, ahol hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig az író személyes emléktárgyain kívül a velenecsi-tavi halászatot és nádvagást bemutató kiállítás látható. — (Fejér megyei Hírlap)

A Petőfi Népe tudósítása: 5–6 mázsá amúri a fogási naplóban. Pulai Sándor kecskeméti lakos, amint ő maga mondja: a Kígyós csatorna megszálottja, 13 éve feleségével együtt, aki szintén horgász, ide jár. „Fogtam én itt már 20 kilón felüli busát, több 10 kilón felüli amúrt, a pontyról és a dévérről nem is beszélek.”

Halashírünk a nagyvilágban. — (Dél-Magyarország) — A messze távoli Sao-Paulóban, az újonnan felavatott halgazdaság egyik tava mellett az összegyűlt szakemberek érdeklődéssel figyelik a tóból magasba nyúló hatalmas csöveket, amelyek egy gombnyomás után pillanatokon belül az odaállt teherautóra és a válogató asztalra ontják százával a halakat. Ez az a mammutszivattyú, amelyet Csanyteleken és Rószken láttam, mondja a halgazdaság fiatal

mérnöke, tudják, Magyarországon. A szarvasi intézetben szakmai képzésen továbbképzésen résztvevő tizenhat afrikai, ázsiai, közép- és dél-amerikai fejlődő ország hús szakembere vett részt. Ők látogattak el a csanyteleki és rószkei szövetkezetbe. — Kétségtelen, hogy Magyarország a haltenyésztésben és az ezzel kapcsolatos kutatásokban a világ élvonalába tartozik.

Csodarezervátum Zalában: A Zalaszentgyörgy mellett fekvő Zél-pusztán, írja elragadtatott szavakkal Szűcs Dénes a Hétféi Hírekben. Gergye László, a Zalaegerszegi Állami Gazdaság igazgatója kedves mosollyal utasít el minden feltételezést: Zél-pusztából nem óhajtanak afféle Szelidi-tavat, Nem parcellázni itt telkeket, nem fogadnak kempingezőket. Az ország egyik legszebb, legzavartalanabb tája — egy éve — az ezer munkást foglalkoztató nagyüzem szabadidő központja. A sokféle mezőgazdasági munkában elfáradt férfiak és

asszonyok, valamint családtagjaik pihenőhelye ez a csodavidek, amely szombat-vasárnap benépesül. Itt valóban eltelhet az ember attól az érzéstől: ez a hajdani uradalom az övék lett örökre.

„Nagyatádon egyetlen olyan boltot sem találni, ahol vadhúst, vagy élő halat lehetne venni” — írja — panaszkolja — a Somogyi Néplap. És mit ír a Népszava? „... a tavalyi rekordnál is több, 43–44 ezer tonna hal kifogására készülnek... a lakosság keresi is a halat, mert olcsóbb, különösen a busa és az amur, amelyek kilója 30 Ft. — DE! — A kereskedelem ödözkodik, nem akar rendelni, hivatkozik akváriumra, tiszta vízre,

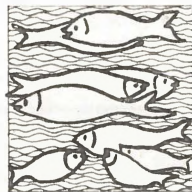
levegőre, többletmunkára, mindenre. Valójában az a baj, hogy olcsó húsnak kicsi az árrese, magyarán: kevesebb a bóni rajta. És a következő példát mutatja be a Kiszál-föld, következő hírével: a falusi üzlethálózat bővítése céljából Péren a termelőszövetkezet halboltot nyitott. Rövid idő alatt megismerték a környék lakói is a boltot, a szomszéros falvakból is idejárnak élő halért.

A Szabad Föld találó leírása Kisköréről: „Vadregényes táj. — A kiskörői víztároló, amelyet mesterségesen hoztak létre, tulajdonképpen visszahozta az ősidőket. A végláthatatlan kiöntéseket, vizeket gyorsan átmelegíti a nap és

újratermelődek a halállomány természetes ivóhelyei. A madárvilág különlegességei mellett sok tízezer szárcsa, vadkacsa, liba, bibic látható. A kis szigeteken elszaporodtak az őzek, vaddisznók, ahol a védtettség miatt vadászni nem lehet rájuk. Lassacskán már matuzsálemi vadkanok, őzbakok honolnak a Tisza apróbb, nagyobb szigetvilágában. — szalay —”

Halas vizek kincse. Cikk a Magyar Hírlapból. A riportert: Csalló Jenő kérdéseivel dr. Dobrai Lajost, a MÉM főosztályvezető-helyettesét kereste fel, aki már előjáróban hangsúlyozta: a tavalyi kiemelkedően jó halas esztendő után az idei haltermés is a folyamatos erőteljes fejlődést példázza. A rendszeres ivadékihelyezés, szakszerű nevelési módszerek sora meghozta a kívánt eredményt. Halgazdálkodásunkra jellemző, hogy a területnövelés helyett a belterjes irányú fejlesztést szor-

galmazták mindenütt s a vízterületek meg az eszközök hatékonyabb kihasználására törekedtek. Mig a halasított területek az utóbbi négy év alatt, alig 12 százalékkal nőttek, az évi országos halzskmány mennyisége az 1980-as 34 ezer tonnáról tavaly 42 ezer tonnára nőtt, s 1983-ban már 44 ezer tonnára számítanak. — Az említett gyarapodás legfőbb forrása az ország természetes adottságainak, a kinalkozó vízgazdálkodási lehetőségeknek a korábbinál racionálisabb kihasználása volt. — Tény, hogy a mai halfajszervezetben meghatározó szerepe van a pontynak, amely, mintegy 60 százalékos aránnyal szerepel a zskmányválasztékban. A vizek jobb kihasználása és a viszonylag olcsóbb halhús megtermelés érdekében azonban mind fontosabb szerepe lett a növényevő halaknak. Az utóbbi 9 évben az amur és a busa részaránya az országos halzskmányban 4 százalékról csaknem 30 százalékra nőtt. — Külön érdemes áttekinteni a ragadozók arányának változásait. Elsősorban az exportra is alkalmas nemes ragadozók arányát növelik a pisztrángos és angolnás üzemek. Termelésük 1976-ig az ország évi haltermelésének csekély hányada volt, mindössze átlagosan 90 mázsára volt tehető, jelenleg viszont a pisztrángzskmány évente csaknem 3500 mázsára rúg, az angolnát pedig az 1982. évi 500–600 má-

zsáról 1983-ban legalább 2000 q-ra növekszik. — Legutóbb napirendre került a harcsa iparszerű körülmények közötti tömeges termelésének megszervezése. A technológiát már kidolgozták az illetékes szakemberek. Mint megtudtuk, mintegy 9 ezer tonna évi kapacitástú felkésztermék előállítására alkalmas feldolgozó üzemek állnak ma rendelkezésre. — Végül ami az ellátást illeti: a téli hónapokra is lesz elegendő, jó választékú halzskmány szerte az országban.

Harcaszszon, fogynak a nagy kártevők — Lébár Zoltán a Soroksári Dunaágban Szigetcsépnél júl. 31-ére virradóra 20 kilós harcsát fogott. (Pest megyei Hírlap) — 35 kilósat fogott Kovács Jenő pápai horgász a közelmúltban a város mellett borsosgyőri tóban. (Veszprémi Napló) — Tancsik Ferenc a Tisza szegedi szakaszán 25 kilós, 152 centiméter hosszút zskmányolt. (Magyar Nemzet) — Marinov György Domboriban, a faddi holt Dunában 25 kilós, 155 centi hosszút harcsát akasztott. (Népújság Tolna) — Erdélyi Zsolt a tiszalöki erőmű alatt augusztus 25. körül 24 kg-osat sikerített. (Kelet-Magyarország) — Király Vince szolnoki lakos a Tiszán hosszantartó küzdelem után 23 és fél kilós harcsa birtokába jutott. (Szolnok m. Néplap) — Fischer Imre pécsi horgász horgára került a Pécsi tóban egy 22 kilogrammos. (Dunántúli Napló) — Havasi Lajos pécsi lakos a Pécsi tavon 50 kilós harcsát fogott szeptember 14-én este 7 órakor kutytyogtatva. (Dunántúli Napló) — A nagyharcsákhoz csatlakozni kezdenek a nagy amurok. Zsille József kaposvári horgász 112 centiméter hosszú 25 kilogrammosat fogott a hentesi tóban. (Zalai Hírlap)

Horgasztábor Bedában. — A mohácsi Bartók Béla Művelődési Központ által szervezett első ifjúsági horgasztábor huszonkét 10–14 éves gyerek résztvevője közül az úszni tudó felsőtagozatos fiúk elhelyezéséről a mohácsi Petőfi HTSZ gondoskodott. Rendelkezésekre bocsátotta ingyen a villanyt, hűtőkkel és telefonnal felszerelt halasztanyáját. (Dunántúli Napló)

Az Élet és Irodalomban Berta Bulcsú „Jelenségek” cím alatt leírja egy horgász ismerésével a vízparton folytatott beszélgetését. Érdeklődésére a horgász mondja: „Mutatós az idei eredményem. Fogtam öt patkányt és egy pontyot.” — „Patkányt?” — „Pézsmá-

pockot, de mi patkánynak mondjuk. Évekig csak a nádat irtotta, de most már rákapott a kagylókra, halakra és a kukoricára is". Valóban a halászat-horgászat ellenségesévé lett a pézsmá?

*

A Petőfi Népe közleménye: Hosszas tárgyalás után vélegessé vált, hogy a szikrai holt Tisza horgászkezelése kerül. A MOHOSZ Bács-Kiskun megyei Intéző Bizottsága 1984. január 1-től kezdi meg a vízterületen a gazdálkodást. — A tiszapári Virágzó HTSZ a Lakitelek nagyközség területén levő nevezett holtág 50 hektárnyi vízének halászati jogáról lemondott. A MOHOSZ a víz átadásért egymillió forint kártalanítást fizet a HTSZ-nek.

*

Új tavak — A kiskunsági főcsatorna vizére alapozva az első ütemben 331 hektáros tógazdaságot építenek a hortai termelőszövetkezetek. Előreláthatólag a következő öt éves tervidőszakban ezt 620 hektárra növelik. Petőfi Népe — Százhalombattán a TEHAG területén 8 hektáros, többtóból álló halfarólót építenek 33 millió forintos beruházási költséggel. A tároló kiürítése után ivadéknivelésre hasznosítják azt. (Népszabadság) — Tarcsl határában a Kenyvel nevű természetes tavat építi ki halastóvá a tarcsl Tokajhegyaljai tsz. Területe 50 hektár lesz. (Észak-Magyarországi) — A kiskunmajsai Jonathán Tsz területén 47 hektárnyi halgazdaság létesül nagyrészt szikkadt legelőterületen, illetve vízálláson. (Petőfi Népe) — Az Obudai Tsz két évvel ezelőtti gazdasági társulást hozott létre a táci Új Tavasz Tsz-szel és 50 hektáros ivadéknivelőt hoztak létre. (Pest megyei Hírlap) — A jász-kiséri Lenin Tsz 1978-ban alakította ki tógazdaságát. Jelenleg 178 hektáron hét tóban tenyésztnek halat. (Szolnok megyei Néplap) — Ugyancsak az előbbi lapból: a süllyési Tápióvízgye Tsz részére 90 hektáros halastó épült.

*

Néhány szó a Budapest, XI. kerületi „Feneketlen tórol”. (Korábbi írásunkban már tisztáztuk, hogy a tó fenéke csekély 4–5 méternyre van a szintjétől.) A mai napon, november 8-án pontosan 5 hónapja ugyanazzal a szorgalommal fröcsköli — tisztítja — a tó vizét a nyugatnémet Stog cég kölcsönadott berendezése, mint kezdő napján, július 8-án. A Budapesti Műszaki Egyetem vízgazdálkodási tanszékének vezetőjétől, V. Nagy Imrétől kaptunk tájékoztatást — írja a Magyar Nemzet — a vízminták eredményéről. Most már 70 százalékos az oldott oxigén aránya a tó vízében, pedig tavaly ősszel nulla volt ez az érték. Az 50 kiló kísérletre telepített hal is „jó egészséggel örövend”. A vadrécek is vígan úszkálnak, bukdácsolnak benne.

„Egy halász hiteles portréja” címmel a Dél-Magyarországi hosszabb riportot közlő Lódi Ferenc tollából. Kivonatosa a cikkből. Régi dinasztia sarja Gyuláretnen Pinter György halász a szegedi Tisza HTSZ tagja, a vezetőségben tisztviselője. Dédapja még lóval vontatott dereglyéket, uszályokat felfelé, nagyanyja révész kedett, parttól partig vitte az utasokat. Apja is a vizen keverte meg a család kenyerét. Nekik lányuk és lány unokájuk van, ilyenformán megszakad a Tisza, a halászat utódlása. Unokaöccsük, Anti felnövekedésre várnak, hogy a tradíció vele folytatódjék tovább. Részletesen ismerteti a halászeletet, a gondokat, a sok munkát, a sokféle halászó eszközt, a halászat leggyümölcsözőbb idejét: a gyakorlat azt bizonyítja, hogy ahányik halász áprilistól június végéig nem fogja meg a maos halat, annak bizony felkopik az álla. De vannak örömek is: saját nagy kertés házukban laknak. Feleségével együtt kocsijával keresztül-kasul bejárta már az országot. Egyáltalán nem földhöz-vízhez ragadt.

*

Országsszerte örvendetesen gyarapszik a tóterület. — Pálmonostornyán a Keleti Fény Tsz, a Magyar Országos Horgász Szövetséggel közösen, társulási formában újabb tóterületet létesít. A szakaszos építési tervet tervezett költsége meghaladja a 30 millió forintet után 1988-tól 150 hektárral növekszik a tógazdaság. tot. — Épül a nagybaracska halastó, melyet a bajai Új Élet HTSZ, a nagybaracska Haladás és a rémi Dózsa Tsz közösen épít. A tórendszer, melyet a Ferenc csatorna fog táplálni, 210 hektár lesz. — A Jászszentlászlói Tsz Horgász Egyesülete a Dongér csatornából nyert vízzel öt és fél hektár területű tavat létesített. A lelkes horgászokból álló kollektíva tavaly a tóban dolgozott, s a munkájáért kapott pénzen ivadékhaltat vásárolt. Fenti három építés a Petőfi Népe híre. — A tokaji HTSZ-nek Tokaj és Tiszaladány között 76 hektárnyi tógazdasága volt, az épülő harmadik tó területe 30 hektár. A mintegy négy és félmillió forintos beruházással készülő tavat a Tisza vizével töltik fel. (Népszava) — Elkészültek a bajánszényei Tsz halastavának töltései, rövidesen sor kerülhet a műtárgyak beépítésére. A kivitelező őrségi Vízrendezési és Talajvédelmi Társulat május 31-re ígéri a halastó átadását. (Vas Népe) — A székesfehérvári Vörösmarty Tsz 20 hektárral bővít tógazdaságát. (Fejér megyei Hírlap) — Zalaszentmihály határában 70 hektáros — nyersanyagki-termelés után felszabadult — területen halastó létesült, amely horgászkezelésbe került. (Zalai Hírlap)

*

Balaton halak rádió-adókeszülékkel. — A Balaton Halgazdaság október elején néhány tetemes, 10–15 kilós busát magyar, svéd, és szovjet rádióadóval látott el, hogy a korszerű híradástechnika segítségével is tájékoztódjék a halak mozgásáról, tartózkodási helyéről. (Veszprémi Napló)

A Képes Újságban András Ida Megfelelő tudományos háttér és kutatóbázis, valamint saját halászati eszközöket gyártó üzem garantálja a legkorszerűbb módszereket és technikai eszközöket a magas színvonalú haltermeléshez. — A rendszer a már üzemelő halastavaknál technológiájával vállalja a termelés 20–30 százalékos növelését. A technológia tartalmazza a polikultúrás telepítést (ponty mellett növényevő halak 20–30 százalékos telepítése), a helyi adottságokra adaptálva. Pontosan kidolgozott kihelyezési, trágyázási és takarmányozási technológiát is ad, továbbá elkészíti a lehalászási tervet. — Gondoskodnak a technológiai előírásoknak megfelelő tenyészanyagáról, ivadékelőnevelő és nevelő tápról, valamint a szükséges gyógytápokról. Rendelkezésre bocsátják a szükséges halászati gépeket és eszközöket. Az üzemtérv alkalmazását szaknácásdó szolgálat segíti. Havonta rendszeresen elvégzik a termelési, állategészségügyi, biológiai, kémiai vizsgálatokat, megszerzik az állatorvosi szolgálatot és a halállomány gyógykezelését. — A taggazdaságok dolgozóinak szaktanfolyamokat szerveznek. — Új tógazdaságok létesítésénél vállalják a beruházás közzgazdasági kalkulációjának elkészítését, az építési technológia kidolgozását. — A rendszer lehetővé teszi a taggazdaságoknak a szakosodást (csak áruhal vagy csak tenyészanyag termelés). — A megtermelt hal felvásárlását, feldolgozását, értékesítését is megszervezi a rendszer, főleg a bikali halfeldolgozó révén. — Egyedi igényeket is kielégít a halfeldolgozó. Például 150 mázsa növényevő hal-pépet gyártott a Kecskeméti Konzervgyár számára bébiétel-alapanyagként. A Gyermekelelmzési Vállalat keszegeből és növényevő halból készült halrudacsákat rendelt.

*

Hajdú-Bihari Napló — A Halász-horgász barátságról. — Dr. Veres Ferenc a MOHOSZ megyei IB titkára mondja: Az együttműködésről csak jót mondhatok. A Bocskai HTSZ komoly, segítőkész partner. A jegyforgalmazás, az elszámolás, a halászati igények teljesítése, a kölcsönös tájékoztatás mindig idejében történik. A HTSZ-nek a Keleti főcsatornára szülő területi jegyeit a mi irodánk és egyesületeink forgalmazták. A bevételárrányos halasításnak a HTSZ messzemenően eleget tesz.

*

A Figyelő „A bikali példa” című cikkéből. — A Bikali Haltermelési rendszer. — Előjáróban Zámbo István igazgató egy aranymondása: „Vallom, és a mi gazdaságunk bizonyítja is, a kedvezőtlen adottság nem feltétlenül jelenti azt, hogy egy gazdálkodó egység veszteséges legyen.” — A Bikali Haltermelési Rendszer 1976 óta működik. A kihelyezéstől a feldolgozásig, teljes körű szolgáltatást nyújt a taggazdaságoknak.

Pöschl Nándor

Új halászati szakkönyv

A Mezőgazdasági Kiadó a közelmúltban jelentette meg Tasnádi Róbert Haltakarmányozás c. munkáját, melyet minden szakmabeli figyelmébe ajánlunk. A könyv ismertetésére lapunk hasábjain még vizs-szátérünk.

Halak, fókák a Bajkál-tóban

A tunguzok valamikor szent tengernek nevezték a szibériai Bajkál-tavat, ezt a hatalmas, titokzatos víztükröt, amelynek 31 500 km² a felülete, akkora mint Belgiumé, hossza mint Ausztriáé, szélessége 48–80 km között változik. A tó közepes mélysége 730 méter, maximális mélysége 1720 méter. Vízteste 23 000 km³, amely a szovjet édesvíztartályok 80%-át foglalja magában.

A Bajkál-tó vize lágy és kristálytiszt, ha az ember beledob egy pénzdarabot az még 30 méter mélységben is csillogva sülyed a fenék felé. Annyira tiszta ez a víz, hogy gépkocsi akkumulátor feltöltésére is jó, desztillált víz helyett.

A Bajkál-tavat 336 folyó táplálja, de csak egyetlen folyó az Angara vezeti le. Vize hideg, nyáron is csak 10–12 C fokra melegszik fel. Általában későn, csak januárban áll be itt a jég, de akkor azután gyorsan hízik, a jégpáncél eléri a másfél méter vastagságot. A halászok lovas szánokkal nyugodtan közlekednek felületén.

A biológusok a Bajkál-tóban kb. 2500 élőlény fajt tartanak nyilván, növényeket és állatokat, ezeknek kétharmada csak itt található meg a Szovjetunió területén. A Bajkál-tóban kb. 50 halfaj él. A mélyebb vizekben él egy eleveneszlő faj a golomjanka, vörös árnyalatú, pikkelytelen, uszonyai a trópusi lepkek szárnyára hasonlítanak. Értékes a zsírja, régi tibeti gyógyászat számos betegség gyógyítására használta.

A másik értékes faj az omul: ez

a vándormaréna (*Coregonus lavaretus*) bajkái változata, rendkívül jó az íze. Fél évszázaddal ezelőtt úgy gondolták, hogy annyira szaporra, hogy soha nem lehet túlhalászni. Abban az időben nem volt ritkaság az évi 70 000 mázsa fogási hozam ebből a halfajból. A második világháború idején a Bajkál-tó környékére a Szovjetunió európai területeiről hadiüzemeket telepítettek. Érthető, hogy hirtelen túlnépesedett ez a vidék és a kormány számára nem kis gondot jelentett a lakosság élelmiszer-ellátása. Az omul nagyon sokat segített a helyzeten.

A Bajkál-tó rákokban is gazdag és tegyük hozzá mohó rákokban. Ha például a biológus kutatóknak hal csontvázra van szükségük, elegendő, ha egy hétre vízbe lógatnak egy haltetemet. A többit elvégzik a rák és a tetem olyan lesz mint Hemingway öreg halászának a nagy zsákmánya a hosszú vontatás után.

1969-ben a nagyüzemi halászatot betiltották a Bajkál-tóban a hal populációk kímélése érdekében. Természetesen a sporthorgászat továbbra is engedélyezett a tóparti lakosság, illetve a turisták számára. Ezen kívül néhány halászati kolhoz is kifogja zsákmányát, nem egy esetben télen a jégpáncélba fúrt lyukakon keresztül. Érdekes látvány, amikor a jégen néha méterekre felugrálhatnak az omulok.

1961-ben alapították a Bajkái Limnológiai Intézetet. Munkatársai a tó fizikai és kémiai vizsgálatával, valamint a növény és állatvilág kutatásával, vízszennyezési problémákkal foglalkoznak. Érdekes kutatási téma, mondhatnánk örök téma az itt élő egyetlen emlős állat a nerpa. Ez a gyűrűs fóka (*Phoca hispida*) alfaja. A kifejlett jegestengeri gyűrűs fókák elérik az 1,85 m hosszúságot. A bajkái gyűrűsfókák hátoldalán kerek, vagy ovális világosszínű karikák láthatók. Ezekről a foltokról kapták nevüket.

Sokáig talány volt, hogy a tengeri fauna tipikus képviselője, hogyan került a Bajkál-tóba. Valamikor azt gondolták, hogy a Bajkált földalatti csatorna köti össze a Jeges-tengerrel. Ez azonban csak legenda, hiszen a Bajkál-tó vízszintje magasabb a tengerszintnél.

A Bajkái Limnológiai Intézet igazgatójának Grigorij Galazijnak az a véleménye, hogy a gyűrűs fóka

Helikopterek a tengeri halászat szolgálatában

még a jégkorszakban került a Bajkál-tóba. Ismeretes, hogy a fókák gyakran messze beúsznak a folyókba, sőt néha a szárazföldön át-átmennek az egyik folyóból a másikba. Lehetséges, hogy a nerpa a folyókban megtett 3000 kilométeres út után került a Bajkálba.

Ez az északi jövevény kedvező életkörülményeket talált itt a tóban, a vedléshez, a szaporodáshoz és főként a jó táplálkozáshoz. Érdekesebb, hogy az állatok életét nem zavarja a másfél méter vastag téli jégtakaró sem. A gyűrűsfoka a Bajkálban hosszú evolúciós folyamaton ment keresztül és ez az alfaj, amelyet itt nerpának neveznek, a világon máshol nem fordul elő. A kifejtett nerpa hossza eléri az 1,5 métert, súlya a 100–130 kilogrammot. Ezüstszürke prémje nagyon keresett a világon. Egy-egy fókából 30–40 kg gyógyzsírt nyernek ki.

A Limnológiai Intézet kutatói szerint egy-egy nerpa évente kb. 1 tonna halat fogyaszt el. A nerpák száma napjainkban 70 000 a tóban. Az évi kifogási kvóta 6 ezerben van megállapítva. A fókákat kíméletesen hálózval fogják ki, tehát nem lövik ezeket. Az évi fókaszaporulat 15 000. Egyes vélemények szerint a fókák túlszaporodásuk esetén veszélyeztetik a halpopulációt, a kifogási kvótát meg lehetne növelni, mert amúgy is jóval nagyobb a szaporulat, mint az évi kifogás kvótája. A nerpa biológiáját jelenleg is tanulmányozzák. Ez a fókafaj a kevésbé mozgékony halakat vadássza. Tisztázni kell még a jövőben a nerpa migrációjával, hőszabályozásával, gázcseréjével kapcsolatos élettani kérdéseket.

A Bajkál-tó sorsát intéző illetékesek, beleértve a Limnológiai Intézet munkatársait a hetvenes évtizedben számos intézkedést hoztak nemcsak a tó élővilágának, tisztaságának, de a partvonal védelmének érdekében is. Egyik ilyen intézkedés, hogy a tó partján 30 kilométeres sávban tilos erdőt irtani, tilos a tóban a fa úsztatás. Egyes szakaszokon a tilalmi védősávot 70 kilométerre szélesítették. Új ipari üzemek létesítése is tiltva van. Így védik a tavat és környékét, a vizet, a talajt, az atmoszférát a szennyezésektől. Üdülőövezetek létesülnek a tó partján, és ezekben fogadják az évi 500 000 szervezett szovjet turistát, valamint azt a 30 000 külföldit, akik a világ 35 országából keresik fel ezt a távoli gyönyörű vidéket.

(Forrás: *Bajkal sacré. GEO* 1983. jan.).

Endresz István

A helikopterek alkalmazásának lehetőségeire első ízben a katonai körök figyeltek fel. A hatvanas években kezdődött meg ennek a szellemes légi járműnek a széleskörű polgári felhasználása a legkülönbözőbb területeken. A francia tengeri halászat néhány év óta eredményesen alkalmaz helikoptereket a tonhalfogó hajók támogatására.

A francia, spanyol, amerikai stb. tonhalfogó flották bázisa Afrika partjainál található, elsősorban Dakarban és Abidjanban. A francia tonhalász hajók hatalmas kerítőhálóikkal 30 ha vízterületet kerítenek be. A tonhalak a vízfelszín közelében helyezkednek el és mozgásukra, jelenlétükre bizonyos jelekből következtetni lehet. A háló kivetése előtt pontosan meg kell figyelni a tonhalpad tartózkodási helyét, mozgásának irányát, viselkedésüket. A megfigyelésre ma már korszerű eszközöket, ultrahangos szonár berendezéseket is felhasználnak. A fogási eredmény tehát szorosan összefügg a tonhalpadok felderítésével.

A tonhalpadok felderítésének klasszikus módszere a következő volt. A halászhajó parancsnoki hídja előtt húzódó árbóc tetején rendszerint 20 m magasságban órkabint építettek és ebből figyelte az őrszem állandóan a tengert, keresve azokat a jeleket, amelyek a tonhalak tartózkodási helyére engednek következtetni. Ezek a jelek: tengeri madarak, bálnák, barna delfinek gyakori felbukkanása és így tovább. Ez a magasba emelt őrszem adta nyilván az ötletet a felderítő helikopterek alkalmazására a tonhalfogó hajók támogatása érdekében. Elsőnek a Csendes-óceánban dolgozó amerikai tonhalász flották kötelékében rendszereztek felderítő helikoptereket, majd a sikeres amerikai bemutatók után következtek a franciák. A bretagnei Cobrecraft és Sopar halászhajó társaságok közös leányvállalatot alapítottak HÉLITHON néven. A vállalat korszerű tonhalfogó hajóit Alouette II. típusú helikopterekkel látták el. A tonhalfogó hajókon helikopter leszállóhelyet alakítottak ki. Minden korszerű hajóhoz egy helikopter tartozik, a tonhalász-hajó egyben a helikopter anyahajója.

A HÉLITHON kötelékében jelenleg 8 helikopteres halászhajó dolgozik. Ezeket a hajó egységeket természetesen korszerűbb elektronikával látták el radar-transponderekkel, VHF tengeri-légi navigációs segédlettel.

A helikopter alkalmazása és a korszerűbb elektronika természetesen pénzbe kerül. Egy tonhalfogó

hajó üzemeltetése akkor rentábilis, ha évente legalább 2–3000 tonna halat emel ki a tengerből. A nagyobb fogási hozamokban megtérül a helikopter üzemeltetése.

A tonhalfogó hajóról startol tehát a helikopter és kisebb magasságból nagyobb területet lát be. A helikopter pilóta időnként halász őrszemet is magával visz fedélzetén. A kabinból ketten figyelik a tengert, az előbb említett bizonyos jeleket, amelyek halpadok tartózkodására enged következtetni. Amikor a halpadot felfedezte a pilóta a levegőből, rádión jelelenti hajójának a pontos koordinátákat. A helikopter fedélzetéről a halászati szakember nem egy esetben a halászati manővereket irányítja.

A helikopterek alkalmazása az eddigi eredmények szerint növeli a fogási eredményeket. Kétségtelen azonban hogy bizonyos feszültségi források akaratlan okozói lehetnek ezek a légi járművek. Adott vízterületen nem egy esetben több nemzetiségű halászhajók tartózkodnak és igyekeznek jó zsákmányra szert tenni. Azoknak a hajóknak a legénysége, amelyek nincsenek helikopterekkel ellátva, irigykedve figyeli ezt az okos madarat, amely a levegőből figyel a halpadok mozgását. Előfordul, időnként a helikopter rádió parancsainak lehallgatása, aféle ipari kémkedés a halászhajók között. A helikopterek gyakran változtatják a frekvencia sávokat vagy rejtjelzik a rádió utasítások szövegét. Minden egyes helikopter csak a saját halászhajóját szolgálhatja ki, esetleg egyazon halászhajóra, vagy társaság hajóit a megállapodás szerint. Más nemzetiségű hajónak nem szolgáltatathat információkat, ez érthető.

Az ilyen jellegű feszültségek ellenére a francia tapasztalatok szerint a helikopterek eddigi alkalmazása minden téren pozitív. A halászhajók legénységének biztonságát is nyújtanak ezek a járművek, hiszen gyakran előfordul, hogy egy-egy beteg, vagy sebesült halászt gyorsan kórházba kell szállítani a hajó fedélzetéről és az Alouette II. bevált típus erre is kiválóan alkalmas.

1983–84-ben négy francia tonhalfogó hajó az Indiai-óceán vizein próbál szerencsét. A flotta két hajója helikopterekkel lesz ellátva és a felderítési adatok mind a négy hajó rendelkezésére állnak.

Endresz István

(Forrás: *HELI FLASH* 1983. ápril. No. 17.)

Üvegangolnák

átmeneti tárolása

Az utóbbi időben az importált üveg- és tenyészangolna ára jelentősen emelkedett és erre a jövőben is számítani lehet, éppen ezért a rendelkezésre álló népesítő anyagot olyan hatásokkal kell a magasfokú angolnatermelés szolgálatába állítani, ahogy csak lehetséges. Különösen kérdéses a január-februárban szállított és kihelyezett telepítések eredménye, mivel ekkor lényegesen magasabb elhullással kell számolni, mint a később kihelyezettekénél. MARTINKÖWITZ (1972) és MÜLLER (1975) közleményei egyebek mellett arra hívják fel a figyelmet, hogy nem annyira a víz alacsony hőmérséklete hat a halak túlélésére károsan, mivel ezt az üvegangolna jól tolerálja. Az elhullások és veszteségek oka sokkal inkább az angolnák inaktiváltsága, mozdulatlansága ilyen körülmények között. A hideg vízbe kihelyezett üvegangolna tömör, mozdulatlan tömegben, kis területen eloszolva marad a kihelyezési helyen, az a ragadozó halak nagy tömegét vonzza oda. A dermedt angolnák nem képesek fel az egyébként védelmet nyújtó búvóhelyeket és akkor sem úsznak tovább, ha a talaj közelében oxigénhiány keletkezik. Ezekre az okokra vezethető vissza, hogy korai üvegangolna szállítmányoknál be kell rendezkedni azok közbülső tartására. Ez igen egyszerűen oldható meg, mint azt a Szovjetunió, Lengyelország és az NDK példája is igazolja. Az angolnavadék tárolásához nem szükségesek beruházások, mert a halászatban ebben az időben kihasználatlanul állnak azok a berendezések, melyekben a közbülső tárolás megoldható. Munkaidő kihasználási és munkaszervezési szempontból az üvegangolna közbülső tárolása jól besorolható az ivadéknevelő üzemek munkafolyamatai közé.

Hogyan végezzük az üvegangolna átmeneti tárolását?

A lengyel kutatók (BOGDAN 1974) munkái a víz nélküli szállítást követően javasolják a halak mielőbbi átmosását. A 3 °C-nál nagyobb hőmérsékleti különbségek kiküszöbölésével a halakat medencékbe futópálya csatornába, vagy tartályokba kell elhelyezni, ahol tiszta vízben megszabadulhatnak nyálkaanyagaitól és anyagcsere-termékeiktől. A lengyelországi Olsztyn-i Belvízi Halászati Kutatóintézetben ehhez különleges mosó-berendezést fejlesztettek ki, mely kisebb és nagyobb üvegangolna tételek átmosására is alkalmas. Különösen fontos a halak kopolyúréseinek kimosása, melyek a szállítás alatt nyálkával teltek meg és légbuborékokat

tartalmaznak. A kezelés alatt — ugyanúgy mint az azt követő tárolás során — a vízhőmérsékletet 5 °C — körül kell tartani, de lehetőleg ne csökkenjen 2 °C alá. Mivel az átmosási idő alatt az üvegangolnák oxigénigénye viszonylag magas, gondoskodni kell a víz kielégítő levegőztetéséről. Annak érdekében, hogy a szennyező anyagokat kimossuk a tartályokból, erősebb vízfolyást kell biztosítani. Az átmosási folyamat 16 órán át tartson, ezzel egyidejűleg regenerálódási időt is biztosítunk a halaknak. Az üvegangolna átmosása akkor is szükséges, ha nem kerül sor közbeső tárolásra és a halakat azonnal kihelyezzük végleges helyükre.

Az átmosás után veszi kezdetét a tulajdonképpeni átmeneti tárolási szakasz. Erre minden sima fenékű és oldalú tárolóedény, betonmedence és műanyag tartály megfelelő. A halak tartására ekkor nem elsősorban a vízmennyiséget kell figyelembe venni, hanem azt a fenékfelületet, amelyen az üvegangolnák egyenletesen elterülve, egymás zavarása nélkül el tudnak helyezkedni. Az NDK-ban az eldenburg-i tenyészhalnevelő telepen szerzett tapasztalatok szerint a 4,0×0,8×0,4 méretű üvegszövetes műanyag medencékben mintegy 0,7 m³ vízfogatnál 3 m² hasznos fenéknagyság mellett 50–100 kg üvegangolna közbülső tartását lehet megoldani. Rövidebb ideig akár 200 kg üvegangolnát is el lehet helyezni egy ilyen medencében. Ez tehát megfelel 66 kg/m², vagy 200 000 db üvegangolna/m² népesítési sűrűségnek. Természetesen az alacsonyabb népesítési értékek kedvezőbbek, mint a magasabbak. Optimális vízhőfok a 4–5 °C közötti. A vízhőmérséklet ingadozását lehetőleg el kell kerülni. Szükség esetén, alacsony külső hőmérséklet mellett a vizet vissza kell forgatni és eközben egy merülő melegítővel temperálni. A vízminőségnek a tenyészhalneveléshez megkívánt értékeknek kell megfelelnie. Az 5 °C-nál magasabb vízhőmérséklet szükséges, mert a halak nyugtalanná válnak, kondíciójuk romlik és halpenész fertőzés és más betegségek léphetnek fel, melynek következtében magasabb fokú halelhullás keletkezhet. A vízfolyást úgy kell beállítani, hogy az elfolyó vízben legalább 5,0 mg O₂/l értéket lehessen mérni. A tároló berendezéseket bronz, vagy műanyagszövettel kell burkolni az elfolyóknál, melyeknek szembősége 1 mm. A tárolás során

a halak takarmányozására nincs szükség.

A sokfelé elterjedt ivadéknevelő silókban is meg lehet oldani az üvegangolna átmeneti tárolását. Ehhez az eljáráshoz KUHLMANN (1979) szükségesnek tartja egy dróthálóból készült rácsozat behelyezését, amely a siló felső részére lesz belógatva és egymás alatt több emeletben biztosít tartózkodási zónát az angolnák számára. A silókban a vízcsera felülről lefelé haladó irányban történik. A siló alsó ülepítési részét ebben a formában nem vesszük használatba eredeti funkciójának megfelelően, ennek ellenére a halak kimosása során jól használható.

A tárolás 5–6 héten át említésre méltó veszteség nélkül végezhető. A tapasztalatok szerint a behelyezést követő első három nap folyamán lépnek fel nagyobb elhullások. Ez az összes elhullás 95%-át jelenti és szállítási sérülésekre vezethető vissza. Normálisnak tekinthető az össz-tömegre vonatkoztatott 1–1,5%-os elhullás a tárolási idő alatt. Az eldenburgi üzemben 60×60 cm-es hálókamrákat használnak az elhullott halak eltávolítására. A háló emelése közben az élő angolnák visszapotyognak a vízbe, míg az elhullottak a rácshálóról eltávolíthatók.

Az egészséges üvegangolna pázsit-hoz hasonlóan, egyenletesen terül el a teljes fenékfelületen, testének első részét megemelve, kigyózó mozgást végezve. A medence megütésére, vagy más külső behatásokra riasztási reakcióval reagálnak. Sérült, vagy beteg halakat tejszerű kifehéredésüktől, céltalan mozgási-úszási helyzetükből, vagy apatikus viselkedésükről lehet felismerni. A tárolt üvegangolnák állandó állategészségügyi felügyelete ajánlatos, hogy penészedést, vagy más parazitás fertőzést idejében kezelni lehessen. Minden esetben pontos diagnózis szükséges ahhoz, hogy a gyógyító eljárások megfelelő fürösztések formájában létre jöhetnek. Úgynevezett megelőző gyógyszeres kezelések szükségletének.

A tárolt üvegangolna kihelyezésére akkor kerüljön sor, amikor a természetes vizek hőfoka 5 °C feletti. A halak kihelyezését a víz több pontján elosztva kell végezni, mert az egy, vagy csak néhány helyen végzett kihelyezéssel veszélyeztetjük az átmeneti tárolás által nyerhető jobb eredményt.

Dr. K. ANWAND cikke nyomán (Zeitschrift für die Binnenfischerei der DDR, 1982. 9. sz.).

A fordító megjegyzése: Bár hazánkban az üvegangolna kihelyezésekor a vízhőfok többnyire meghaladja az 5 °C-ot, érdemes megszívlelni a szerzőnek az átmosásra és a kihelyezésre vonatkozó javaslatait.

Tahy B.

Than Mór festménye a halásatról

Festészetünk a teljesség iránti buzgalmában komoly gondot fordított már a XIX. században is a halászat méltó képi megörökítésére. Ismert Mészöly Géza balatoni halásztanyája, Deák Ébner Lajos tiszai holdas estéje, mely szintén a halászélet méltó idézete. Festészetünk főműve azonban ebben a témában Than Mór alkotása, — a „Halászat”. Ő 1828-tól 1899-ig élt, a bécsi Rahl tanítványa volt, Than Mór fő érdeme, hogy a kordivat élettelen mitológiai csoportjait élettelen és magyar zamattal töltötte meg. Pályájának nem méretben, hanem hatásában egyik kiemelkedő, emlékezetes műve a „Halászat”, melyről Petrovics Elek a

következőket írja: „Magyar tájban, magyar folyó partján sürgölődő halászokkal képzelte el Than Mór a halászmesterség megjelenítését”. Ki gondolta volna, hogy e vázlat lesz fő műve, pedig az. Robosztus alakok húzzák a hálót, a víz merő dinamizmus, a part nyugalom; gyermekét ölben tartó anyával. Rotyog a halászlé a bográcsban, a dombtetőt halászkunyhó koronázza, s málló löszfalak között kanyarog a folyó, rajta bárka és halász, a szemközti part halmán fák és a mindent békével beborító alkonyat sima felhőzettel közelít. Csak ennyi szükséges ahhoz, hogy egy mestermű szülessen — kérdezhetnénk. Válaszunk sem késik; csak ennyi, feltéve, ha a festő úgy ismeri és szereti témáját, olyan nagyvonalú biztonsággal rajzol és szerkeszt, mint Than Mór. Ilyen összetevők alapján születik, születhet meg a mű, mely emlékezetes marad az utókor tudatában, annál is inkább, mivel a Magyar Nemzeti Galériában tekint ránk a falról.

Losonci Miklós

Dr. Horst Müller (1922-1983)

1983 júniusában 61 éves korában elhunyt Dr. Horst Müller, az NDK nemzetközileg elismert halászati szakembere. A halászati termelés fokozásában, az oktatásban és a kutatásban elévülhetetlen érdemeket szerzett, publikációi rendszeresen eljutottak hazánkba is. Magyarországon többször megfordult, tanácsokat adott a természetes vizekben megindított angolnatelepítéshez, önzetlenül felajánlotta és megküldte munkáit, mellyel azt bizonyította, hogy az NDK nagy tavain és országos átlagban az angolnatelepítés hatására a süllőállomány nem károsodott, sőt sok helyen a két halfaj párhuzamosan fejlődött. Az angolnárról írott könyve sok szakemberünkhöz eljutott.

Halála nemcsak az NDK számára veszteség — magyar barátai úgy őrzik emlékét, hogy távozásával nagyrabecsült kollégát, elismert jó szakembert veszítettünk el, akit munkájában mindig a természet magasfokú ismerete és szeretete vezérelt.

Tahy Béla

KRATKOE SOДEPЖAHИE

XV. заседание Рыбохозяйственной Комиссии ФАО (Л. Добрай, К. Пинтер)	1
Ленский осетр (А. Том)	7
Кооперативное рыболовство в Венгрии в 1945—1948 гг. (Л. Варга)	14
Происхождение венгерских названий рыб. часть III. (А. М. Шкорка)	19

FROM THE CONTENTS

XV. Session of FAO Committee on Fisheries (L. Dobrai, K. Pinter) ...	1
Sturgeon from the Lena River (A. Tom)	7
From the history of cooperative fisheries in Hungary: 1945—1948 (L. Varga)	14
Origin of Hungarian fish names (A. M. Skorka)	19

A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

Felelős szerkesztő:

DOBRAI LAJOS DR.

A szerkesztő bizottság elnöke:

NAGY LÁSZLÓ DR.

tagok:

BALOGH JÓZSEF
BENCZE FERENC
BUZA LÁSZLÓ DR.
ELEK LÁSZLÓ
NÁNIK SÁNDOR
OLÁH JÁNOS DR.
PÉKH GYULA
PINTÉR KÁROLY
TÁRNAI ISTVÁN
TÖRÖK ISTVÁN

HALÁSZAT

Szerkesztőség: 1055 Budapest V.,
Kossuth L. tér 11.

Telefon: 119-870

Kiadja: Hírlapkiadó Vállalat
Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.
Postai irányítószám: 1959

Felelős kiadó:

TILL IMRE

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítők-nél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, Posta-cím: 1900 Budapest V., József nádor tér 1.), közvetlenül, vagy postautalván-nyon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfize-tési díj 1 évre 84,— Ft. Megjelenik évente hatszor.

84. 1704. — Révai Nyomda Egri
Gyáregység

HU ISSN 0133—1922

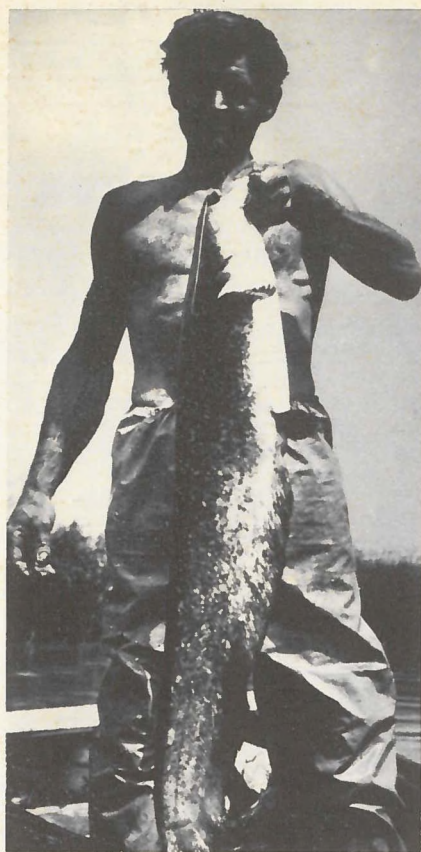
Index: 25 372

C Í M K É P Ű N K: Bogár Emil tiszatelki ha-lász lócsontos kecével (Kunkovács László felvétele)

A BORÍTÓ HÁTSÓ OLDALÁN: Varsázó halá-szok a Fertő tavon (Gönczy János fel-vétele)

LAPUNK KÖVETKEZŐ SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL

A fertő tavi angolnák növekedéséről
Zeolitásvány ammónia-szűrése
Flexibacter columnaris okozta halbetegségek
Szennyvízhasznosítás Bicalon
A halak növekedésének vizsgálata
A magyar halnevek eredete — IV. rész
A fordulat éve a halászati szövetkezésben
Amuri kagyló vizeinkben
Nemzetközi és hazai sajtószemle

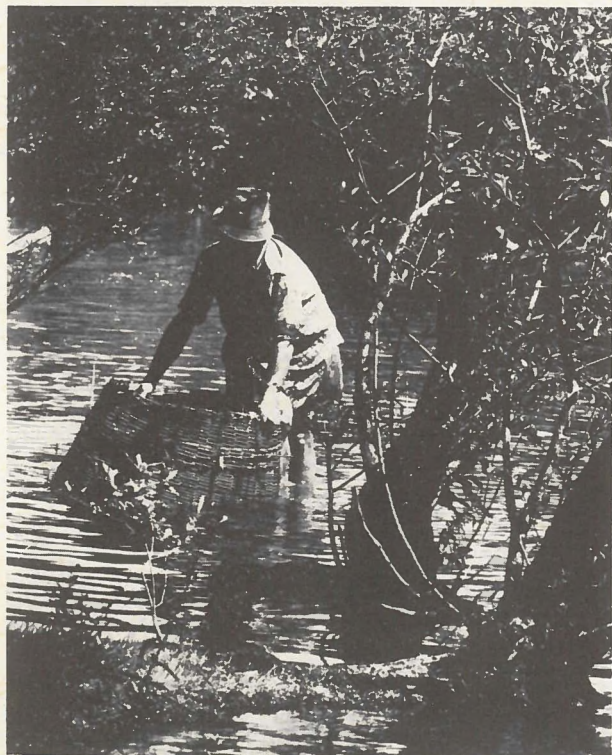

Orbán Imre poroszlói
halász zsákmányával

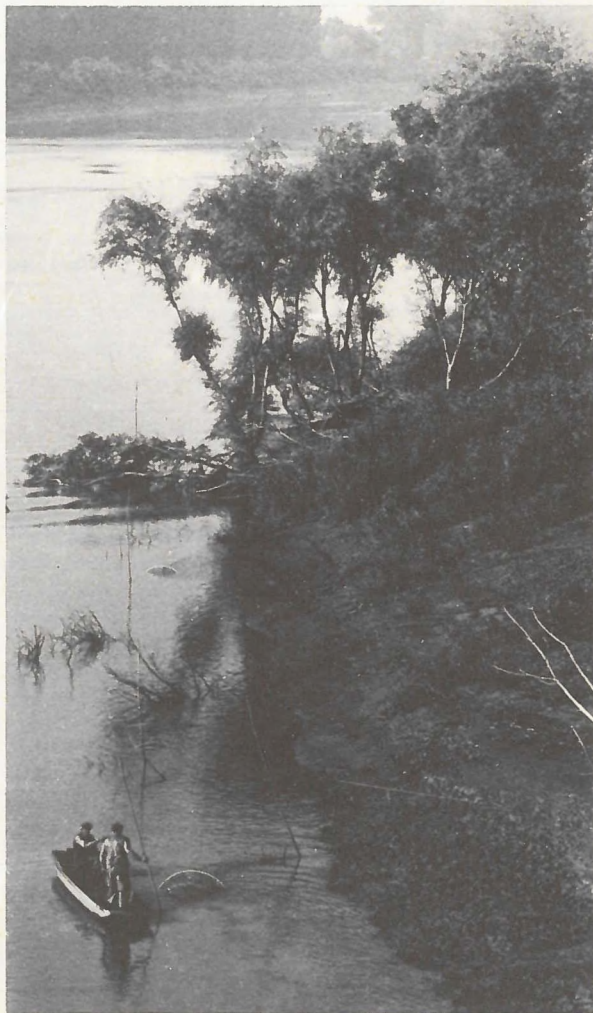

Kérészlárvát szedő halász

Tiszai baran- golások

A klöntésekben néha még ma is
használgák a tapogatót

Varsanézóban

Írta és fényképezte: Kovács László

